

NAANTALIN
SEURAKUNTAYHTYMÄ

NAANTALIN SEURAKUNTAYHTYMÄN
YMPÄRISTÖKATSELMUS 2013

SISÄLTÖ

1. IHMINEN JA LUOMAKUNTA.....	5
2. LUKIJALLE.....	6
3. YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄN LAADINTAPROSESSI	6
3.1. Ympäristödiplomia valmisteleva työryhmä.....	6
3.2. Sisäinen ympäristökatselmus	6
3.3. Ympäristöohjelma	7
3.4. Seuranta.....	7
3.5. Johdon sitoutuminen.....	7
3.6. Ympäristövastaavan ja -työryhmän nimittäminen	7
3.7. Henkilöstön koulutus.....	8
3.10. Diplomin uusiminen.....	8
3.11. Tehtäväalueiden ympäristövastaavat	8
3.13. Viestintä.....	9
3.16. Toimenpiteet vuosille 2014–2018.....	10
4. TOIMINTA JA TALOUS.....	10
4.1. Toiminta- ja taloussuunnitelma.....	10
4.2. Hankinnat	11
4.3. Vastuullinen sijoittaminen.....	11
4.4. Hiililaskuri	11
4.5. Vastuulliset sijoitusrahastot	11
4.6. Lähetystyöhön ja kansainväliseen diakoniaan myönnettyjen varojen osuus verotuloista	11
4.7. Ympäristömerkityt tuotteet	11
4.8. Ympäristöindikaattorit.....	12
4.11. Toimenpiteet vuosille 2014–2018.....	12
5. YMPÄRISTÖKASVATUS.....	13
5.1. Ympäristökasvatussuunnitelma	13
5.2. Ympäristöasiat seurakuntien jumalanpalveluselämässä.....	13
5.3. Ympäristökasvatus eri työmuodoissa.....	14
5.3.1. Ympäristökasvatus Naantalın seurakunnassa	14
5.3.2. Ympäristökasvatus Rymättylän seurakunnassa	17
5.3.3. Ympäristökasvatus Merimaskun seurakunnassa.....	18
5.3.4. Partiot.....	19
5.4. Ympäristöaiheiset erityisjumalanpalvelukset.....	19

5.6. Hiljaisuudelle rauhoitetut paikat	19
5.7. Verkostoyhteistyö.....	19
5.8. Ympäristökasvatuksessa on otettu käyttöön välillisen vaikuttamisen menetelmät.....	19
5.9. Muut toimenpiteet	19
5.10. Toimenpiteet vuosille 2014–2018	20
6. JÄTEHUOLTO.....	20
6.1. Jätehuoltoselvitys	20
6.1.1. Jätehuolto kiinteistökohtaisesti syksyllä 2013	23
6.2. Jätehuoltosuunnitelma.....	26
6.3. Hyötyjätteiden keräys.....	29
6.4. Vaaralliset jätteet, sähkö- ja elektroniikkajäte ja vastuuhenkilöt	29
6.5. Bio- ja puutarhajätteen käsittely	31
6.6. Kaatopaikkajätteen määrän seuranta	32
6.7. Hautakynntilät ja kukkalaitteet	32
6.8. Hyötyjätteiden vapaaehtoinen keräys	33
6.9. Kertakäyttötuotteet ja niiden vähentäminen.....	33
6.10. Kaatopaikkajätteen väheneminen.....	33
6.11. Kompostointi	33
6.12. Hyötyjätepisteet hautausmaalla	33
6.14. Tavoitteet vuosille 2014–2018	34
7. SIIVOUS.....	34
7.1. Ympäristöselvitys.....	34
7.1.1. Pesu ja puhdistusaineet lokakuussa 2013:.....	35
7.2. Hankintojen ympäristökriteerit	38
7.3. Henkilökunnan koulutus.....	38
7.4. Haitallisista aineista luopuminen	39
7.5. Vaihtoehtoiset tuotteet.....	39
7.6. Muut toimenpiteet	39
7.7. Toimenpiteet vuosille 2014–2018.....	39
8. ENERGIA JA RAKENTAMINEN	39
8.1. Kiinteistöt	39
8.2. Kulttuuriperinnön suojelu	42
8.3. Uudis- ja korjausrakentamisen ympäristökriteerit.....	43
8.4. Energian ja veden kulutus	43
8.5. Energiakatselmus.....	46
8.6. Energiavastuuhenkilö	48
8.7. Neuvonta ja opastus.....	48
8.8. Ekologinen rakentaminen.....	48

8.10. Uusiutuva energia.....	48
8.11. Ympäristömerkitty energia.....	48
8.12. Energiansäästöviikko.....	49
8.13. Tilojen käyttöasteen tehostaminen.....	49
8.14. Muut toimenpiteet.....	49
8.15. Toimenpiteet vuosille 2014–2018.....	49
9. RUOKA JA KEITTIÖT	50
9.1. Ympäristöselvitys.....	50
9.2. Ympäristömerkityt tuotteet	51
9.3. Reilun kaupan tuotteet.....	51
9.4. Ravintosuositukset	51
9.5. Lähituotteet ja 9.6. Luomutuotteet.....	51
9.7. Kasvisruoka.....	51
9.8. Reilun kaupan pisteet.....	51
9.9. Ympäristöpassi.....	52
9.10. Muut toimenpiteet.....	52
9.11. Toimenpiteet vuosille 2014–2018.....	52
10. TOIMISTOT.....	52
10.1. Ympäristöselvitys.....	52
10.2. Energiansäästö	52
10.3. Toimiston hankinnat.....	52
10.4. Uusiopaperi ja muut uusiotuotteet.....	53
10.5. Paperin kulutuksen vähentäminen.....	53
10.7. Muut toimenpiteet.....	54
10.8. Toimenpiteet vuosille 2014–2018.....	54
11. HAUTAUSMAAT JA VIHERALUEET	55
11.1. Ympäristöselvitys.....	55
11.2. Hoito-ohjeet ja koulutus.....	56
11.3. Perennahoito	56
11.4. Hautausmaan kulttuurihistoriallisten arvojen inventointi	57
11.5. Luonnonmukaisen hoidon alueet.....	57
11.6. Perennat ja muut istutukset.....	57
11.7. Haitallisista torjunta-aineista luopuminen	57
11.8. Kasteluvesi.....	58
11.9. Työkoneet.....	58
11.10. Lajistokartoitukset	60
11.11. Muut toimenpiteet.....	60
11.12. Toimenpiteet vuosille 2014–2018.....	60

12. LEIRIKESKUKSET ja LEIRIALUEET	60
12. 1. Ympäristöselvitys.....	60
12.2. Ympäristöohjelma	61
12.3. Jätevesien käsittely viemäriverkkoon liittämättömillä kiinteistöillä	61
12.4. Luontoarvojen suojelu.....	61
12.5. Pesäpöntöt ja luontopolut.....	62
12.7. Leirikeskuksen ympäristöohjeet.....	62
12.8. Muut toimenpiteet.....	62
12.9. Toimenpiteet vuosille 2014–2018.....	62
13. METSÄT.....	62
13.1. Metsäsuunnitelma.....	62
13.2. Luonnonsuojelulain noudattaminen	64
13.3. Metsien sertifiointi	64
13.4. Osallistuva metsäsuunnittelu	64
13.5. Vastuuhenkilöiden koulutus.....	64
13.6. Luonnonmuistomerkin tai luonnonsuojelualueen perustaminen.....	64
13.7. METSO-ohjelma	64
13.8. Perintömetsä	64
13.10. Kesähakkuiden lopettaminen.....	65
13.11. Uhanalaisten lajien inventointi.....	65
13.12. Eriakenteinen metsänhoito.....	65
13.13. Muut toimenpiteet.....	65
13.14. Toimenpiteet vuosille 2014–2018.....	65
14. LIIKENNE	65
14.1. Liikenneselvitys.....	65
14.2. Ajoneuvojen energiankulutus ja huolto	66
14.4. Polttoaineen valinta	66
14.6. Kimppakyydit ja yhteiskuljetukset.....	66
14.7. Kävelyn ja pyöräilyn edistäminen.....	67
14.8. Toimintojen logistiikan kehittäminen.....	67
14.10. Muut toimenpiteet.....	67
14.11. Toimenpiteet vuosille 2014–2018.....	67

Liite 1. Ilmastolaskurin tulos

1. IHMINEN JA LUOMAKUNTA

Raamattu alkaa luomiskertomuksella. Alussa Jumala loi sanallaan kaiken, elottoman ja elävän. Luomiskertomus päättyy, ehkä yllättäen, ihmisen luomiseen. Tämän pohjalta on ajateltu, että luomiskertomuksen varsinainen sanoma olisi ilmaista, mikä on ihmisen asema suhteessa muuhun luomakuntaan. On väitetty, että juuri luomiskertomus on antanut ihmiselle oikeuden toimia luomakunnan herrana ja on siten ekologisen kriisin alkusyy. Tämän suuntainen ajatus voi nousta esille luomiskertomusta luettaessa. Ajatusta ihmisen herruudesta luomakuntaan nähden ei Raamatusta kuitenkaan voi löytää. Kun lukee niitä tekstejä joissa käsitellään ihmisen ja luomakunnan suhdetta toisiinsa, ei voida sanoa, että Raamattu antaisi ihmiselle vapaat kädet toimia luomakunnan suhteen niin kuin parhaakseen katsoo. Luomiskertomuksenkin mukaan ihminen on luotu. Hän on siis ”luotuisuuskomppani” suhteessa muuhun luomakuntaan, ei sen yläpuolella.

Sen sijaan, että ihmistä voisi pitää luomakunnan herrana, häntä voidaan hyvällä syyllä pitää luomakunnan tilanhoitajana. Tilanhoitajan tehtävänä on hoitaa hänelle uskottua tehtävää niin hyvin kuin mahdollista. Tästä tehtävästä hän saa myös oman elantonsa. Selvää on kuitenkin se, kenelle tila kuuluu. Se on Isännän omaisuutta.

Luomiskertomuksessa ihminen sai tehtäväkseen viljellä ja varjella luomakuntaa, käyttää sitä hyödykseen, mutta pitää siitä myös huolta. Tilanhoitajana ihminen on vastuussa luonnon vaalimisesta ja sen oikeasta käytöstä. Hän on vastuullinen tehtävästään kolmelle taholle: tuleville sukupolville, ekosysteemille ja Jumalalle.

Uskonpuhdistajamme Martti Lutherin näkemys työn tekemisestä voisi avata yhden näkökulman suhteessa luomakunnan hyväksikäyttämiseen. Hänen mukaansa työtä tehdään lähimmäisen palvelemiseksi niin kuin sitä tehtäisiin Jumalalle. Luther katsoo oikeudenmukaiseksi, että jokaisen on tehtävä osuutensa työstä. Jokaisella on oma kutsumuksensa ja Jumalalta saadut lahjat sen toteuttamiseksi. Työn varsinaisena tarkoituksena ei siis olekaan elintason kasvattaminen. Työn tarkoituksena on kohtuullisesti ja oikeudenmukaisesti jakaantunut elintaso. Siihen ei kuulu ahneus, ylellisyys tai itsekkyyys. Luontokaan ei käytä enempää varoja kuin tarvitaan elämän ylläpitämiseen. Ihmisellä on taas pyrkimys käyttää kaikkea saatavilla olevaa oman hyvinvointinsa turvaamiseksi. Voisiko siis periluterilainen ajatus kohtuullisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta olla haastamassa maailmaa, jossa hyödyn maksimointi ja kilpailu ovat itsestäänselvyksiä, ikään kuin ainoita mahdollisia tapoja hoitaa ihmisen tilanhoitajantehtävää?

Tehtävässään luomakunnan hyväksikäyttäjänä ihminen on toiminut taitavasti ja todella tehokkaasti. Olisiko jo aika ottaa huomioon kaksi muuta suuntaa, joille ihminen on vastuussa luomakunnan tilanhoitajana, tulevat sukupolvet sekä Jumala, jolle luomiskertomuksen mukaan maa viime kädessä kuuluu?

"Herran on maa ja kaikki, mitä siinä on, maanpiiri ja ne, jotka siinä asuvat" (Psalmi 24:1).

Petri Sirén
kirkkoherra

2. LUKIJALLE

Naantalin seurakuntayhtymän yhteinen kirkkoneuvosto on päättänyt hakea Naantalin seurakuntayhtymälle Kirkon ympäristödiplomia vuonna 2014 (ykn 6§/2012). Ympäristödiplomin haun edellyttämä ympäristökatselmus on tehty vuonna 2013.

Diplomia haetaan nyt ensimmäistä kertaa Naantalin seurakuntayhtymälle. Yhtymän muodostavat Naantalin kaupungin alueella olevat Merimaskun, Rymättylän ja Naantalin seurakunnat. Naantalin seurakunnalla on ollut ympäristödiplomi, jonka voimassaolo päättyi vuonna 2008. Sen uusimiseksi aloitetut valmistelut keskeytyivät seurakuntien yhdistymisneuvottelujen ajaksi.

Ympäristökatselmuksen otsikointi ja kappaleiden numerointi noudattavat Kirkon ympäristödiplomin käsikirjan 2012 rakennetta, mikä helpottaa katselmusraportin tietojen vertailua ympäristödiplomin vaatimuksiin. Käsikirjan luvut, joista ei ole mitään raportoitavaa, on jätetty pois.

Tämän ympäristökatselmuksen pohjalta on laadittu seurakuntayhtymän ympäristöohjelma vuosiksi 2014–2018. Ympäristöohjelmasta on olemassa oma taulukkomuotoinen versio, mutta se on mukana myös tässä katselmusraportissa. Ympäristöohjelman toimenpiteet ovat luettavissa kunkin pääluvun (luvut 3–14) lopussa olevasta kappaleesta Toimenpiteet vuosille 2014–2018.

3. YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄN LAADINTAPROSESSI

3.1. Ympäristödiplomia valmisteleva työryhmä

Seurakuntayhtymän ympäristötyötä johtaa ja siitä vastaa yhteinen kirkkoneuvosto apunaan ympäristöryhmä. Vastaavasti toimittiin jo ennen seurakuntien yhdistymistä Naantalin seurakunnassa ja käytäntö on siirtynyt keskeytyksettä seurakuntayhtymään. Ympäristöryhmä valitaan kerralla kahdeksi vuodeksi ja sillä on yhteisen kirkkoneuvoston hyväksymä toimintaohje (ykn 8§/2013). Ohje on luettavissa seurakuntayhtymän ympäristösivuilla. Ympäristöryhmän yhtenä tehtävänä on ympäristödiplomin haun valmistelu. Ympäristökatselmuksen ja -ohjelman tekijäksi palkattiin FM Marja-Liisa Leinonen.

Vuosiksi 2013–2014 asetetun ympäristöryhmän kokoonpano on seuraava:

Rönnemaa Olli	luottamushenkilö (puheenjohtaja)
Aimonen Lasse	yhteisen kirkkoneuvoston edustaja
Aittokallio Jorma	luottamushenkilö
Airas Pekka	kiinteistönhoitaja, seurakuntayhtymän ympäristövastaava
Laine Jorma	toimistosihteerin, Merimaskun seurakunnan edustaja (sihteerin)
Ojala Anna	diakoni, Naantalin seurakunnan edustaja
Vähämäki Esa	kanttori, Rymättylän seurakunnan edustaja

3.2. Sisäinen ympäristökatselmus

Toimintojen ympäristövaikutukset on kartoitettu Kirkon ympäristödiplomin käsikirjan 2012 esittämässä laajuudessa. Tiedot on kerätty haastatteleamalla työntekijöitä, käymällä kiinteistöissä ja tutustumalla

asiakirjoihin. Apuna on käytetty myös Naantalin seurakunnassa diplomien uusimista varten vuonna 2007 tehtyä alustavaa katselmusta.

3.3. Ympäristöohjelma

Ympäristöohjelma vuosille 2014–2018 on laadittu ympäristökatselmuksessa esiin nousseiden kehittämiskohteiden pohjalta. Ensisijaisen tavoitteena on saada kuntoon diplomien minimikriteereihin kuuluvat asiat, jotka eivät vielä ole diplomien edellyttämässä kunnossa. Diplomien saanti edellyttää, että ne laitetaan kuntoon ensimmäisen diplomikauden aikana. Pakollisten tavoitteiden lisäksi ohjelmassa on vapaaehtoisia toimenpiteitä.

Jotta ympäristöohjelman tavoitteet ja toimenpiteet eivät jäisi pelkiksi suunnitelmiksi, on niille asetettu aikataulut ja vastuuhenkilöt. Ohjelman toteutumista tullaan myös seuraamaan säännöllisesti.

Ohjelma viedään yhteisen kirkkoneuvoston hyväksyttäväksi alkuvuodesta 2014. Siitä tiedotetaan seurakunnan työntekijöille ja luottamushenkilöille ja se tullaan laittamaan seurakunnan kotisivuille.

3.4. Seuranta

Seurakuntayhtymässä ei ole laadittu ympäristöraportteja.

Ympäristöohjelman 2014–2018 toteutumisesta tullaan raportoimaan vuosittain yhteiselle kirkkoneuvostolle. Seurantaraportin laadinnasta vastaa ympäristöryhmä. Ympäristöryhmä kirjaa ylös myös ympäristöohjelman ulkopuolella toteutuneet ympäristöteot, -tapahtumat ja toimintatavoissa tapahtuneet muutokset, joilla on ilmeisiä ympäristövaikutuksia.

Vuosittaiseen seurantaan kuuluu lisäksi seurakuntayhtymän ja seurakuntien yhteisen hiilijalanjäljen mittaaminen Kirkon ilmastolaskurilla, raportointi energian- ja vedenkulutuksesta sekä kaatopaikalle viedyn jätteen määrästä.

3.5. Johdon sitoutuminen

Yhteinen kirkkoneuvosto sitoutuu ympäristötavoitteisiin hyväksyessään ympäristöohjelman ja yhteinen kirkkovaltuusto hyväksyessään ympäristötavoitteet toiminta- ja taloussuunnitelmassa.

Ympäristöasia näkyy Rymättylän seurakunnan strategiassa, jossa luomakunta on mukana yhtenä arvona. Naantalin seurakunnan varhaisnuoriso- ja nuorisotyön sekä rippikoulun toiminta-ajatuksessa mainitaan luonnon kunnioittaminen.

3.6. Ympäristövastaavan ja -työryhmän nimittäminen

Naantalin seurakuntayhtymän ympäristövastaavana toimii kiinteistöhoitaja Pekka Airas. Airas toimii ympäristövastaavana jo Naantalin seurakunnan ympäristödiplomikaudella.

Yhteinen kirkkoneuvosto on nimennyt ympäristöryhmän joka toinen vuosi. Nykyisen ryhmän toimikausi on 2013–2014. Ympäristöryhmälle annettuun toimintaohjeeseen on kirjattu diplomien haun valmistelun lisäksi muun muassa tavoitteiden toteutumisen seuranta, tiedottaminen ja henkilöstön ympäristöosaamisen kehittäminen.

Kokouksia on ollut vuonna 2010 neljä, 2011 viisi, 2012 kolme ja 2013 viisi. Kokousmuistiot ovat kaikkien työntekijöiden luettavissa Y-aseamalla. Ympäristöryhmä on laatinut ympäristötyön toimintasuunnitelmat vuosille 2010–2011 ja 2011–2012.

3.7. Henkilöstön koulutus

Kiinteistötyöntekijöiden tapaamisissa on käsitelty usein ympäristöasioita. Muiden työalojen työntekijäkokouksissa aihe on ollut esillä ainakin ympäristödiplomin hakua valmisteltaessa. Hakapellon ja Naantalin kirkon hautausmaalla ympäristödiplomin käsikirja on ollut esillä työntekijöiden kahvipöydällä.

Seurakuntayhtymän aikana toteutuneet ympäristökoulutukset:

- Syksy 2010 Kestävän kehityksen koulutus koko henkilökunnalle, toteuttajana Varsinais-Suomen kestävän kehityksen ja energia-asioiden palvelukeskus Valonia, loppuyhteenveto luettavissa yhtymän ympäristötyön verkkosivulla.
- Marraskuu 2011 hiippakunnallinen ympäristödiplomin starttipäivä Salossa, määräaikainen työntekijä Markku Nieminen osallistui.

Ennen seurakuntayhtymää Naantalin seurakunnassa toteutuneet ympäristökoulutukset:

- Kesä 2006 Kirkon Ympäristöpäivät Helsingissä, viisi ympäristöryhmän jäsentä, joista kaksi seurakunnan työntekijöitä (Pekka Airas, Ilkka Puonti).
- Syksy 2007 valtakunnallinen Energiansäästöviikko. Työntekijät saivat päivittäin sähköpostitse energiansäästövinkin. Työntekijöille, luottamushenkilöille ja seurakuntalaisille jaettiin EnergiaVartija-esitettä.
- Marraskuu 2007 Varsinais-Suomen Agenda 21:n hankintatyöryhmän järjestämä Julkiset hankinnat energiatehokkaiksi -koulutuspäivä. Kaksi työntekijää (Pekka Airas, Jukka Nurmi).
- Kevät 2008 leirikeskuksessa toimiville järjestetty koulutuspäivä jätteiden lajittelusta ja kompostorin käytöstä, kouluttajana Turun Seudun Jätehuollosta Toni Tikkanen.

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja on jaettu kaikille lähiesimiehille ja osalle uusia työntekijöitä. Uuden työntekijän perehdyttämislialle lisättiin noin vuosi sitten ympäristöasiat.

3.10. Diplomin uusiminen

Kun diplomi myönnetään ensimmäisen kerran, se on voimassa myöntämivuoden loppuun ja neljä seuraavaa kalenterivuotta. Jos diplomi saadaan keväällä 2014, se on voimassa vuoden 2018 loppuun. Uusiminen kannattaa aloittaa hyvissä ajoin ennen voimassaolon päättymistä. Ohjeet uusimiselle löytyvät diplomin käsikirjasta.

PISTEET:

3.11. Tehtäväalueiden ympäristövastaavat

Ympäristöryhmään on nimetty yksi työntekijä jokaisesta seurakunnasta ja tarvittaessa ryhmä voi kutsua kokouksiinsa muitakin työntekijöitä. Tehtäväalueiden ympäristövastaavia ei ole nimetty.

3.13. Viestintä

Naantalın seurakuntayhtymän viestinnästä vastaa talousjohtaja Jorma Koivula, joka on samalla verkkosivujen päätoimittaja. Seurakuntayhtymällä on viestintäryhmä ja osa-aikainen viestintäsihteeri. Lisäksi jokaisella seurakunnalla ja useilla työaloilla on omat viestintävastaavansa.

Seurakuntayhtymän verkkosivuilla on oma sivu ympäristötyölle. Sivulta löytyy tietoa ympäristödiplomista ja seurakuntayhtymässä vuonna 2010 toteutetusta ympäristökoulutuksesta. Naantalın seurakunnan nuorisotyön verkkosivulla ympäristöasia näkyy linkkinä Ekonistin sivulle.

Kaikki Naantalın seurakuntayhtymän seurakunnat ja lisäksi Naantalın seurakunnan nuoret ovat läsnä **sosiaalisessa mediassa** Facebookin kautta. Naantalın seurakunta löytyy lisäksi myös Twitteristä ja Google+palvelusta.

Seurakuntalehti Vesper ilmestyy neljä kertaa vuodessa ja on luettavissa myös yhtymän verkkosivuilla. Seurakuntalehti painetaan Salon Lehtitehtaassa, jolla on ISO 14 000 standardin mukainen ympäristöjärjestelmä. Lehdessä on ollut muun muassa seuraavia ympäristöaiheisiä juttuja:

- luonnontutkija Lennart Saaren haastattelu (1/2013)
- Huolta ja vastuuta ympäristöstä (4/2010)
- Ekotekoja voi tehdä hautausmaallakin (4/2010)
- ympäristödiplomin uusimistyön aloittaminen (3/2007)
- ympäristödiplomin myöntäminen Naantalın seurakunnalle (v. 2005)

Painatustöitä (mm. Naantalın kirkon esite, konserttiohjelmia) on teetetty Mynäprint Oy:ssä, jossa on panostettu ympäristöasioihin: Painopapereina käytetään ympäristöystävällisiä laatuja, painovärit ovat kasvisöljypohjaisia ja painokoneen värien pesurätit menevät käytön jälkeen pesuun ja kierrätykseen, painotyöstä ei juuri synny jätettä ja paperi ja metalli kierrätetään. Painotalo on kilpailutettu ja tullut valituksi hinnan perusteella.

Naantalın seurakunta on ottanut käyttöön **sähköisen uutiskirjeen**, jonka seurakuntalainen voi tilata sähköpostiinsa. Kirje ilmestyy muutaman kerran vuodessa kertoen kuulumisia ja tietoa tulevista tapahtumista.

Sisäinen viestintä hoituu parhaiten sähköpostilla. Käytössä on lisäksi Y-aseamalla Ajankohtaista kansio, jonka lukemisesta muistutetaan ajoittain sähköpostilla. Yhtymässä on neljä kertaa vuodessa kokoontuva yhteistyötoimikunta, jonka asialistalla ympäristöasiat ovat aina mukana yhtenä asiana. Toimikunnan muistio menee koko henkilökunnalle.

Ympäristödiplomin viestintäsuunnitelma laadittiin kestävän kehityksen koulutuksen innoittamana joulukuussa 2010. Ympäristötyön sisäinen ja ulkoinen viestintä ja tiedottamisen kanavat on määritelty seuraavasti.

Sisäinen viestintä:

- Ympäristövastaava tallentaa kaikki muistiot Y-asemalle. Viestintävastaavat ja työalojen vastaavat huolehtivat työpalavereissa, että tieto menee perille työalalla. Tiedottaja huolehtii, että Merimaskun ja Rymättylän seurakunnat saavat samat tiedot.
- Tiedottaja päivittää verkkosivuille mahdollisimman paljon sisäisen viestinnänkin tietoja.
- Kun uutta tietoa tulee, tiedottaja lähettää sähköpostia kattavasti kaikille yhtymän työntekijöille. Siitä huolimatta työalavastaavien on työpalavereissa huolehdittava, että asia on mennyt perille.

Ulkoinen viestintä:

- Juttuja paikallislehtiin.
- Uutisia Vesperiin.
- Verkkosivuilla ajankohtaista tietoa.

Tiedottamisen kanavat:

- Sähköposti
- Y-asema
- Naantalın seurakuntayhtymän verkkosivut
- Työpalaverit ja työntekijäkokoukset
- Vesper ja paikallislehdet

Ympäristödiplomista on pyritty kertomaan kaikille yhteistyötahoille kuten esimerkiksi jätehuoltoon, siivoukseen ja rakentamiseen liittyville toimijoille ja Naantalın kaupungille. Julkisuuteen annettavista lausunnoista vastaa talousjohtaja.

3.16. Toimenpiteet vuosille 2014–2018

- Laaditaan ykn:lle raportti ympäristöohjelman toteutumisesta. (vuosittain alkaen 2014, ympäristöryhmä) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS
- Tiedotetaan henkilökunnalle ympäristöohjelman tavoitteista ja tavoitteiden saavuttamisesta. (jatkuva, ympäristöryhmä, viestintäsihteeri)
- Päivitetään ympäristöasioiden kotisivua. (jatkuva, ympäristöryhmä, viestintäsihteeri)
- Otetaan käyttöön kirkkohallituksen suunnittelema aineisto ympäristödiplomın viestintään. (2014-, viestintäsihteeri)
- Osallistutaan mahdollisuuksien mukaan hiippakunnan ja kirkkohallituksen järjestämiin koulutuksiin ja kirkon ympäristöpäiville. (vuosittain, ympäristöryhmä)
- Tehdään seurakuntayhtymälle ympäristöaapinen. (2015, ympäristöryhmä)
- Järjestetään henkilökunnalle ympäristökoulutusta esim. käynti jäteasemalla, luontopolulla Viherlahden leirikeskuksessa. (vuosittain, ympäristöryhmä)
- Valmistaudutaan diplomın uusimiseen. (2017–2018, ympäristöryhmä)

4. TOIMINTA JA TALOUS

4.1. Toiminta- ja taloussuunnitelma

Toiminta- ja taloussuunnitelmissa on ollut lähes vuosittain ympäristöasiaa edistäviä tavoitteita etenkin kiinteistö- ja hautausmaahallinnossa. Vuoden 2013 talousarviossa kiinteistöhallinnon tavoitteita ovat kirkon ympäristödiplomın uusiminen (ympäristödiplomın hakeminen seurakuntayhtymälle) ja kiinteistöjen energian säästö. Hautausmaahallinnon yhtenä tavoitteena on ympäristödiplomın edellyttämien toimenpiteiden toteuttaminen yhtymän kaikilla hautausmailla. Toimenpiteeksi on kirjattu työntekijöiden perehdyttäminen ja kouluttaminen ympäristöasioiden hoitamiseen.

Haettaessa seurakuntayhtymän ensimmäistä ympäristödiplomia, ympäristöasiat tulisi nostaa esiin myös toiminnallisen puolen toiminta- ja taloussuunnitelmissa ympäristökasvatussuunnitelmien valmistuttua.

4.2. Hankinnat

Seurakuntayhtymällä ei ole kirjallista hankintaohjetta. Talousarviossa 2013 on annettu ohjeita ostoista ja hankinnoista. Muun muassa, että hankintoja tulee keskittää ja suorittaa seurakuntayhtymän määräämistä liikkeistä ja että tarkempia ohjeita saa talousjohtajalta.

Suurten hankintojen (mm. rakennusurakat) yhteydessä on kiinnitetty huomio hankintojen ympäristövaikutuksiin. Ympäristöasiat ovat olleet yksi valintakriteeri, vaikka mitään erillisiä ympäristöselvityksiä ei ole pyydettykään. Tarjouksia pyydetessä on kerrottu joko suullisesti tai kirjallisesti, että seurakuntayhtymä edellyttää ympäristöasioissa Kirkon ympäristödiplomien käsikirjassa esitettyä ympäristöasioiden hoidon tasoa.

Pienissä hankinnoissa ympäristönäkökulman huomioiminen on ollut satunnaista. Ostopalveluissa ympäristölaadun varmistaminen on ollut selkeästi esillä vain siivouksen hankinnassa. Ostopalveluna hankitaan mm. siivousta, tarjoilua, linja-autokuljetuksia, tavarakuljetuksia, haudankaivuuta, viheralueiden hoitoa ja pesulapalveluja.

Lämmitysöljy, puhelinjärjestelmät ja sähkö hankitaan Kirkkohallituksen kuntahankintojen kanssa tekemän kilpailutuksen kautta. Atk-laitteet hankitaan it-yhteispalvelukeskuksen kautta. Paljousalennusten saamiseksi toimistotarvikkeiden ja ruoan hankinta on keskitetty yhdelle toimittajalle. Yhteishankintoina hoidetaan myös kynttilöiden ja pehmopapereiden hankinta. Pieniä hankintoja tehdään lähikaupoista.

4.3. Vastuullinen sijoittaminen

Seurakuntayhtymässä on noudatettu Naantalin seurakunnan aikaista sijoitussuunnitelmaa.

4.4. Hiililaskuri

Seurakuntayhtymän ja seurakuntien yhteinen hiilijalanjälki on mitattu Kirkon ilmastolaskurilla. Ensimmäinen laskenta tehtiin syöttämällä laskuriin vuoden 2012 tiedot. Laskurin tulokset on esitetty liitteessä 1 (seurakuntayhtymän hiilijalanjälki yhteensä x tonnia CO₂ ja x kg CO₂/työntekijä). Laskenta toistetaan vuosittain.

PISTEET:

4.5. Vastuulliset sijoitusrahastot

Seurakuntayhtymän sijoituksista (määräaikaisten talletukset, yhdistelmärahastot, eettiset rahastot ja osakkeet) vastuullisten (aiemmin käytettiin termiä eettinen) rahastojen osuus oli 31.12.2012 34,1 %.

4.6. Lähetystyöhön ja kansainväliseen diakoniaan myönnettyjen varojen osuus verotuloista

Vuonna 2012 verotuloista osoitettiin lähetystyölle ja kansainväliseen diakoniaan 1,62 %. Euroissa avustussumma on pysynyt samansuuruisena jo usean vuoden.

4.7. Ympäristömerkityt tuotteet

Kaikki tässä luetellut tuotteet eivät ole ympäristömerkittyjä kaikissa toimipisteissä. Lisäksi osa kahvista hankitaan Reilun kaupan kahvina.

Joutsenmerkityt tuotteet:

- toimistopaperi
- leivinpaperi
- suodatinpaperi
- ruohonleikkuri (Merimaskussa)
- yleispuhdistusaine
- saniteettitilojen puhdistusaine
- wc-pyttyjen puhdistusaine
- saostumienpoistoaine
- lattiavaha
- vahanpoistoaine (Rymättylä)
- konetiskiaine (Rymättylä)
- huuhtelukirkaste (Merimasku)
- käsitiskiaine
- pehmeä käsipyyhepaperi
- WC-paperi
- talouspaperi

Muut ympäristömerkityt tuotteet:

- tietokoneet (TCO, Energy Star)
- monitoimikopiokoneet (Energy Star)
- korjausrakentamisessa käytetty M1-merkittyjä tuotteita

4.8. Ympäristöindikaattorit

Seurakuntayhtymällä ei ole käytössä yhtään ympäristöindikaattoria. Indikaattorin avulla pyritään seuraamaan toimintojen ympäristöhaittojen pienenemistä vuosittain.

Diplomin minimivaatimukset pitävät sisällään useita indikaattoreita. Minimivaatimuksena on seurata vuosittain lämmön, sähkön ja veden kulutusta sekä katopaikkajätteen määrää. Lisäksi ilmastolaskuri, jonka avulla lasketaan vuosittain toiminnasta syntyvän hiilen määrä, on yksi hyvä indikaattori.

4.11. Toimenpiteet vuosille 2014–2018

- Ympäristöohjelman toimenpiteet otetaan toiminta- ja taloussuunnitelmaan. Tästä muistutetaan toiminta- ja taloussuunnitelmien laadintaohjeessa. (alkaen 2014, tt-suunnitelman laatijat) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS
- Kaikissa hankinnoissa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon ympäristönäkökulma. Asia otetaan esiin myös vuoden 2015 budjetin laadinnan yhteydessä. (alkaen 2014, kaikki hankintoja tekevät työntekijät) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS
- Varmistetaan kaikkien ostopalveluna hankittavien tuotteiden ympäristölaatu. Kerrotaan, että seurakuntayhtymä ja seurakunnat haluavat panostaa ympäristöasioihin ja kysytään miten palvelun tarjoaja hoitaa ne. (alkaen 2014, lähiesimiehet/ kaikki ostopalveluja hankkivat työntekijät) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS
- Otetaan käyttöön kirkon ilmastolaskuri ja lasketaan vuosittain seurakunnan hiilijalanjälki. (alkaen 2014, ympäristövastaava) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS

5. YMPÄRISTÖKASVATUS

Ympäristökasvatus on yksi seurakuntien merkittävimmistä tavoista vaikuttaa oman henkilöstön ja seurakuntalaisten ympäristötietoisuuteen ja toimintaan. Seurakuntien ympäristökasvatustyön tulee olla sekä konkreettisia tekoja paremman ympäristön puolesta että erilaisia pohdintoja, esim. ihmisen luontosuhteen pohdintaa käskyjen valossa, elintapojemme punnintaa Raamatun opetusten valossa, oikeudenmukaisuuden ja jakamisen opettelua sekä henkisen hyvinvoinnin etsimistä luonnon kauneuden ja pyhyden kokemuksesta.

Ympäristökasvatusta on toteutettu lapsi-, varhaisnuoriso-, nuoriso-, rippikoulu- ja diakoniatyössä sekä jumalanpalvelus- ja hartauselämässä. Luontoteema on keskeisesti esillä päiväkerhutyössä. Pyhäkouluissa luonto ja ympäristö ovat esillä puhuttaessa luomisesta. Nuorisotyössä ympäristöasiat kohdataan usein toiminnan kautta ja diakoniatyössä ne kietoutuvat paljolti oikeudenmukaisuuskysymyksiin. Maan siunaaminen, sadosta kiittäminen ja vuodenaikojen vaihtelu ovat olleet esillä jumalanpalveluksissa.

5.1. Ympäristökasvatussuunnitelma

Ympäristökasvatussuunnitelma tullaan laatimaan kaikille työntekijöille suunnatun ympäristökasvatuskoulutuksen jälkeen. Koulutus toteutetaan keväällä 2014 ja se antaa hyvät eväät suunnitelman laadintaan. Jokainen seurakunta laatii oman suunnitelman. Lisäksi seurakuntayhtymän työntekijät miettivät miten ympäristökasvatusta voi toteuttaa muun muassa hautausmailla, kiinteistönhoidossa ja toimistotyössä.

5.2. Ympäristöasiat seurakuntien jumalanpalveluselämässä

Luomakunnan sunnuntai

Vuodesta 2009 lähtien luomakunnan sunnuntain jumalanpalvelus on järjestetty keväällä ja syksyllä vuorotellen yhtymän eri kirkoissa. Kahtena vuonna tilaisuuksia on järjestetty enemmän kuin kaksi: vuonna 2011 kolme ja 2012 neljä. Naantalın seurakunnassa luomakunnan sunnuntaita on vietetty joka vuosi jo vuodesta 2001 lähtien. Ympäristöryhmä on ollut aktiivisesti mukana suunnittelussa ja toteutuksessa ja järjestänyt bussikuljetukset.

Luomakunta-aihe näkyy teksteissä, virsissä, rukouksissa ja kirkon koristelussa. Jumalanpalveluksen jälkeen on toisinaan ollut jotain aiheeseen liittyvää ohjelmaa. Vuonna 2006 tutustuttiin asiantuntijan johdolla Naantalın kirkkomaan kasveihin, 2010 Rymättylän Kirkkojärviyhdistys esitteli Kirkkojärven suojeluun liittyviä asioita ja 2013 nähtiin koiratanssiesityksiä.

Naantalın seurakunnan muut ympäristöaiheiset jumalanpalvelukset ja hartaudet:

- Keväällä 2013 Naantalın kirkossa oli veneilijöiden messu. Toiveissa on, että se voitaisiin tulevina vuosina järjestää venelaitureiden luona.
- Soiniemen leirikeskukseen metsäkirkossa pidetään hartaushetkiä retki- ja leiripäivinä, rippikoululeireillä ja juhannuksena.
- Koululaisille ja päiväkerholaisille on järjestetty hartaushetkiä luonnossa.
- Pihaseuroja on ollut vuosittain ainakin yksi.

Rymättylän seurakunnan muut ympäristöaiheiset jumalanpalvelukset ja hartaudet:

- Urheiluseura Soihdun aloitteesta alkaneita kävelykirkkoja on järjestetty jo viisitoista vuotta. Kohteina ovat olleet paikkakunnan korkeimmat huiput kuten Huja-vuori, Uutiskuuva, Nuikon vuori ja Ahteentaan

Rantavuori. Kesäkuussa 2013 järjestetty kävelykirkko suuntautui Haukkavuorelle. Kirkkoherra on pitänyt luontoaiheisen saarnan. Kirkkokahvit on juotu taivaan alla tai sateen sattuessa matkan varrelle sattuneen rakennuksen suojissa. Parhaimmillaan osallistujia on ollut jopa 80.

- Vuosittain toukokuussa yhdessä kunnan päivähoiton kanssa järjestetty metsäkirkko Pappilan metsässä.
- Rymättylä on perinteinen perunapitäjä, jossa varhaisperunan viljelemisellä on edelleen suuri merkitys. Syntyi ajatus varhaisperunan istutuksen siunaamisesta samaan tapaan kuin monissa muissa seurakunnissa on viljan kylvön siunaaminen. Varhaisperunan istutuksen siunaus on järjestetty keväällä 2012 ja 2013. Mukana on ollut myös paikallinen tuottajayhdistys. Toimituksesta on tarkoitus tehdä eri tiloilla kiertävä perinne.

Merimaskun seurakunnan muut ympäristöaiheiset jumalanpalvelukset ja hartaudet:

- Esikoululaisten ja kouluun lähtevien siunaaminen järjestettiin metsäkirkkona päiväkodin maastossa keväällä 2012.

5.3. Ympäristökasvatus eri työmuodoissa

Seurakuntayhtymällä ei ole yhteisesti hoidettuja työmuotoja, vaan jokainen seurakunta järjestää toimintansa itse. Tavoitteena on tosin lisätä seurakuntien yhteistyötä. Luomakunnan jumalanpalvelus on toistaiseksi ollut ainut tilaisuus, johon on järjestetty linja-autokuljetus kaikista seurakunnista. Toinen yhteinen tapahtuma on ollut joitakin kertoja järjestetty Pyhän Jaakobin pyhiinvaellus, jossa kuljetaan Naantalien kirkolta Rymättylän kirkkoon.

5.3.1. Ympäristökasvatus Naantalien seurakunnassa

Lapsi- ja perhetyö

Luonnon arvostaminen on yksi Naantalien seurakunnan lapsi- ja perhetyön kasvatussisällöistä. Jo lapsityön aloitussivulla kerrotaan, että lapsille suunnatussa toiminnassa mm. ihmetellään ja tutkitaan luontoa ja opetellaan pitämään siitä huolta. Kaikkien kerhojen ohjelmat suunnitellaan kirkkovuoden ja vuodenaikojen vaihtelun ympärille ja ympäristöarvot ovat esillä päivittäin.

Työmuotoina ovat päiväkerhot, perhekerhot, pyhäkoulut, koululaisten iltapäivätoiminta, lasten ja hoitajien leikkikerhot, kesäkerhot, erilaiset tapahtumat ja retket sekä aikuisille suunnatut koulutustilaisuudet. Päiväkerhot ja perhekerhot toimivat seurakuntakeskuksessa, Ruonan kerhohuoneella ja Nuhjalan Isotalontie 9:ssä. Koululaistoimintaa on Lietsalan koululla, jossa toimintaa järjestetään yhteistyössä Naantalien kaupungin kanssa.

Kesän reppukerhossa on erityisesti luontoaiheista ohjelmaa. On käyty esimerkiksi tutkimassa vesien pikkueliöitä kylpylän läheisellä sillalla, jossa on puro. Kerhossa on tutustuttu myös kulttuurikohteisiin ja järjestetty muun muassa elämyksellisiä kirkkokierroksia.

Syksystä 2006 lähtien Nuhjalan iltapäiväkerhon kiinteään ohjelmaan on kuulunut lähimetsään tutustuminen ja muutaman kerran vuodessa retki parin kilometrin päässä sijaitsevalle laavulle. Iltapäiväkerhon siirtyminen koululle syksystä 2013 lähtien tulee hankaloittamaan laavulle tehtävien retkien toteuttamista ja ehkä jopa lopettamaan ne.

Päiväkerholaiset viettävät keväällä ja usein syksylläkin yhden leiripäivän Soiniemessä. Päivän aikana kierretään muun muassa luontoaiheinen rastipolku. Joinakin vuosina on järjestetty myös talvinen leiripäivä. Perheretkiä on järjestetty maatilamatkailukohteisiin ja huvipuistoihin. Avoimen perhekerhon yhteydessä on järjestetty vaatteiden ja lelujen vaihtotoripäiviä muutaman kerran toimikaudessa.

Velkualla on alkanut syksyllä 2013 uusi pyhäkoulu, saaristolaispyhäkoulu, jossa painotetaan erityisesti ympäristökasvatusta.

Lapsityöllä on käytössä lasten luonto- ja ympäristökasvatusta tukevaa materiaalia mm. erilaisia luontoppaita, laulava lintukirja, Metsämörri-kirja ja Rakastu luontoon -opas, josta löytyy hyviä ympäristökasvatusvinkkejä. Syksyllä 2004 lastenohjaajille järjestettiin ympäristökasvatusaiheinen koulutuspäivä. Koulutuspäivässä jaettu käytännönläheinen toimintavinkkimateriaali on yhä lastenohjaajien käytössä.

Askartelussa ja muussa toiminnassa tarvittavan materiaalin valintakriteereinä ovat tuotteiden kestävyys, yksinkertaisuus, turvallisuus ja myrkyttömyys. Askartelussa käytetään myös paljon muilta jätteenkäsittelijöiltä menevää materiaalia. Askarteluun liittyvää paperitavaraa saadaan firmoilta lahjoituksena. Nykyään säästökuurien aikakautena hyviä lelutäydennyksiä on pystytty tekemään kirpputoreilta.

Päiväkerholaisille jaettavassa ohjeessa suositellaan, että kerhoeväät pakattaisi pestäviin muovirasioihin ja -pulloihin. Suositusta noudatetaan hyvin ja se on vähentänyt selvästi kerhoista syntyvän jätteen määrää. Iltapäiväkerholaisetkin käyttävät kestoastioita. Kertakäyttömukit ovat käytössä vain esim. laavulle tehtävillä retkillä.

Naantalın kirkkopuistossa järjestettiin alkukesästä 2013 yksi kaikille ja kaksi erityisesti lapsille suunnattu piknik-tapahtuma.

Varhaisnuoris- ja nuorisotyö sekä rippikoulut

Varhaisnuoris- ja nuorisotyön sekä rippikoulun toiminta-ajatukseen on otettu mukaan luomakunta: "Toimia niin, että naantalilaiset lapset ja nuoret voivat vahvistua uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan, elää lähimmäistään rakastaen ja luontoa kunnioittaen."

Nuorisotyössä pitkään jatkunut työntekijävajaus ja työntekijöiden vaihtumiset ovat vaikeuttaneet työn pitkäjänteistä suunnittelua. Lokakuussa 2013 tilanne on vihdoin tasaantunut ja nyt seurakunnalla on kolme vakinaista nuorisotyönohjaajaa.

Varhaisnuorten toiminnassa ympäristöasia on ollut esillä syksyllä 2007 pidetyllä leirillä. Leirin aiheena oli Jumala ja luomakunta. Askartelussa käytetään jonkin verran kierrätysmateriaalia.

Nuortenilloissa on ollut ympäristöön liittyviä aiheita (KUA:n vesiteema, Reilu kauppa, ihminen luonnon tuhoajana) ja ne ovat synnyttäneet myös keskustelua. Pari vuotta sitten nuorisotyöntekijänä oli vuoden verran Ekonisti-materiaalista innostunut työntekijä ja se myös näkyi toiminnassa.

Rippikouluissa ympäristöasiaa käsitellään luomakunta- tai etiikkatunnilla. Keskusteluihin on noussut mm. kasvissyönnin, vedenkulutus suihkussa, roskaaminen ja luomakunnan varjelu. Isoskoulutus viikonloppuleirillä syksyllä 2013 oli ulkona kahden tunnin jakso, jossa oli opetusta luomisesta ja monenlaista yhdessä tekemistä, siivoamista ja ympäristöpolun raivaamista. Leirinuotioista on luovuttu, sillä ne eivät enää toimi kuten aiemmilla sukupolvilla. Kesällä 2006 päivärippikoululaisille järjestettiin luontopäivä Velkuan saaristossa.

Vuosittain yksi rippileiri on järjestetty purjehdusleirinä Saaristomerellä. Vuosina 2010–2012 järjestettiin kolme rippileiriä ulkosaaristossa Utössä. Paikallinen pitkän linjan lintuharrastaja Jorma Tenovuo kävi kertomassa linnuista. Purjehdus- ja ulkosaaristoleireillä luonto nousee väistämättä esiin tavalla tai toisella ilman sen kummempia esittelyjä. Yhdellä Soiniemen riparilla vuonna 2009 kävi tutkija Ilari Sääksjärvi

kertomassa sademetsistä. Esitys loi otollisen maaperän jatkaa aiheesta Raamatun pohjalta. Sääksjärvi kävi kertomassa sademetsistä myös päiväkerhossa. Joitakin vuosia sitten oli tapana järjestää yksi rippileiri vuodessa lasketteluleirinä Lapissa.

Partiolippukunta Naantalin Siniset toimii seurakunnan tiloissa. Partiotoiminta on perinteisesti hyvin ympäristöpainotteista, mutta toistaiseksi seurakunta ja partio eivät ole toteuttaneet mitään yhteistä ympäristöasioiden tiimoilta.

Kesäkuussa 2012 järjestettiin polkupyöräretki Ahvenanmaalle yhteistyössä kaupungin kanssa. Polkupyöräretkiä on tehty aiemminkin.

RC-kerhossa on käytetty jo usean vuoden ajan ladattavia paristoja. Reilun kaupan kahvista luovuttiin jokunen vuosi sitten syynä maku ja hinta. Rippileireillä on kerätty tyhjiä juomapulloja ja -tölkkejä ja niistä saadut panttimaksut on annettu diakoniatyölle.

Diakonia- ja yhteiskuntatyö

Diakoniatyössä ympäristöön ja oikeudenmukaisuuteen liittyvät asiat ovat esillä vuosittain Kirkon Ulkomaanavun vastuuviikolla. Vuonna 2007 Kohtaamispaikalla oli esillä vastuuviikon 30-vuotis julistenäyttely, jossa kerrottiin muun muassa monista kehittyvien maiden ympäristöongelmista. Reilun kaupan esittelijä on käynyt silloin tällöin esittelemässä Reilun kaupan toimintaa ja maistattamassa tuotteita.

Vapaaehtoisten voimin toimivassa kahviossa tarjottava kahvi on Reilun kaupan kahvia. Teetä ei ole enää viime aikoina hankittu Reiluna. Kahvipakkauksia on kerätty kassien raaka-aineeksi, mutta tällä hetkellä ei ole tiedossa tämän materiaalin käyttäjää.

Vapaaehtoiset pyörittävät Kohtaamispaikalla kahvion lisäksi diakonian kirpputoria. Molemmat ovat auki neljänä päivänä viikosta. Kirpputorilla käy päivittäin keskimäärin 30 asiakasta ja lisäksi sieltä voidaan antaa tarvitseville ilmaiseksi vaatteita ja tavaroita. Kaikki asiakkailta tulleet muovikassit laitetaan takaisin kiertoon. Huonekaluja ja kodinkoneita ei oteta myyntiin, mutta jos jollekin tällaiselle on jo tiedossa tarvitsija, voidaan hoitaa kuljetus. Kirpputorille kertyvä ei-kaupaksi menevä tavara toimitetaan Latviaan ja Liettuaan helluntaiseurakunnan kautta. Kirpputorilla on myös Ota tästä -kori.

Diakoniatyön alaisuudessa toimii Äiti Teresa -peittoipiiri ja kansainvälisen diakonian Inkeripiiri. Inkeripiiri on toiminut 20 vuotta ja tehnyt useita avustusmatkoja Skuoritsan seurakuntaan. Nykyisin matkoja tehdään enää harvoin.

Diakoniatyö on järjestänyt Kirkkopuistossa useana kesänä mölkyn peluuta kerran viikossa.

Eettisistä lahjoista on kerrottu myyjäisten ja isojen tapahtumien yhteydessä ja niissä on ollut myynnissä Kirkon ulkomaanavun tuotteita. Jaossa on myös Kirkon ulkomaan avun toiminnasta ja eettisistä lahjoista kertovia esitteitä.

Musiikkityö

Musiikkityö järjesti vuonna 2005 virsi-illan ”Luomakunta virsissä”.

Muuta

Naantalın seurakunnalla on osa-aikainen (25 %) lähetyssihteeri ja seurakunnassa toimii lähetyspiiri. Lähetykselle on kerätty varoja yhteisillä lähetystyön ja diakonian joulumyyjäisillä.

Sunnuntaisin vuodesta 2011 alkaen on järjestetty valokuvausta kuvakävelyn merkeissä.

5.3.2. Ympäristökasvatus Rymättylän seurakunnassa

Rymättylän seurakunnan vuoteen 2017 ulottuvassa strategiassa mainitaan yhtenä arvona myös luomakunta: ”Kannamme vastuumme lähimmäisistä ja koko luomakunnasta.” Seurakunta on ollut aina nuuka, eikä vanhaa ole kovin helpolla heitetty pois. Tämän toimintatavan ansiosta on säilynyt mm. historiallisesti arvokkaita kirjoja ja kirkossa olevia puuveistoksia.

Ympäristöasioita on käsitelty kaikissa työmuodoissa, myös kinkereillä.

Lapsi- ja perhetyössä viikoittain kokoontuvia ryhmiä ovat pyhäkoulu, perhekerho sekä tyttö- ja poikakerhot.

Pyhäkoulu pidetään nykyisin kotipyhäkouluna, jossa ollaan toisinaan myös pihalla.

Seurakuntakodilla toimii pienoismallikerho ja syksyllä 2013 alkoi 4H:n vetämä kokkikerho.

Pienoismallikerhossa käytetään vesiliukoisia maaleja ja kokkikerhon raaka-aineissa huomioidaan vuodenajan tarjonta (mm. pappilan omenat).

Seurakuntakoti tarjoaa kokoontumistilat monille paikallisille toimijoille. Päiväkerhotoimintaa ei järjestetä seurakunnan omana toimintana, vaan sitä pitää Mannerheimin lastensuojeluliiton paikallisosasto seurakunnan tiloissa. Suurten juhlapyhien aikaan seurakunnan työntekijä käy pitämässä hartauden. Myös perhepäivähoitajat käyvät kerran viikossa askartelemassa seurakuntakodilla lasten kanssa.

5-8-vuotiaille tytöille ja pojille on ollut kesäkerho seurakuntakodilla. Toissa vuonna ruoka tuli läheisestä kahvilasta styrox-rasioissa, mutta tänä vuonna (2013) lapset menivät sinne syömään ja päästiin eroon paljon jätettä tuottavista kertakäyttörasioista. Kesäkerhossa ja muissakin kerhoissa käytetään askarteluun luonnosta saatavia materiaaleja.

9-12-vuotiaiden tyttöjen ja poikien telttaleirillä Majakassa opetellaan pärjäämään luonnossa ja kunnioittamaan sitä. On mm. istuttu nuotiolla, kuunneltu luonnon ääniä ja tehty linnunpönttöjä.

Perhekerho järjesti syksyllä 2013 retken Kunstenniemeen, jossa kuljettiin Avainreitti luontopolku.

Rippikoulun leirijakso on järjestetty 3-5 päivän päiväleirinä Majakassa ja 5 päivän yöleirinä Soiniemessä. Opetuksessa käsitellään ympäristöasioita.

Lähetyspiirillä on kummilapsi Nepalissa ja nimikkokohteena kirkon koulutyö Senegalissa SLS:n kautta. Lähetystyö järjestää kerran vuodessa lähetysslounaan, 2-3 kertaa myyjäiset ja kirkkokahvituksia silloin tällöin.

Äiti Teresa piirissä kudotaan peittoja Intiaan ja toisinaan lähellekin.

Syksyisin järjestetyissä elojuhlissa on huutokauppa lähetystyön hyväksi ja myynnissä ihmisten itse tekemiä tuotteita: hilloja, leipää, lihaa, uunipuuroa.

Rymättylän kirkossa järjestettiin vuonna 2010 konsertti, jonka nimenä oli "Veden tiet - Rukoushetki maapallon vesivarastojen puolesta" . Konsertissa kuultiin varhaiskristillisiä lauluja 600–1200-luvuilta Marja Korkalan esittämänä. Konsertti kertoi pyhiinvaeltajien merireiteistä ja lisäksi taiteilija halusi muistuttaa YK:n päivän kunniaksi puhtaan veden tärkeydestä 2000-luvun katoavana luonnonvarana. Konsertti kuului LUX GRATIE -kaamostapahtumaan, jonka järjestäjinä toimivat mm. Naantalien kulttuuritoimi ja seurakunnat.

Syksyllä 2012 kirkossa oli kuvakonsertti, jossa esitettiin kamarimusiikkia ja rymättyläläisen Matti Rinteen saaristoaiheisia valokuvia. Samana iltana järjestettiin saariston kuvakonsertti myös Merimaskun kirkossa, kuvat oli ottanut Maarit Lineri Merimasku-seurasta.

Samsaaren melko luonnontilaisena säilytetty alue mahdollistaa partiolaisten ja muidenkin tutustumisen aitoon saaristoluontoon. Saareen on tehty seurakuntaretkiä, joilla on tutustuttu sen kasveihin ja lintuihin. Retkien vetäjänä toimi diakoni Rami Ojala.

5.3.3. Ympäristökasvatus Merimaskun seurakunnassa

Vuonna 2012

- Naisten hemmottelupäivän yhteydessä järjestettiin lasten ja naisten vaatteiden vaihto- ja kirpputori.
- Perhekerho järjesti retken Maskuun Kaiturin maatilalle, jossa tutustuttiin lampaisiin, kanoihin ja maatiaislehmiin. Vastaavia retkiä on järjestetty vuosittain yhdessä päiväkerholasten ja heidän vanhempien kanssa. Vuonna 2011 käytiin Taattisten tilalla.
- Päivä- ja perhekerhon päätöstilaisuus pidettiin Vihervuonossa, jonne oli järjestetty opastettu luontopolku.
- Sadonkorjuun pitoihin sai tuoda oman kasvimaan tuotteita jakoon ja myyntiin.
- Perhekerho järjesti pienen metsäretken.

Vuonna 2013 seurakunnassa vaihtuivat lastenohjaaja ja diakoni. Uudet työntekijät ovat motivoituneita tekemään ympäristökasvatustyötä. Lastenohjaajalla on pitkä kokemus partiotyöstä ja siellä opittu luonnon kunnioittaminen välittyy lapsillekin. Uudet työntekijät ovat käyneet läpi vanhoja askartelutarviketarjontaa ja käyttäneet löytyneitä materiaaleja loppuun. Osa askartelumateriaalista kerätään luonnosta.

Päiväkerhossa on tehty metsäretkiä ja kaikki päiväkerholaiset niin isot kuin pienetkin ulkoilevat viikoittain seurakuntakodin vieressä olevalla ulkoiluhallalla.

Perhekerhon toimintaa on koordinoanut lapsi- ja perhetyöntekijä. Perhekerhossa on mm. kerran kuussa tarjolla omakustannushintainen keittolounas. Joka toinen viikko perhekerhoon kokoontuvat myös perhepäivähoitajat lapsineen.

Käsityöpiiri on samalla lähetyspiiri, jossa kudotaan Äiti Teresa -peitteitä, vauvannuttuja Etiopiaan ja valmistetaan tarpeen mukaan muitakin.

Vuosittain järjestetty lastenleiri pidetään Hunkerin saarella telttaleirinä. Leirin puitteet ovat hyvin luonnonläheiset. Käytössä ei ole sähköä ja juomavesi joudutaan hakemaan mantereelta.

Nuorille on tarjolla seurakunnan tukemaa partiotoimintaa, mutta ei perinteistä nuorisotyötä. Rippikoulu on järjestetty päiväkouluna seurakuntatalolla.

5.3.4. Partiot

Naantalın seurakuntayhtymän alueella toimii kolme seurakuntien tukemaa partiolippukuntaa. Naantalın Siniset on perustettu 1930-luvulla, Rymättylän Märssyvahdit 70-luvulla ja Merimaskun Reimarit 80-luvulla. Kaikki kokoontuvat seurakuntien tiloissa. Rymättylän ja Merimaskun lippukuntien taustayhteisönä toimii seurakunta. Naantalın Sinisillä on seurakunnan lisäksi kaksi muuta taustayhteisöä.

Kaikkien lippukuntien toiminta on ympäristöpainotteista ja ne tarjoavat monia tapoja luoda ja vahvistaa luontosuhdetta. Merimaskun Reimarit ovat järjestäneet yhden leirin kesässä seurakuntayhtymän omistamalla Hunkerin saarella. Rymättylän Märssyvahdeilla on käytössä leirialue Samsaaren itäkärjessä ja he käyttävät usein myös leirikeskus Majakkaa.

PISTEET:

5.4. Ympäristöaiheiset erityisjumalanpalvelukset

Kaikissa seurakunnissa on järjestetty metsäkirkkoja. Rymättylässä on vuosittain kävelykirkko. Naantalissa oli vuonna 2013 veneilijöiden messu.

5.6. Hiljaisuudelle rauhoitetut paikat

Hiljaisuudelle rauhoitetun paikan etsintä on kirjattu ympäristöohjelmaan.

5.7. Verkostoyhteistyö

Rymättylän seurakunta on ollut aktiivisesti käynnistämässä ja rahoittamassa Kirkkojärven järvi-toimikuntaa ja Ahteentaantien vesiosuuskuntaa. Tavoitteena oli Kirkkojärven veden laadun parantaminen ja leirikeskuksen, kanttorilan ja pappilan vesi- ja jätevesiasioiden saattaminen asianmukaiseen kuntoon. Pappila ja kanttorila liitettiin kunnalliseen vesi- ja viemärijärjestelmään 2007 ja leirikeskus 2008. Kirkkojärveä on kunnostettu mm. kalkitseamalla ja nuottaamalla roskakalaa. Seurakunta on ollut tässä mukana yhteensä tuhansilla euroilla. Yksi tarpeellinen hankinta oli muun muassa perämoottori. Järvessä esiintyy sinilevää enää vain satunnaisesti ja kesällä 2013 ei lainkaan.

Muita yhteistyötahoja ympäristökasvatuksessa ovat olleet urheiluseura Soihtu, MTK-Rymättylä tuottajayhdistys, kunnan päivähoito, kaupungin nuorisotyö ja partiot.

5.8. Ympäristökasvatuksessa on otettu käyttöön välillisen vaikuttamisen menetelmät

Seurakuntayhtymän www-sivuilla on oma sivunsa ympäristöasioille ja siellä on linkkejä muille ympäristösivuille.

5.9. Muut toimenpiteet

Keväällä 2012 Rymättylän seurakunnan työntekijät tekivät virkistyspäiväretken Ruissaloon. Ohjelmassa oli muun muassa kävelyretki ja käynti kasvitieteellisessä puutarhassa.

Rymättylän pappilan pihapiirin omena- ja luomupuiden sadosta riittää satoa myös seurakuntalaisten käyttöön. Perunoitakin on tullut yli oman tarpeen. Pappilan mailla ei käytetä myrkyllisiä kasvinsuojeluaineita.

5.10. Toimenpiteet vuosille 2014–2018

- Vietetään luomakunnan sunnuntaita vuosittain jokaisessa seurakunnassa. (jatkuva, kirkkoherrat) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS
- Laaditaan seurakunnille ja seurakuntayhtymälle ympäristökasvatussuunnitelmat ja otetaan ne käyttöön. Päätetään miten suunnitelmien vuosittaista toteutumista seurataan. (2014, kirkkoherrat ja talousjohtaja yhdessä ympäristöryhmän kanssa) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS
- Järjestetään kaikille työntekijöille suunnattu ympäristökasvatuskoulutus. (kevät 2014, ympäristöryhmä)
- Osallistutaan ekopaastoon laittamalla siitä linkki seurakuntayhtymän sivulle. (2014-, viestintäsihteeri)
- Etsitään ja merkitään Hiljaisuudelle rauhoitettu paikka. (2015, ympäristöryhmä)

6. JÄTEHUOLTO

6.1. Jätehuoltoselvitys

Vuoden 2013 alussa Naantalissa siirryttiin kaupungin järjestämään ja kilpailuttamaan jätteenkuljetukseen. Jätteiden kuljetuksen hoitaa Turun Seudun Jätehuolto (TSJ). Vuoden 2012 loppuun asti TSJ tyhjensi seurakuntayhtymän kiinteistöillä vain polttokelpoisen ja kaatopaikkajätteen astiat, mutta vuoden 2013 alusta kaikki muutkin astiat.

Seurakuntayhtymän jätehuollosta vastaa Naantalin seurakunnan alueella kiinteistönhoitaja lukuun ottamatta hautausmaita. Naantalin ja Hakapellon hautausmaiden jätehuollosta vastaa seurakuntapuutarhuri. Velkualla, Rymättylässä ja Merimaskussa jätehuollosta vastaavat seurakuntamestarit.

Jätehuolto on järjestetty Naantalin kaupungin vuonna 2010 voimaan tulleiden jätehuoltomääräysten mukaan. Jätehuoltomääräysten mukaan muilla kuin asuin kiinteistöillä, joihin kuuluvat myös seurakuntien kiinteistöt, on oltava oma keräysväline:

- polttokelpoiselle jätteelle
- kaatopaikkajätteelle

Hyötyjätteille tulee olla keräysvälineet seuraavasti:

- lasille, jos sitä kertyy yli 10 kg / viikko
- metallille, jos sitä kertyy yli 10 kg / viikko
- pahville / keräyskartongille, jos sitä kertyy yli 10 kg / viikko
- puujätteelle, jos sitä kertyy yli 10 kg / viikko
- biojätteelle, jos sitä kertyy yli 100 litraa / viikko, eikä sitä kompostoida kiinteistöllä
- keräyspaperille

Lisäksi muiden jätteiden sekaan ei saa laittaa

- vaarallisia jätteitä (aiempi nimitys ongelmajäte)
- sähkö- ja elektroniikkaromua, vaan ne tulee aina toimittaa asianmukaiseen vastaanottopisteeseen.

Kaikilla seurakuntayhtymän kiinteistöillä on astiat polttokelpoiselle jätteelle.

Kaatopaikkajätteelle ja keräyspaperille ei ole ulkona olevaa astiaa Majakalla eikä rukoushuoneella. Lajittelu tulee kuitenkin tehdä ja toimittaa nämä jakeet vaikka yhtymän muihin kiinteistöihin, joissa on ko. keräysastiat. Pienet keräyspaperierät voi toimittaa myös yleisiin keräyspisteisiin.

Lasia, metallia ja pahvia/keräyskartonkia ei synny yhdessäkään kiinteistössä niin paljon, että erilliskeräysraja 10 kg/viikko ylittyisi. Silti nämä lajitellaan lähes kaikissa toimipisteissä.

Biojätteen osalta jätehuoltomääräysten mukainen keräysvelvoite ei ylity edes kesän leirien aikaan Soiniemessä.

Tietoturvamateriaalin hävittäminen hankitaan ostopalveluna. Tietoturvamateriaalin säiliöitä on seurakuntakeskuksessa kaksi, Rymättylässä yksi ja Merimaskussa yksi. Käytössä on myös paperisilppureita. Silppu tyhjenetään paperinkeräysastiaan paitsi Merimaskussa, jossa se tyhjenetään polttokelpoiseen jätteeseen, koska silpun vieminen yleiseen paperinkeräyspisteeseen on hankalaa.

Vuokratiloissa (Isotalontie, Ruona) olevissa toimipisteissä olisi mahdollista lajitella kaikki jättejakeet, mutta toistaiseksi niissä ei lajitella mitään. Tilat sijaitsevat asuinrakennuksissa, joissa on ulkona kaikki mahdolliset jätteiden lajitteluastiat.

Hyväkuntoisia käytöstä poistettuja kalusteita säilytetään Pikku-Pappilassa. Sinne on kertynyt myös kirpputorille aikoinaan myytäväksi tuotuja kalusteita. Kalusteiden ohjautuminen uudelleenkäyttöön on vähäistä.

Jätteiden lajitteluohjeet ja neuvonta:

Jätteiden lajitteluohjeet puuttuivat lähes kaikista kiinteistöistä. Ohjeet olivat näkyvillä vain seurakuntakeskuksen jätekatoksessa ja Rymättylän seurakuntakodin keittiöllä. Useimmissa jätteastioissa oli selkeät opastarrat, osassa astioita sekä sivussa että kannen päällä. Joissain kohteissa tarrat olivat osin irronneet tai menneet muuten huonoon kuntoon. Osa tarroista oli vanhentuneita sekajäte-tarroja.

Työntekijöille on annettu tietoa jätteiden lajittelusta vuonna 2010 pidetyn kestävän kehityksen koulutuksen yhteydessä. Koulutukseen osallistui vain osa työntekijöistä. Vuonna 2007 työntekijöille on jaettu Turun Seudun Jätehuollon julkaisema jäteopas.

Mahdollisuudet jätteiden hyvään lajitteluun ovat jo olemassa. Kun ohjeistus saadaan kuntoon ja sisätiloihin lisää lajitteluastioita, lajittelu helpottuu entisestään. Lajittelun suhteen isoimmat korjattavat asiat ovat keräyspaperin ja kaatopaikkajätteen oikea lajittelu. Molempia joutuu yhä polttokelpoiseen jätteeseen ja kaatopaikkajätteen astiaan polttokelpoista jätettä.

Jätteastioiden tyhjennys ja jätemäärien seuranta:

Lähes kaikki polttokelpoisen jätteen astiat tyhjenetään sovitun aikataulun mukaan. Poikkeuksen tästä tekevät hautausmaat, joissa polttokelpoinen jäte tyhjenetään tarvittaessa. Suurin osa muistakin jätteastioista tyhjenetään vain tarvittaessa.

Sovitun aikataulun mukaan tyhjennettäviä ovat polttokelpoisen jätteen lisäksi Rymättylän seurakuntakodin kaatopaikkajäte, kartonki ja paperi ja Merimaskun seurakuntakodin kaatopaikkajäte, metalli ja lasi. Tyhjennysväli on säädetty kokeilemalla mahdollisimman sopiviksi.

Rymättylän hautausmaan jätteastiat tyhjenetään samaan tahtiin kuin seurakuntakodin. Esimerkiksi kun metalliastioiden tyhjennysauto saapuu seurakuntakodille, se tyhjentää samalla myös hautausmaan metallinkeräysastiat, jotka on tuotu riviin parkkialueelle.

Hautausmailla ja ajoittain muuallakin tarvitaan lisäksi ylimääräisiä jätelavoja.

Vuonna 2010 seurakuntayhtymän kiinteistöissä järjestettiin sähkö- ja elektroniikkaromun keräys, joka toistettiin keväällä 2011. Samalla vietiin pois vaarallisia jätteitä. Keväällä 2013 keräys laajennettiin koskemaan kaikkea turhaa roinaa mm. rikkinäisiä huonekaluja. Metallit eroteltiin erikseen. Tarkoitus on järjestää vastaavia päiviä jatkossakin.

TSJ:ltä saa kiinteistökohtaiset vuosiraportit jätemääristä. Vuoden 2012 jätemääräraportissa on tiedot vain polttokelpoisesta ja kaatopaikkajätteestä, koska muiden jätejakeiden tyhjennykset eivät vielä olleet kaikissa toimipisteissä TSJ:n hoidossa.

v. 2012	POLTTOKELPOINEN JÄTE (m3)	KAATOPAIKKAJÄTE (m3)	KUSTANNUKSET (polttok.+kaatop.) (euro)
Soiniemen leirikeskus	31,6	0	566,51
Naantalin seurakuntakeskus	135,2	2,4	3046,00
Hakapellon hautausmaa ja kappeli	36,00	0,7	1052,30
Naantalin hautausmaa ja kirkko	83,2	1,44	1767,93
Nuhjalan seurakuntakoti	31,2	0	517,16
Rymättylän seurakuntakoti	17,16	0,56	408,62
Rymättylän hautausmaa	64,6	6,44	2232,81
Leirikeskus Majakka	0,66	0	12,27
Merimaskun seurakuntakoti	10,8	0	190,80
Merimaskun hautausmaa	11,22	1,44	358,29
Velkuan hautausmaa	4,2	0	80,50
YHTEENSÄ	425,84	12,98	

Jätemäärät on laskettu astiatilavuuksien ja tyhjennyskertojen mukaan. Rymättylän hautausmaan korkea kaatopaikkajätteen määrä voi olla laskennallinen. Hautausmaalla on useita pieniä 140 litran kaatopaikkajätteen astioita, jotka tuodaan tyhjennettäväksi useamman kerran vuodessa.

Kiinteistöhoitaja on tutustunut TSJ:n Petra-jätevertailuohjelmaan, mutta toistaiseksi sitä ei ole otettu käyttöön.

6.1.1. Jätehuolto kiinteistökohtaisesti syksyllä 2013:

Naantalın seurakuntakeskuksessa on mahdollista lajitella kaikki hyötyjätteet, joille on olemassa keräysjärjestelmä Naantalissa eli keräyspaperi, keräyskartonki, pahvi, lasi ja metalli. Toimistopaperin erillislajittelusta on luovuttu muutama vuosi sitten. Seurakuntakeskuksen polttokelpoisen jätteen syväkeräysastia (lukittu) on sijoitettu kaupungin yleisen hyötyjätepisteen syväkeräysastioiden viereen. Hyötyjätepiste on seurakuntayhtymän maalla ja seurakuntayhtymällä on lupa käyttää maksutta pisteessä olevia paperin, metallin ja lasin syväkeräysastioita.

Jätekatoksessa on kaksi rullakkoa pahville, kaksi astiaa polttokelpoiselle jätteelle ja astiat kaatopaikkajätteelle, paperille, lasille, metallille ja keräyskartongille.

Suurtalouskeittiöllä on lajitteluastiat polttokelpoiselle jätteelle, kaatopaikkajätteelle, metallille ja lasille. Polttokelpoisen jätteen määrää voisi pienentää lajittelemalla siitä erikseen kartonkipakkaukset (mm. maitotölkit, jauhopakkaukset).

Kohtaamispaikka kahvion keittiöllä leivotaan lähes päivittäin ja valmistetaan ruokaa. Viikonloppuisin se on myös ulkopuolisten pitopalveluiden käytössä. Kahviossa lajitellaan polttokelpoinen jäte, metalli ja lasi. Metallille ja lasille on yhteinen kannellinen muovikämpäri käsienpesualtaan alla. Emäntä huolehtii metalli-lasi-jäteastian tyhjentämisestä ulkona oleviin säiliöihin. Keräyskartonkia ei lajitella, sillä sitä varten olevalle keräysastialle ei ole löydetty paikkaa keittiöllä. Myös kaatopaikkajäte (rikki menneet kahvikupit) on laitettu polttokelpoisen jätteen sekaan, koska niillekään ei ole ollut keräysastiaa. Koska kahviota käyttävät myös ulkopuoliset pitopalvelut, tulee sinne saada selkeät lajitteluohjeet ja merkinnät lajitteluastioihin ja tieto, että kaatopaikkajäte on vietävä ulkona olevaan keräysastiaan.

Henkilökunnan taukotiloissa ei ole jätteiden lajittelua.

Päiväkerhotiloissa ei ole jätteiden lajittelua.

Nuorisotilan keittiöllä on kahdessa kärryssä lajitteluastiat keräyskartongille, lasille, metallille ja juomapulloille/ -tölkeille. Lajittelu oli tehty hyvin, vaikka astioita ei ollut nimetty ja lajitteluohjeetkin puuttuivat. Työntekijät kaipasivat selkeää tietoa siitä kuka tyhjentää lajitteluastiat. Tiskialtaan alla olevassa kaapissa oli polttokelpoisen jätteen astian takana astia täynnä siististi litistettyjä keräyskartonkipakkauksia. Pakkauksissa olleista päivämääristä päätellen sitä ei ole tyhjennetty aikoihin.

Toimistotiloissa lajitellaan keräyspaperi ja luottamuksellisia tietoja sisältävä paperi. Osassa työpisteitä on käytössä Paperinkeräys Oy:n pahvilaatikot ja työntekijät huolehtivat itse niiden tyhjennyksen. Osassa työpisteitä työntekijät keräävät keräyspaperit pöydänkulmalle ja vievät ne mennessään yhteisissä tiloissa oleviin astioihin. Yhdellä työntekijällä oli käytössä kolmilokeroinen lajitteluvaunu, johon voi lajitella polttokelpoisen jätteen, keräyspaperin ja tuhottavat paperit. Jonkin verran keräyspaperia joutuu yhä polttokelpoisen jätteen sekaan, mikä tuskin johtuu tietämättömyydestä.

Postihuoneessa on astiat keräyspaperille ja polttokelpoiselle jätteelle. Pahvi ja kartonki kerätään postihuoneen nurkkaan, josta kiinteistöhoitaja vie ne jätekatokseen. Paperisilppureiden sisältö tyhjenetään keräyspaperin joukkoon.

Tietoturvamateriaali kerätään lukollisiin säiliöihin. Tulostimien tyhjät värikasetit kerätään taloustoimiston luona käytävällä olevaan laatikkoon ja kopiokoneen huoltomies vie ne pois.

Yhteisen kirkkovaltuuston ja yhteisen kirkkoneuvoston jokaiseen kokoukseen tuodaan tuhottavien papereiden laatikko, jonka sisältö tyhjennetään kokouksen jälkeen Proseciin. Näin luottamushenkilöille on yritetty tehdä mahdollisimman helpoksi papereiden tuhoaminen, jolla voidaan varmistaa ensinnäkin se, että paperitavara päättyy oikealla tavalla kierrätykseen ja toisaalta se, ettei tietoturvamateriaali eksyisi väärille teille. Moni säilyttää papereita jonkin aikaa käytössään, mutta tuo sitten esim. muutaman kokouksen paperit kerralla kokoussalissa olevaan tuhottavien laatikkoon.

Nuhjalan seurakuntakoti on myynnissä eikä siellä ole enää juurikaan toimintaa. Nuhjalassa ollut päiväkerho on siirtynyt Isotalontielle vuokratiloihin, jossa ei ole vielä laitettu kuntoon sisätilojen lajitteluastioita.

Rymättylän seurakuntakodilla on keittiössä astiat polttokelpoiselle jätteelle, kaatopaikkajätteelle, metallille ja lasille. Astioissa on selkeät merkinnät ja seinällä lajitteluohje. Ulkona lukitussa jätekatoksessa on seuraavat jäteastiat: polttokelpoinen jäte, kaatopaikkajäte, metalli, lasi, paperi ja kartonki. Maitotölkkejä ja muita kartonkipakkauksia ei ole toistaiseksi lajiteltu keräyskartonkiin.

Kerhotiloissa on vain polttokelpoisen jätteen roskakorit. Tilanpuutteen vuoksi ohjaajat vievät paperi- ja kartonkiroskat suoraan ulkona olevaan jätekatokseen.

Seurakuntakodin yhteydessä olevalla virastolla on tietoturvasäiliö, paperisilppuri ja keräyspaperiastia.

Merimaskun seurakuntakodilla lajitellaan polttokelpoinen jäte, kaatopaikkajäte, metalli, lasi, kartonki/pahvi ja paperi. Ulkona on jätekatos, jossa on astiat polttokelpoiselle jätteelle, kaatopaikkajätteelle, metallille ja lasille. Jäteauto käy tyhjentämässä astiat sovitun aikataulun mukaan. Paperin, pahvin ja kartongin työntekijät vievät yleiseen keräyspisteeseen. Keittiöllä on keräysastiat kaikille muille jakeille paitsi paperille ja kaatopaikkajätteelle. Keittiöllä olevat astiat on merkitty hyvin.

Paperi kerätään eteistilan kaappiin, mutta merkintää tästä ei ole näkyvissä. Virastossa paperit kerätään omaan laatikkonsa ja tuhottavat joko tietoturvasäiliöön tai silppuriin. Luottamushenkilöt saavat tuoda tarpeettomat vanhat esityslistat ja pöytäkirjat tuhottaviksi taloustoimistoon. Näin toimitaan myös Rymättylässä ja Naantalissa.

Jätekatoksessa olevissa keräysastioissa oli selkeät merkinnät lukuun ottamatta polttokelpoisen jätteen astiaa, jossa oli vielä vanha sekajäte-tarra. Kerhotiloissa on vain yksi jäteastia.

Naantalın kirkolla lajitellaan polttokelpoinen jäte, keräyspaperi, tietoturvapaperi, pahvi ja kartonki. Tietoturvapaperi tuodaan seurakuntakeskukseen ja muille jättejakeille on astiat hautausmaan huoltokeskuksen luona.

Velkuan kirkolla/ hautausmaalla lajitellaan polttokelpoinen jäte, kaatopaikkajäte, paperi, metalli, lasi ja maatuva jäte, joka kompostoidaan. Keräyspaperi, metalli ja lasi tuodaan Teersalon yleiseen jäteasteeseen. Kaatopaikkajätteelle tilataan kuljetus ja polttokelpoisen jätteen astialla on pisin mahdollinen tyhjennysväli.

Naantalın kirkon hautausmaalla on lajitteluastiat polttokelpoiselle jätteelle, kaatopaikkajätteelle ja metallille. Yhdellä portilla polttokelpoisen jätteen astioina on kaksi pientä syväkeräysastiaa (1,3 m³). Jäteastioissa on selvät ohjeet mitä niihin saa laittaa. Kevät- ja syysviivousten aikaan hautausmaalle tuodaan erillinen maatuvan jätteen lava. Muina aikoina maatuva jäte laitetaan polttokelpoiseen jätteeseen. Tilan puutteen vuoksi alueelle ei mahdu pysyvää maatuvan jätteen keräyslavaa tai -astiaa.

Huoltorakennuksen luona on lähinnä työntekijöiden käyttöön oleva lajittelupiste polttokelpoiselle jätteelle, kaatopaikkajätteelle, metallille ja keräyskartongille. Pahvia ja kartonkia tulee pääasiassa kirkolta.

Huoltopihalla on lisäksi kaksi isoa syväkeräysastiaa (5 m³), joihin kerätään polttokelpoista jätettä ja hoitotoimista syntyvä maatuva jäte. Niihin tyhjenetään myös hautausmaan pienet polttokelpoisen jätteen astiat. Kaikille jätejakeille tilataan tyhjennykset tarpeen mukaan.

Kaikilla yhtymän hautausmailla työntekijät tarkistavat lajitteluastiat aika ajoin ja korjaavat pahimmat lajitteluvirheet. Eniten haastetta tuottaa kaatopaikkajätteen oikea lajittelu.

Hakapellon hautausmaalla on lajitteluastiat polttokelpoiselle jätteelle, kaatopaikkajätteelle ja metallille. Kesällä on lisäksi käytössä erilliset kompostijäteastiat, joihin kerätään kasvit, mullat, havut ja kaikki muu maatuva jäte. Jäteastioissa on selvät ohjeet mitä niihin saa laittaa. Talvisaikaan, kun kasvijätettä syntyy vain vähän, kompostijäteastiat muutetaan polttokelpoisen jätteen astioiksi vaihtamalla ohjetarrat. Suurten juhlapyhien aikaan alueelle tuodaan kaksi ylimääräistä 600 litran astiaa, toinen kynttiläjätteelle ja toinen havuille, risuille ja kanerville.

Kompostoituvan jätteen astiat tyhjenetään kompostointikentälle. Havut, risut ja kanervat kerätään omaan kasaan kompostointikentän laitaan odottamaan poiskuljetusta ja haketusta. Kaatopaikkajätteen ja metallin keräysastioille tilataan tyhjennys tarvittaessa. Tyhjennysauton tullessa astiat kerätään yhteen kohtaan, josta auton on helppo tyhjentää ne.

Polttokelpoisen jätteen astiat tyhjenetään kahteen portin luona olevaan syväkeräysastiaan (3 m³). Syväkeräysastioille tilataan tyhjennys tarpeen mukaan.

Pahvi- ja kartonkijätettä syntyy hyvin vähän ja se on laitettu polttokelpoisiin jätteisiin. Keräyspaperi ja tietoturvapaperit viedään seurakuntakeskukseen.

Rymättylän hautausmaalla on kasteluvesipisteiden yhteydessä hyvin merkityt lajitteluastiat polttokelpoiselle jätteelle, kaatopaikkajätteelle, metallille ja kompostoituvalla jätteelle. Huoltorakennuksen luona olevassa jätepiesteessä on lisäksi astiat lasille ja paperille, mutta ei kaatopaikkajätteelle eikä pahville. Ohjetarrat kaipaavat uusimista. Huoltorakennuksen luona olevaa jätepiestettä käyttävät pääasiassa työntekijät. Pahvia ei juuri tule huoltorakennukselta, mutta tarvittaessa se voidaan viedä seurakuntakodin jätekatokseen. Huoltorakennuksen vieressä on lisäksi iso polttokelpoisen jätteen katettu lava, jonne kerätään mm. kukkalaitteet.

Lava on tyhjenetty kerran vuodessa. Jäteastiat viedään tyhjennettäväksi parkkialueelle samaan aikaan kun auto tulee tyhjentämään seurakuntakodin jäteastiat. Kompostoituvan jätteen astiat tyhjenetään huoltorakennuksen pihan perällä olevaan kompostikasaan.

Merimaskun hautausmaalla on lajitteluastiat polttokelpoiselle jätteelle, kaatopaikkajätteelle, metallille ja kompostoituvalla jätteelle. Neljän jäteastian rivistö on sekä vanhalla että uudella hautausmaalla. Astioiden kyljissä ja kansissa on selkeät ohjetarrat. Hautausmaan aidan ulkopuolella on isot jätesäiliöt (polttokelpoinen jäte, kaatopaikkajäte ja metalli), joihin hautausmaalla olevat astiat tyhjenetään ja jäteauto käy tyhjentämässä ne pyydettäessä. Kompostoituvan jätteen astiat tyhjenetään aidatulle kompostialueelle.

Soiniemen leirikeskukseen jätepiesteessä on astiat polttokelpoiselle jätteelle, kaatopaikkajätteelle, paperille, pahville, metallille ja lasille. Iso puute on lajitteluastioiden ja -ohjeiden puuttuminen kaikista sisätiloista. Lajitteluohjeita ei ole ja lajittelussa on opeteltavaa, sillä mm. keräyspaperin joukossa oli pehmapapereita.

Keittiölle ei ole hankittu lajitteluastioita tilanahtauden vuoksi. Keittiöhenkilökunta lajittelee kuitenkin metallin, lasin ja pahvin. Maitotölkkejä tai muita kartonkipakkauksia ei lajitella, vaikka ne voisi laittaa samaan astiaan pahvin kanssa. Yhtenä syynä on ollut maitotölkkien huuhtelun ja litistämisen tuoma lisävaiva.

Kaatopaikkajätettä ei ole lajiteltu, sillä keittiöllä ei ole ollut tietoa, että jäteasteessa on sille oma astia. Ulkona jäteasteikeyhikön vieressä on astia kaatopaikkajätteelle, mutta astiasta puuttuu merkintä. Polttokelpoisen jätteen astioissakin on vanhentuneet sekajäte-opasteet.

Tuotteet tilataan tukusta isoissa erissä. Pakkausjätteen määrä on voitu pitää kurissa mm. välttämällä yksittäispakattujen tuotteiden hankintaa. Vain jogurtti tilataan yksittäispakattuna. Ketsuppi ja sinappi hankitaan litran pulloissa ja levitteet isoissa rasioissa.

Leirikeskukseen hankittiin lämpökompostori vuonna 2004, mutta sen käyttö ei yrityksistä huolimatta onnistunut, koska kukaan ei ollut halukas ryhtymään kompostorin vastuuhenkilöksi. Pitkään käyttämättömänä ollut kompostori lainattiin kesällä 2013 koekäyttöön Maskun seurakunnan leirikeskukseen, jossa se on toiminut hyvin.

Haravointijäte ja rannasta tuleva järviruoko on kuljetettu Isosuon kaatopaikan kompostointialueelle. Alueen kevät- ja syyssiivoukset hoidetaan osin senioritalkoilla.

Leirikeskus Majakalla on jäteasiat polttokelpoiselle jätteelle, lasille ja metallille. Keräyspaperia ja kaatopaikkajätettä siellä ei juuri synny. Pihapiirin siivous hoituu talkoilla.

Rymättylän rukoushuoneella syntyy vain vähän jätettä. Katselmusta tehtäessä ei selvitetty siellä olevia jäteastioita.

Hunkerin leirisaaresta leiriläiset tuovat itse pois roskat. Käymäläjäte haudataan saareen. Käymälärakennus on kevytrakenteinen, joten sitä voidaan aina tarvittaessa hieman siirtää, kun edellinen käymäläjätekuoppa peitetään ja uusi kaivetaan sen viereen.

Samsaaresta tuodaan pois kaikki siellä syntyneet roskat. Käymälän käyttö on vähäistä ja sen kanssa toimitaan suurin piirtein samoin kuin Hunkerissa.

6.2. Jätehuoltosuunnitelma

Naantalın seurakuntayhtymän jätehuoltosuunnitelma 2013

Jätehuoltosuunnitelman tavoitteena on jätteen määrän vähentäminen ja yhtenäisten, toimivien käytäntöjen luominen jätteiden käsittelyyn. Keinoina on henkilökunnan kouluttaminen ja kiinteistöjen lajittelumahdollisuuksien parantaminen. Ympäristöryhmä päivittää suunnitelman kerran vuodessa.

Koulutusta henkilökunnalle:

Henkilökunnalle annetaan säännöllisesti tietoa ja koulutusta jätteen määrän vähentämisestä ja jätteiden lajittelusta. Kouluttajan voi pyytää Turun seudun jätehuollosta. Koulutuksen järjestämisestä vastaa ympäristöryhmä.

Jätteen määrän vähentämiseen tähtäviä toimia:

- Paras keino vähentää jätteen määrää on vähentää hankintoja. Hankintojen tarpeenmukaisuuden ja ympäristölaadun arvioinnilla on tärkeä merkitys.
- Tyhjennetään varastot ennen uusien tilausten ja hankintojen tekoa.
- Jätteiden tehokas lajittelu, mahdollinen oma uusiokäyttö ja sisäinen kierrätys, ovat hyviä keinoja.
- Siirtyminen yleisötiloissa puuvillapyyheautomaatteihin, voi vähentää polttokelpoisen jätteen määrää jopa 30 prosenttia.
- Vältetään kertakäyttöisten tuotteiden hankintaa.
- Suositaan suuria pakkauskoikoja ja vältetään moninkertaisesti pakattuja ja yksittäispakattuja tuotteita. Joissain tapauksissa myös pieni pakkaus voi vähentää jätteen määrää ja olla parempi vaihtoehto.
- Vältetään vaarallisia aineita sisältävien tuotteiden hankkimista.

Kiinteistökohtaiset toimenpiteet:

Aikataulu

- Suurin osa toimenpiteistä pyritään saamaan kuntoon keväällä 2014 ja loputkin vuoden 2014 aikana.

Vastuutahot

- Vastuu toteutuksesta on ensisijassa kunkin kiinteistön jätehuollosta vastaavalla työntekijällä. Suunnitteluun ja toteutukseen otetaan mukaan toimipistettä käyttävät työntekijät, jotta korjauksista saadaan toimivat. Yhdessä suunniteltu ja toteutettu sitouttaa käyttäjät paremmin uusiin toimintatapoihin.
- Viestintäsihteeriltä kannattaa pyytää apua mm. lajitteluohjetaulujen tekemiseen. Kaikissa tiloissa ei kannata kertoa kaikkien mahdollisten jätejakeiden lajittelusta, vaan vain niistä, joita kyseisessä tilassa lajitellaan.

Toteutumisen seuranta

- Ympäristöryhmä seuraa toteutumista.

Naantalın seurakuntakeskus

Jätekatos

- Jätekatokseen tuodaan pääasiassa vain kaatopaikkajäte, pahvi ja keräyskartonki.
- Seinälle iso jätteiden lajitteluohje
- Seinälle ohje, että polttokelpoinen jäte, keräyspaperi, lasi ja metalli tulee viedä vieressä oleviin syväkeräysastioihin.
- Katoksesta poistetaan kaikki ylimääräiset astiat tai asetetaan ne niin, ettei niitä voi käyttää.
- Katokseen jätetään astiat seuraaville jätejakeille
  - kaatopaikkajäte (pienikokoinen astia)
  - keräyskartonki
  - isot metalliesineet (Säilyketölkit ohjataan viemään syväkeräysastiaan.)
  - vara-astia polttokelpoiselle jätteelle (Astiaan ohje, että sitä saa käyttää vain, jos syväkeräysastiaan ei enää mahdu mitään.)
- Jäteastiat (kaatopaikkajäte, keräyskartonki, metalli, polttokelpoinen jäte) merkitään hyvin.
- Jokaisen jäteastian kohdalle seinään merkintä kyseisestä jätejakeesta
- Rullakoiden (2 kpl) kohdalle seinään ohje pahvilaatikoiden litistämisestä.
- Paristojen keräysputkeen merkintä Käytetyt paristot

Yläkerran iso keittiö

- Seinälle laminoitu ohje jätteiden lajittelusta keittiöllä.
- Tarkistetaan, että lajitteluastioissa on selkeät opastarrat.

Alakerran kahvion keittiö

- Seinälle laminoitu ohje jätteiden lajittelusta kahvion keittiöllä.
- Lasin ja metallin keräysastiaan merkintä
- Lajitellaan myös kaatopaikkajäte, vaikka sille ei olisi omaa keräysastiaa.

Henkilökunnan kahvihuone

- Seinälle laminoitu ohje jätteiden lajittelusta tässä tilassa ja tieto kuka tyhjentää astiat. (Siivooja tyhjentää polttokelpoisen jätteen astian.)
- Hankitaan tarvittavat lajitteluastiat ja laitetaan niihin merkinnät.

Taloustoimiston taukotila

- Seinälle laminoitu ohje jätteiden lajittelusta tässä tilassa ja tieto kuka tyhjentää astiat. (Siivooja tyhjentää polttokelpoisen jätteen astian.)
- Hankitaan tarvittavat lajitteluastiat ja laitetaan niihin merkinnät.

Päiväkerhotilat

- Hankitaan tarvittavat lajitteluastiat ja laitetaan niihin merkinnät.
- Suunnitellaan ja toteutetaan jätteiden hyvä lajittelu myös muihin Naantalin seurakunnan lapsi- ja perhetyön toimipisteisiin.

Nuorisotilan keittiö

- Seinälle laminoitu ohje jätteiden lajittelusta tässä tilassa ja tieto kuka tyhjentää astiat. (Siivooja tyhjentää polttokelpoisen jätteen astian.)
- Merkinnät lajitteluastioihin: lasi, metalli, kartonki, pullot
- Tiskialtaan alla oleviin astioihin merkinnät: polttokelpoinen jäte, kaatopaikkajäte.

Soiniemen leirikeskus

- Laitetaan jäteasteissa olevien astioiden opastarrat kuntoon, myös erillisen kaatopaikkajätteelle olevan astian.
- Laitetaan keittiön seinälle laminoitu ohje jätteiden lajittelusta keittiöllä.
- Laitetaan saunan keittiön seinälle laminoitu ohje jätteiden lajittelusta saunalla.
- Hankitaan saunalle lajitteluastiat (polttokelpoinen jäte, kaatopaikkajäte, keräyskartonki, paperi, metalli, lasi) ja niihin selkeät merkinnät. Sovitaan astioiden tyhjennyksestä.
- Hankitaan rippikoulutilaan (majoitusrakennukseen) ja ruokalaan astiat keräyspaperille, polttokelpoiselle jätteelle ja palautuspulloille. Merkitään astiat ja sovitaan niiden tyhjentämisestä.

Naantalin ja Hakapellon hautausmaat

- Jäteöljyastioiden alle hankitaan suoja-allas.
- Konehalliin hankitaan öljyntyneelle jätteelle merkitty astia

Merimasku

- Laitetaan keittiön seinälle laminoitu ohje jätteiden lajittelusta keittiöllä.
- Hankitaan seurakuntakodin keittiölle astia kaatopaikkajätteelle tai laitetaan näkyviin ohje, että kaatopaikkajäte tulee viedä jätekatokseen.
- Hankitaan jätekatoksen polttokelpoisen jätteen astiaan uusi opastarra vanhentuneen sekajäte-tarran tilalle.
- Laitetaan paperinkeräyskaapin oveen merkintä keräyspaperi.
- Järjestetään sähkö- ja elektroniikkaromulle keräyspiste. Samaan paikkaan voidaan sijoittaa myös paristojen, loisteputkien, energiasäästölampujen ja värikasettien keräys. Merkitään paristonkeräyslaatikko ja muutkin keräyslaatikot.
- Siirretään lampujen keräysastia sisätiloihin.
- Hautausmaan konehalliin hankitaan öljyyntyneelle jätteelle merkitty astia ja suoja-allas jäteöljyastioille.

Rymättylä

- Uusitaan seurakuntakodin keittiön seinällä oleva lajitteluohje (isokokoisempi teksti ja laminoitu).
- Selvitetään voisiko keittiöllä lajitella erikseen keräyskartongin.
- Laitetaan hautausmaan huoltorakennuksen jäteasteissa olevien astioiden opastarrat kuntoon.
- Laitetaan Majakan keittiön seinälle jätteidenlajitteluohje.
- Hautausmaan konehalliin hankitaan öljyyntyneelle jätteelle merkitty astia ja suoja-allas jäteöljyastioille.

6.3. Hyötyjätteiden keräys

Katso luku 6.1. Jätehuoltoselvitys.

6.4. Vaaralliset jätteet, sähkö- ja elektroniikkajäte ja vastuuhenkilöt

Vaarallisten jätteiden vastuuhenkilöitä on kolme: Naantalissa kiinteistönhoitaja, Naantalin hautausmailla puistopuutarhuri ja Rymättylässä, Merimaskussa ja Velkualla seurakuntamestari Ilkka Puonti.

Seurakunnan toiminnassa voi syntyä mm. seuraavia vaarallisia jätteitä:

- jäteöljy
- öljynsuodattimet, öljyiset trasselit
- bensiini, polttoöljy, petrooli
- jäädytin-, jarru- ja kytkinnesteet
- maali- ja lakkajätteet, liuottimet
- torjunta-aineet
- voimakkaat puhdistusaineet
- pienet kertakäyttöiset kaasupullot
- kemikaalit, joiden pakkausten kyljessä on oranssi varoitusmerkki
- paristot, akut (palautetaan myyjille)
- painekyllästetty puu

Loisteputket ja energiansäästölamput voidaan luokitella joko vaarallisiin tai sähkö- ja elektroniikkajätteisiin. Luokittelua oleellisempaa on, että ne toimitetaan ehjinä niille oleviin vastaanottopisteisiin.

Vaaralliset jätteet ja sähkö- ja elektroniikkajäte on toimitettu kerran vuodessa Isosuon jätekeskukseen tai Ekotorille Raisioon tai Turkuun. Velkualla vaaralliset jätteet on toimitettu hautausmaan välivarastosta Teersalon rantaan vaarallisten jätteiden keräyspäivänä. Lampuja on viety myös kiertävään Ympäristöauto

Yrjöö. Naantalın ja Hakapellon hautausmailta kertynyt jäteöljy on muutaman viime vuoden ajan annettu hautausurakoitsijalle. Koska hautausurakoitsija ei ole virallinen jäteöljyn vastaanottaja, tullaan jäteöljy viemään jatkossa Isosuolle.

Tulostimien ja kopiokoneiden huollosta vastaava yritys on ottanut vastaan käytetyt värikasetit. Merimaskussa HP:n tulostimien värikasetteja on palautettu valmistajalle myös postitse. Tulostimien ja kopiokoneiden tyhjä värikasetit eivät ole vaarallista jätettä, vaan ne voi laittaa polttokelpoisen jätteen astiaan, mutta jos väriainetta jää käyttämättä, tulee kasetti toimittaa vaarallisten jätteiden keräykseen.

Paristot

Paristoja on käytössä mm. kelloissa, äänentoistolaitteissa, radiokuulosuojaimissa ja käsipaperin annostelijoissa. Naantalın RC-kerhossa käytetään ladattavia paristoja.

Naantalissa paristot kerätään seurakuntakeskuksen jätekatoksen peräseinään kiinnitettyyn paristojen keräysputkiloon. Putkiloon tulee laittaa Käytetyt paristot -tarra. Kiinteistöhoitaja vie paristot jätekeskukseen tai johonkin muuhun vastaanottopisteeseen.

Merimaskussa seurakuntamestari kerää paristot siivouskaapissa olevaan astiaan. Astia tulee merkitä, jotta sijaiset ja muutkin työntekijät osaisivat laittaa käytetyt paristot oikeaan paikkaan.

Rymättylässä kaikki paristot kerätään niille nimettyyn laatikkoon, joka on ser-jätteiden varastossa huoltokeskuksessa.

Loisteputket ja energiansäästölamput

Naantalissa kiinteistöhoitaja tuo kaikki vaihtamansa lamput seurakuntakeskukseen. Loisteputket kerätään seurakuntakeskuksen alakerrassa olevaan uusien lamppujen varastoon. Loisteputket on laitettu takaisin myyntipakkauksiin, jotta ne säilyvät ehjinä. Pienloistelamput kerätään niille merkittyyn laatikkoon ser-jätteiden keräyspisteeseen.

Merimaskussa käytetyt lamput kerätään seurakuntatalon jätekatokseen. Loisteputkille on tehty hyvä keräysastia, jossa ne säilyvät ehjinä. Samaan astiaan kerätään myös energiansäästölamput. Koska jätekatos ei ole lukossa, tulee lamppujen keräysastia siirtää sisätiloihin lukkojen taakse mahdollisen il kivallan vuoksi.

Rymättylässä loisteputket kerätään samanlaiseen astiaan kuin Merimaskussa. Käytetyille pienloistelampuille on oma merkitty laatikko. Keräysastiat ovat ser-jätteiden varastossa huoltokeskuksessa.

Muut vaaralliset jätteet mm. jäteöljy, poistettavat kemikaalit

Hakapellon hautausmaan vaarallisten jätteiden varastona toimii lämmittämätön, viemärikaivoton ja lukollinen varasto. Jäteöljyn lisäksi varastoon kerätään öljynsuodattimet ja muu öljyyntynyt kiinteä jäte. Konehallissa ei ollut öljyyntyneelle jätteelle merkitty astiaa.

Naantalin kirkon hautausmaalla jäteöljykanistereita säilytetään vanhassa maakellarissa. Öljykanistereiden alla ei vielä ollut valuma-allasta. Öljyntyneelle jätteelle merkittyä astiaa ei ollut kalustovajassa.

Merimaskun hautausmaalla jäteöljykanistereita säilytetään konehallissa. Öljyntyneelle jätteelle merkittyä astiaa ei ole.

Rymättylän hautausmaalla öljynvaihdot teetetään yrittäjällä, joka vie jäteöljyt ja muun öljyntyneen jätteen pois. Öljyntyneelle jätteelle merkittyä astiaa ei ole.

Poistettaville kemikaaleille merkittyä astiaa ei ollut yhdessäkään huoltohallissa tai missään muussakaan tilassa. Rymättylän hautausmaan huoltokeskuksella kaikki poistettavat kemikaalit (mm. kasvinsuojeluaineita) oli kerätty yhteen ja merkitty selvästi lapulla.

Sähkö- ja elektroniikkajäte

Naantaliin ja Rymättylään on perustettu sähkö- ja elektroniikkaromun keräyspisteet, mutta Merimaskusta se vielä puuttuu.

Naantalissa sähkö- ja elektroniikkajätteen keräyspiste on seurakuntakeskuksen vanhan ja uuden puolen välissä olevan portaikon alla. Rymättylässä on hyvin merkitty ser-jätteiden varastotila hautausmaan huoltokeskuksessa. Koska varasto on pieni, käytetään ser-jätteen välivarastona myös huoltokeskuksen vinttiä.

Käytöstä poistetut tietokoneet kerätään koko yhtymästä seurakuntakeskuksen saunan yhteydessä olevaan varastoon. It-aluekeskus hoitaa kovalevyjen tyhjennyksen. Laitteiden poiskuljetus tilataan Raision Ekotorilta.

6.5. Bio- ja puutarhajätteen käsittely

Keittiöllä syntyvä biojäte:

Jätehuoltomääräysten mukainen lajitteluraja 100 litraa/viikko ei ylitä missään toimitilassa. Biojäte laitetaan jätehuoltomääräysten mukaan polttokelpoisiin jätteisiin. Eniten biojätettä syntyy Soiniemessä kesän leirien aikaan.

Maatuva jäte:

Soiniemen leirikeskukseen ja seurakuntakeskuksen viheralueiden hoidosta syntyvät maatuvat puutarhajätteet kuljetetaan Isosuon jäteaseman kompostointikentälle. Merimaskun seurakuntakodilla haravoidut lehdet kasataan sopivaan paikkaan läheiseen metsään.

Hautausmaiden maatuva jäte:

Naantalin kirkon hautausmaalle tuodaan erillinen maatuvan jätteen lava kevät- ja syysiiousten aikaan. Lava tyhjennetään Isosuon kompostointikentälle. Muina aikoina maatuva jäte laitetaan polttokelpoiseen jätteeseen.

Hakapellon hautausmaalla on ollut keväästä 2008 lähtien kompostointia varten rakennettu asfaltoitu kenttä. Kentälle kerätty maatuva jäte siirretään vuoden kuluttua kentän viereen omaksi kasakseen. Tätä kompostia käytetään jonkin verran sopiviin kohteisiin, mutta enemmänkin sitä voisi käyttää. Käyttöä rajoittaa kasojen päälle kasvavat rikkaruohot. Risut, oksat, kanervat ja haudoilta kerätyt havut kerätään erikseen ja niille tilataan nouto haketukseen. Osa syksyn lehdistä kasataan pensaiden alle maatumaan.

Velkuan hautausmaan haravointijäte kerätään kompostikehikkoon. Havut ja risut on kuljetettu pois paikallisen yrittäjän toimesta.

Rymättylän hautausmaalta syntyvä maatuva jäte kasataan huoltohallin pihan perälle. Poiskuljetus on tilattu kerran vuodessa keväällä. Risut ja oksat kasataan samalle alueelle omaksi kasakseen ja paikallinen yrittäjä hakee ne ja tekee niistä haketta. Maatuvan jätteen viereen kasataan myös haudoilta ylijäävä maa-aines.

Merimaskun kirkonmäellä on aidattu isohko kompostialue, jonne kerätään kompostoitava jäte, haravointijäte, risut ja oksat sekä haudoista ylijäävä maa-aines. Kompostia on käännetty satunnaisesti ja alueelle syntyvää multaa on nostettu aitauksen ulkopuolelle ja käytetty hautausmaalla. Suurin osa kompostista ja kaikki risut ja oksat on kuljetettu pois paikallisen yrittäjän toimesta.

6.6. Kaatopaikkajätteen määrän seuranta

Rymättylän ja Merimaskun seurakuntakodeilla kaatopaikkajätteen astiat tyhjennetään sovitun aikataulun mukaan ja muissa toimipisteissä tilauksesta tarpeen mukaan.

TSJ:n jätemääräraportin mukaan vuoden 2012 kaatopaikkajätteen määrä oli yhteensä 12,98 kuutiota.

6.7. Hautakynntilät ja kukkalaitteet

Seurakuntalehdessä on ollut juttuja, joissa on kerrottu miten haudoilla kävijät voivat pienentää kaatopaikalle päätyvän hautakynntiläjätteen määrää. Kukkalaitteista ei ole ollut vastaavia juttuja. Kukkalaitteet on laitettu kokonaisina polttokelpoiseen jätteeseen. Millään hautausmaalla niistä ei ole purettu pois maatuvia osia.

Haudoilla on käytössä paljon kestolyhtyjä ja kynntilänä usein öljykynntilä. Kesäksi haudoille jäävät metalliset kestolyhdyt haittaavat nurmikonhoitotöitä.

Keväällä siivottaessa hautakynntilöiden kuorista irrotetaan metallihatut metallijätteeseen.

Led-kynntilöiden käytön yleistymisen on ongelmallista, koska kaikki omaiset eivät huolehdi niitä keväällä pois haudoilta. Keväällä siivottaessa ne on pyritty keräämään erilleen muusta jätteestä. Paristot on otettu paristonkeräykseen, mutta kaikilla hautausmailla ei ollut tietoa, että led-kynntilä tulee lajitella sähkö- ja elektroniikkajätteeseen.

Velkualla, Merimaskussa ja Rymättylässä on perinteenä sytyttää kynntilät sankarihaudoille juhlapyhinä (itsenäisyyspäivä ja jouluaatto). Velkualle on hankittu tallilyhdyt. Merimaskussa ja Rymättylässä käytetään metallivarren päässä olevia lyhtyjä. Kynntilöinä käytetään pitkään palavia öljykynntilöitä. Rymättylässä itsenäisyyspäivän kynntilöiden sytyttämisen hoitavat partiolaiset. Naantalien sankarihautojen kynntilöistä ovat huolehtineet veteraanijärjestöt.

Aikoinaan Rymättylän hautausmaalla oli jouluaikaan seurakunnan ylläpitämä hautojen sähkökynntilävalaistus, joka rahoitettiin perittävillä maksuilla. Sähköturvallisuuden vuoksi siitä luovuttiin ja tilalle otettiin led-kynntilät. Nyt niistäkin on luovuttu, mutta osa näistä seurakunnan antamista led-kynntilöistä on jäänyt käyttöön.

PISTEET:

6.8. Hyötyjätteiden vapaaehtoinen keräys

Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kattavammin kuin kunnan jätehuoltomääräykset edellyttävät. Lajittelu on selvitetty luvussa 6.1. Jätehuoltoselvitys. Vapaaehtoisesti lajitellaan lasi, metalli, pahvi ja osin keräyskartonki.

Diakonian kirpputori ja ajoittain järjestetyt kirpputoritapahtumat toimivat käyttökelpoisen tavaran kierrättäjinä. Kirkoilta ja siunauskappelista jäävät pitkät kynttilänpätkät toimitetaan Luonnonmaalla toimivalle Marian tyttäret sisaryhteisölle. Pienille kynttiläjämille ei ole tällä hetkellä ole vastaanottajaa.

6.9. Kertakäyttöt tuotteet ja niiden vähentäminen

Kertakäyttöastioista on luovuttu lähes kokonaan.

Kertakäyttöastioita käytetään vain luontoon tehtävillä retkillä, leirinuotioilla ja isoissa massatapahtumissa. Naantalin ja Velkuan kirkoille on hankittu muoviset kestoastiat kirkkokahvituksia varten. Astiat tuodaan kirkoilta keittiölle tiskattaviksi. Aiemmin niissä käytettiin kertakäyttöastioita.

Myös Rymättylän perhekerhossa oli käytössä paperimukit kunnes sinnekin hankittiin muovimukit. Samoja mukeja käytetään myös tyttö- ja poikakerhoissa. Perhekerhon äidit käyttävät seurakuntakodille kertyneitä monennäköisiä posliinimukeja. Mukien pesu sujuu nopeasti laitosastianpesukoneella.

Seuraavissa tiloissa on käytössä puuvillapyyhejärjestelmä:

- Naantalin seurakuntakeskuksen yleisöWC-tilat, molemmat keittiöt ja nuorisotilan keittiö
- Naantalin kirkon hautausmaan ja Hakapellon hautausmaan yleisöWC-tilat
- Merimaskun seurakuntakodin yleisöWC-tilat (joissa lisäksi paristokäyttöiset paperiannostelijat)

Kun puuvillapyyhejärjestelmä aikoinaan otettiin käyttöön, järjestelmällä oli ympäristömerkki. Palvelun tuottaja on vaihdettu ja nyt käytössä olevalla järjestelmällä ei ole ympäristömerkkiä.

Käytössä on seuraavia kertakäyttöt tuotteita:

- Paperiset käsipyyhkeet
- Kertakäyttöiset kuituliinat pintojen pyyhintään keittiöillä hygieniasyistä
- Kertakäyttöparistot (Naantalin nuorisotyö käyttää ladattavia paristoja)
- Kertakäyttöastiat isoissa tapahtumissa ja leirinuotioilla

6.10. Kaatopaikkajätteen väheneminen

Kaatopaikkajätteen määrästä ei ole vielä seurantatietoa useammalta vuodelta.

6.11. Kompostointi

Keittiöiltä tulevan biojätteen tai käymäläjätteen kompostointia ei ole.

6.12. Hyötyjättepisteet hautausmaalla

Hyötyjättepisteitä on kaikilla hautausmailla. Katso luku 6.1.

6.14. Tavoitteet vuosille 2014–2018

- Toteutetaan jätehuoltosuunnitelmassa 2014 olevat toimenpiteet. (2014, kiinteistönhoitaja, seurakuntamestari Puonti, seurakuntapuutarhuri)
- Seurataan vuosittain syntyvän kaatopaikkajätteen määrän kehitystä. (alkaen 2014, kiinteistönhoitaja, seurakuntamestari Puonti, seurakuntapuutarhuri) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS
- Selvitetään mistä johtuu Rymättylän hautausmaan korkea kaatopaikkajättemäärä ja korjataan asia. (2014, seurakuntamestari Puonti)
- Selvitetään mahdollisuudet lajitella keräyskartonki seurakuntakeskuksen keittiöllä ja Soiniemen keittiössä. (2015, ympäristövastaava)
- Siirrytään käyttämään ladattavia paristoja mm. seurakuntakeskuksen mikrofoneissa. (2014-, kiinteistönhoitaja)
- Tiedotetaan seurakuntalaisille miten hautakynntilöiden ja kukkalaitteiden valinnalla voi pienentää hautausmaalta syntyvän jätteen määrää. (alkaen 2014, seurakuntapuutarhuri ja viestintäsihteeri) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS
- Ohjeistetaan vaarallisten jätteiden käsittely, varastointi ja toimittaminen jäteasemalle. Laaditaan kirjallinen ohje ja tiedotetaan henkilökunnalle. (2014, vaarallisista jätteistä vastaavat työntekijät) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS
- Hankitaan laatikot poistettaville kemikaaleille Naantaliin, Rymättylään ja Merimaskuun. (2014, vaarallisista jätteistä vastaavat työntekijät)

7. SIIVOUS

7.1. Ympäristöselvitys

Rymättylässä ja Merimaskussa siivouksesta huolehtivat seurakuntamestarit. Naantalissa suurin osa siivouksesta hankitaan ostopalveluna ja omana työnä hoidetaan vain Naantalin kirkko, Velkuan kirkko ja Hakapellon siunauskappeli. Tarpeen mukaan niihinkin hankitaan ostopalveluna mm. suursiivouksia ja vahauksia. Lisäksi seurakuntayhtymän emännät hoitavat siivouksen Soiniemen keittiöllä ja seurakuntakeskuksen kahvion keittiöllä.

Seurakuntakeskuksen siivouksen hoitaa ISS Palvelut Oy, jonka laadunhallintajärjestelmä sisältää ISO 14001 standardin mukaisen ympäristöjärjestelmän. ISS pyrkii käyttämään mahdollisimman ympäristöystävällisiä aineita. Aineet ostetaan tiivisteinä 5 litran kanistereissa, joista ne laimennetaan litran pulloihin. Aineet ja käyttöturvallisuustiedotteet säilytetään lukittavassa siivousainevarastossa.

Siivouksen ympäristökuormituksen pienentämiskeinoista ISS käyttää paikkavahausta, mitta-annostelua ja mikrokuituliinoja. Siivousliinat ja mopit pestään seurakuntakeskuksessa ja otetaan käyttöön nihkeinä suoraan koneesta.

Seurakuntakeskuksella on käytössä pieni yhdistelmäkone. Yhdistelmäkoneella lattiapintoja voidaan pestä ja hoitaa vahauksien välillä ja siten pidentää vahapintojen käyttöikää ja vähentää kallista, aikaa vievää ja ympäristöä kuluttavaa vahanpoistoa ja lattioiden uudelleen vahausta.

ISS siivoaa myös Soiniemen leirikeskuksesta leirien jälkeen. Leirin aikaan siivouksen hoitavat leiriläiset.

Nuhjalan seurakuntakodin ja Isotalontien kerhotilan siivouksen hoitaa Moppi & Luuta Ky. Nuhjalan kiinteistö on myynnissä ja siellä kokoontuu enää partio. Nuhjalassa siivotaan kerran viikossa ja Isotalontiellä

päivittäin. Moppi & Luuta on ilmoittanut käyttämänsä aineet ja niille on käyttöturvallisuustiedotteet siivouskohteissa. Seurakuntakeskuksen ison keittiön siivouksesta vastaa tilan vuokrannut yrittäjä, joka on kertonut käyttävänsä Farmoksen ja Leverin aineita.

Siivousainehankintoja tekevät seurakuntamestarit, kiinteistöhoitaja ja emäntä. Seurakuntamestarit käyvät hankkimassa tuotteet pesuainetukusta Turusta pari kertaa vuodessa. Hankintoja on pyritty keskittämään ja tukkuun lähtevä tuo samalla muidenkin tarvitsemat tuotteet. Ainevalikoima on toistaiseksi melko laaja. Suppeampi ja yhdenmukaisempi tuotevalikoima helpottaisi mm. sijaisten työhönopastamista.

Kiinteistöhoitaja tilaa Soiniemessä ja seurakuntakeskuksen keittiö- ja taukutiloissa tarvittavat astianpesukoneiden pesu- ja huuhtelukirkasteaineet. Samoja aineita käytetään myös vuokratiloissa ja Naantalin hautausmaiden huoltotiloissa. Aineille on hankittu käyttöturvallisuustiedotteet. Emäntä hankkii käsitiskiaineet. Emäntä hankkii myös Soiniemen keittiön ja seurakuntakeskuksen kahvion keittiön siivouksessa käytettävät aineet. Toluä käytetään lattian ja muiden pintojen pesuun ja Domestosta altaiden desinfiointiin. Käytössä on lisäksi joitain harvemmin tarvittavia aineita.

Seurakuntakeskuksen pienillä keittiöillä on astianpesukoneet, jotka laitetaan päälle niiden täytyttyä. Nuorisotilassa astiat pestään päivittäin 30 asteessa nopealla puolen tunnin ohjelmalla ja jääkaapista siivotaan pois vanhentuneet tuotteet viikoittain.

Kaikissa toimipisteissä ei vielä lokakuussa 2013 ollut lukittavia siivousaineiden säilytystiloja eikä kaikille aineille ollut käyttöturvallisuustiedotteita.

7.1.1. Pesu ja puhdistusaineet lokakuussa 2013:

Naantalin seurakuntakeskus

ISS:n käytössä olevat aineet:

- Jontec Profi yleispuhdistusaine
- Jontec 300 free conc yleispuhdistusaine (Joutsenmerkki)
- Sani 100 fresh conc saniteettitilojen puhdistusaine (Joutsenmerkki)
- Sactive kloramiini desinfiointiaine (sisältää klooria)
- Sani Calc free saostumienpoistoaine (Joutsenmerkki)
- Jontec Eternum free kiiltävä lattiavaha (Joutsenmerkki)
- Jontec N1 vahanpoistoaine
- Jontec Repello kivipintojen kyllästysaine
- Sumetta Expert micro pyykinpesujauhe
- joitain harvoin käytettyjä aineita erityiskohteisiin mm. pikitahrojen poisto
- päivittäisessä käytössä on lisäksi seurakuntayhtymän hankkimia aineita:
  - Domestos desinfiointiaine (sisältää klooria)
  - Klorite desinfiointiaine (sisältää klooria)

Kohtaamispaikka kahvio:

- Pehmo konetiskiaine
- KW Professional huuhtelukirkaste
- Fairy astianpesuaine
- Tolu yleispuhdistusaine
- Domestos desinfiointiaine (sisältää klooria)
- Scrubs metal polish wipes
- Suma Inox teräspintojen puhdistus- ja hoitoaine

- Pehmeo nestesaippua

Henkilökunnan kahvihuone:

- KW Tabs astianpesutabletit
- Rainbow astianpesuaine
- Tolu yleispuhdistusaine
- Domestos desinfiointiaine (sisältää klooria)

Taloustoimiston taukotila:

- KW Tabs astianpesutabletit
- huuhtelukirkaste (limsapullossa)
- Mini Risk astianpesuaine
- Ska-Sani desinfiointiaine (sisältää klooria)
- Cif-hankausneste
- Cif Windows lasi- ja ikkunapintojen pesuaine

Nuorisotilan keittiö:

- KW Tabs astianpesutabletit
- Fairy astianpesuaine
- Sunlight astianpesuaine
- Domestos desinfiointiaine (sisältää klooria)
- Andy yleispuhdistusaine
- Sactiv Kloori (sisältää klooria)
- suihkupullo, jossa ei merkintää sisällöstä

Isotalontie ja Nuhjala

Kiinteistöhuolto Moppi & Luuta käytössä olevat aineet:

- C2 Alltop yleispuhdistusaine (Joutsenmerkki)
- A1 Sanitop saniteettitilojen puhdistusaine (Joutsenmerkki)
- Primadisk ikkunanpesuun

Soiniemen leirikeskus

sauna ja keittiö:

- Pehmeo konetiskiaine
- KW Professional huuhtelukirkaste
- Fairy astianpesuaine
- KW Tabs astianpesutabletit (saunalla)
- Tolu, yleispuhdistusaine
- Domestos (sisältää klooria)
- Sactiv Kloramiini (saunalla) (sisältää klooria)

ISS:n käytössä olevat aineet:

- samat aineet kuin seurakuntakeskuksella

Naantalin kirkko

- NEUTRATOP, FARMOS, astianpesu- ja yleispuhdistusaine (Joutsenmerkki)
- KIILTO VISIONOIL, kovien pintojen pölynsidontaan ja puhdistukseen
- TOLU MÄNTY, yleispuhdistusaine
- TOLU PUU, puupintojen yleispuhdistusaine
- CIF yleispuhdistusaine (käytetään loppuun, ei oteta enää lisää)
- WC KUKKA WC-puhdistaja (Joutsenmerkki)

- KIILTO WC PUHDISTAJA
- FOXTEL nestesaippua (3 l täyttökannisteri)
- WINDOW, FARMOS, lasinpesuaine
- Prostrip vahanpoistoaine (ostopalvelu)
- Time Buster vahanpoistoaine (ostopalvelu) (Joutsenmerkki)
- Jontec Matt mattavaha (ostopalvelu)

Hakapelto

- KW PROFESSIONAL astianpesuaine
- SIISTO QUICK yleispuhdistusaine
- KW PROFESSIONAL YLEISSANITEETTI
- REOSID S saniteettitilojen puhdistusaine
- SANI CLONET FRESH, saostumienpoistoaine (Joutsenmerkki)
- DEXBRITE desinfiioiva yleispuhdistusaine
- CIF yleispuhdistusaine
- MONITEHO, yleispuhdistus- ja hoitoaine
- KIILTO ikkunanpuhdistus
- KIILTO VISIONOIL, koviin pintojen pölynsidontaan ja puhdistukseen
- RASVA POIS Johnson wax

Velkuan kirkko

- Kiilto ikkunanpesuaine
- Visionoil plus, koviin pintojen pölynsidontaan ja puhdistukseen (heikosti hapan)
- Tuoksutippa, yleispuhdistusaine
- Moniteho, yleispuhdistus- ja hoitoaine
- Fairy, käsitiskiaine
- Kiilto Wc puhdistaja

Rymättylän seurakunta

kaikki toimitilat:

- KW PROFESSIONAL DIP, KEMVIT Oy astioiden, peltien ja patojen esiliotukseen
- PLANO GRILL, TRANSMERI Oy uunien ja grillien pesuun
- PLANO GROFFI, TRANSMERI Oy tehopuhdistusaine rasvalialle
- KIILTO EASYDES SPRAY, KIILTOCLEAN Oy pesevä pintadesinfiointiaine
- MEDISOFT, TRANSMERI Oy nestesaippua
- TUOKSUTIPPA, BERNER OY yleispuhdistusaine
- DEXBRITE, TRANSMERI Oy desinfiioiva yleispuhdistusaine (käytössä wc-tilojen puhdistamisessa)
- WC-DUCK AKTIV-GEL-FRESH, TRANSMERI Oy, wc-pyttyjen puhdistukseen (Joutsenmerkki)
- KIILTOCARETOP, KIILTOCLEAN Oy lattian pesu- ja hoitoaine
- FARMOS WINDOW, FARMOS Oy lasinpuhdistusaine
- FARMOS SIISTO CARETOP, FARMOS Oy lattian pesu- ja puhdistusaine
- NEUTRATOP, FARMOS Oy, astianpesu- ja yleispuhdistusaine (Joutsenmerkki)
- METALL PUTS, NILFISK-ADVANCE Oy-Ab metallinpuhdistusaine
- KIDESOODA-LIUOS, PARTTIA Oy pesuaine
- KIILTO SILK NEO, KIILTOCLEAN OY puolikiiltävä lattiavaha (Joutsenmerkki)
- KIILTO VEKSI PLUS, KIILTOCLEAN Oy huuhteluvapaa vahanpoistoaine (Joutsenmerkki)
- FARMOS BRIGHT, FARMOS Oy huuhtelukirkaste astianpesukoneeseen
- KIILTO MD ALU GREEN, KIILTOCLEAN Oy konetiskiaine (Joutsenmerkki)
- BETA, BT-YHTYMÄ laitosaippua
- HELMIÄISPEHMO, BT-YHTYMÄ nestesaippua
- TOLU yleispuhdistusaine

- HAVU MÄNTYSUOPA-LIUOS, HENKELL NORDEN Oy kirvojen poistoon
- BAYGON, BAYER lentävien ja ryömivien hyönteisten poistoon

Merimaskun seurakunta

kaikki toimitilat:

- Tolu mänty, yleispuhdistusaine
- Neutrator, yleispuhdistusaine
- Visionoil, kovien pintojen pölynsidontaan ja puhdistukseen (heikosti emäksinen)
- Wc- Duck aktiv-gel (Johnson), wc-pyötyjen puhdistukseen (Joutsenmerkki)
- Per vetro pev 12
- Cif Cream
- Un – 1824 sodium hydroxide solution, konetiskiaine
- Restia huuhtelukirkaste (Joutsenmerkki)

7.2. Hankintojen ympäristökriteerit

Ostopalveluna hankitussa siivouksessa on käytössä ympäristöystävälliset puhdistusaineet ja useilla tuotteilla on ympäristömerkki. Seurakuntamestareiden hankkimien pesuaineiden joukossa on myös ympäristömerkittyjä tuotteita.

Syksyllä 2013 ympäristömerkittyjä tuotteita oli käytössä seuraavissa tuoteryhmissä: yleispuhdistusaine, saniteettitilojen puhdistusaine, wc-pyötyjen puhdistusaine, saostumienpoistoaine, lattiovaha, vahanpoistoaine, konetiskiaine, huuhtelukirkaste, käsitiskiaine, talouspaperi, pehmeä käsipyyhepaperi, WC-paperi.

Seurakuntakeskuksen ja Soiniemen astianpesukoneiden pesu- ja huuhtelukirkasteaineet on valittu ensisijassa hinnan mukaan, eikä niillä ole ympäristömerkkiä. Hinta on määäävin tekijä myös WC- ja käsipyyhepaperien hankinnassa. WC-paperilla on ympäristömerkki, mutta ei kovemalla käsipyyhepaperilla. Pehmeää käsipyyhepaperia käytetään päiväkerhotiloissa.

Kaikki käsipyyhepaperitelineet Naantalın kirkon yleisöwc-tiloissa, Rymättylässä ja Merimaskussa vaihdettiin vuoden 2013 alussa paristokäyttöisiin annostelijoihin. Paristokäyttöisyys (3 isoa paristoa/ laite) on ympäristön kannalta huono vaihtoehto. Laitteiden käytöstä on tehty kahden vuoden sopimus. Paperiannostelijat saatiin kokeiltaviksi samalta yritykseltä, jolta otettiin isojen WC-paperirullien telineet. Uusien telineiden WC- ja käsipaperit ostetaan yhteisostona. Ympäristömerkkiä niillä ei ole.

Hankinnoissa suositetaan suuria pakkauskokoja (usein 5 litraa) ja täyttöastioita (1 litra). Täyttöastiana tulee sekaantumisen välttämiseksi käyttää pulloa, jossa on tuotteen alkuperäinen etiketti, mutta ihan kaikissa kohteissa näin ei ollut.

PISTEET:

7.3. Henkilökunnan koulutus

Seurakuntamestarit ovat saaneet siivousaineiden tuote- ja ympäristötietoa tuotteiden myyjiltä, mutta varsinaisia koulutuksia siivoustyön ympäristövaikutuksista ei ole ollut. Rymättylän seurakuntamestari on saanut siivoukseen liittyvää ympäristötietoa suntuokoulutuksen yhteydessä vuonna 2011.

Siivousaineiden ympäristövaikutusten tunteminen on erityisen tarpeellista kohteissa, joita ei ole liitetty kunnalliseen viemäriin. Seurakuntayhtymällä näitä kohteita on kolme: Soiniemen leirikeskus, Hakapelto ja Velkuan kirkko.

7.4. Haitallisista aineista luopuminen

Etenkin Soiniemessä ja Hakapellossa tulisi välttää klooria ja fosfaatteja ja muita ympäristölle haitallisia aineita sisältäviä kemikaaleja, koska jätevesien puhdistus hoidetaan saostuskaivojen ja suodatus/imeytyskentän avulla. Sopivien pesuaineiden valinta on tärkeää, jotta kenttien mikrobit eivät tuhoudu. Lisäksi kentille asetetut fosforinpoistovaatimukset täyttyvät varmemmin, kun pesuaineina käytetään fosfaatittomia tai vähäfosforisia tuotteita.

Leirikeskuksessa käytetään klooria sisältävää Domestos-puhdistusainetta keittiön altaiden desinfioimiseen. Käyttö on vähäistä. Myös ISS:llä on käytössä klooripitoinen desinfiointiaine.

7.5. Vaihtoehtoiset tuotteet

Mikrokuituiset siivouspyyhkeet on otettu käyttöön kaikissa toimitiloissa ja joissain myös mikrokuitumopit.

7.6. Muut toimenpiteet

Seurakuntakeskuksella on tehty siivoustyön mitoitus ja sitä päivitetään tarpeen mukaan.

Seurakuntakeskuksen toimistotyöpisteiden polttokelpoisen jätteen astioissa olevaa roskapussia ei tarvitsisi vaihtaa joka kerta, jos työntekijät laittaisivat niihin vain kuivaa roskaa ja veisivät mm. hedelmien kuoret keittiötilojen roskiksiin.

7.7. Toimenpiteet vuosille 2014–2018

- Siirrytään mahdollisuuksien mukaan entistä enemmän ympäristömerkittyihin tuotteisiin. (jatkuva, kiinteistönhoitaja, seurakuntamestarit, emäntä)
- Pyritään yhdenmukaistamaan siivousainevalikoima Rymättylässä, Merimaskussa, Hakapellossa sekä Naantalissa ja Velkuan kirkolla. (2014, seurakuntamestari Puonti)
- Yhdenmukaistetaan ja pienennetään seurakuntakeskuksen pienten keittiötilojen pesuainevalikoima. (2014, emäntä, kiinteistönhoitaja)
- Laitetaan siivous- ja puhdistusaineiden säilytystilojen lukitus kuntoon ja tarkistetaan, että niissä on käyttöturvallisuustiedotteet kaikille käytössä oleville aineille. (2014, kiinteistönhoitaja, seurakuntamestari Puonti) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS

8. ENERGIA JA RAKENTAMINEN

Maankäytössä on pyritty ottamaan huomioon luonnonsuojelullisten arvojen säilyminen.

8.1. Kiinteistöt

Seurakuntayhtymällä on neljä kirkkoa, siunauskappeli, kaksi leirikeskusta, seurakuntakeskus, kolme seurakuntakotia (joista yksi myynnissä), kolme pappilaa, pikkupappila, kanttorila, hautausmaiden yhteydessä huoltorakennukset, neljä osakeasuntoa ja omakotitalo Lämpölä, jonka kellarikerroksessa on

Merimaskun kirkon lämpökeskus. Lisäksi Rymättylän seurakunta omistaa vanhan rukoushuoneen. Toimintaa varten on vuokrattu Ruonan kerhohuone ja elokuun 2013 alusta Isotalontien päiväkerhotila.

Toiminnan kannalta tarpeettomia kiinteistöjä pyritään vähentämään ja saaduilla kiinteistöjen myyntituloilla rahoitetaan korjausinvestointeja suunnitelman mukaisesti.

Kiinteistönhoidosta vastaa talousjohtaja yhdessä kiinteistöhoitajan ja seurakuntamestareiden kanssa.

Naantalin luostarikirkko (1058 m², kaukolämpö) on rakennettu aikoinaan kirkonmäellä sijainneen birgittalaisluostarin kirkoksi 1400-luvulla. Kirkkoon viimeksi tehty iso korjaustyö valmistui keväällä 2012. Lämmitysjärjestelmää tehtyjä korjauksia olivat kaukolämmön ohjauskeskuksen uusiminen, lämmitysputkien uusiminen ja termostaattien asentaminen morsiushuoneeseen. Urkujen vuoksi lämpötila pyritään pitämään jatkuvasti 19–20 asteessa.

Naantalin hautausmaan huoltorakennus (119 m², kaukolämpö) on rakennettu vuonna 1970 ja peruskorjattu 2007. Samalla uusittiin kokonaan vainajien kylmäsäilytystilat. Huoltorakennuksen yhteydessä on erillinen kalustovaja.

Velkuan Pyhän Henrikin kirkko (170 m², sähkölämmitys) on puukirkko ja rakennettu vuonna 1793. Talvesta 2006–2007 lähtien kirkossa on alettu pitää 12 asteen peruslämpöä esineistön säilymisen vuoksi. Aiemmin kirkko oli kylmillään tilaisuuksien välillä. Suunnitteilla on uuden huoltorakennuksen tai kirkkoon sijoitettavien sosiaalitilojen rakentaminen. Nykyinen huoltorakennus on 25 neliön koppi ja parkkipaikalla on kuivakäymälä.

Rymättylän Pyhän Jaakobin kirkon (600 m², öljylämmitys) vanhin osa, sakasti, on rakennettu 1300-luvun alkupuolella paikalla olleen puukirkon yhteyteen. Nykyinen kivikirkko rakennettiin 1300-luvun lopulla tai 1400-luvun alussa. Kirkko on peruskorjattu viimeksi vuonna 1986 ja seuraava peruskorjaus on suunniteltu toteutettavaksi 2015–2020. Lämpötilaa ei säädetä ylös ja alas, vaan se pyritään pitämään vakiona. Lämpötila on pysynytkin aika hyvin säädetyssä 18 asteessa.

Rymättylän hautausmaan huoltorakennus (144 m², sähkölämmitys) on rakennettu vuonna 1990 ja siinä on vainajien kylmäsäilytystila, sosiaalitilat, konehalli ja yleisöWC-tilat.

Merimaskun kirkko (305 m², öljylämmitys) on vuonna 1726 rakennettu puinen ristikirkko. Kirkko on peruskorjattu vuonna 1954. Lämmitysjärjestelmän kunnostuksessa vuonna 2009 uusittiin putkistot, patterit ja termostaatit. Lämpöä karkaa ikkunoista, mutta muuten kirkko on kohtuullisessa kunnossa. Kirkon lämpökeskus sijaitsee Lämpölän (kirkon vieressä oleva asuinrakennus, jossa sähkölämmitys) kellarikerroksessa. Lämpötilaa säädetään tilaisuuksien mukaan. Jos viikolla ei ole tilaisuuksia, lasketaan lämpö talvella sunnuntain jumalanpalveluksen jälkeen 15 asteeseen ja nostetaan perjantaina takaisin 18 asteeseen. Talvella 2012–2013 lämpötilan säädöt saatiin kuntoon. Aiemmin lämpötilaa ei pystynyt säätämään alle 19 asteen.

Merimaskun hautausmaan huoltorakennus (120 m², sähkölämmitys) on rakennettu vuonna 2002 ja siinä on sosiaalitilat, konehalli ja yleiskäyttöön invaWC.

Hakapellon siunauskappeli ja huoltorakennus (787 m², sähkölämmitys) on rakennettu vuonna 1984. Rakennus käsittää kappelin, wc- ja huoltorakennuksen ja suulin. Urkujen vuoksi lämpötila pyritään pitämään jatkuvasti 19–20 asteessa. Vuonna 2011 tehdyn kunnostustarvekartoituksen mukaan kappeli

tulee peruskorjata lähivuosina. Vainajien kylmäsäilytystiloissa freoni on vaihdettu jo vuosia sitten ilmakehän kannalta vaarattomampaan aineeseen.

Naantalin seurakuntakeskus (kerrosala 3458 m², kaukolämpö) valmistui nykyiseen laajuuteensa vuonna 1992. Ensimmäinen osa, nykyinen virastosiipi, on rakennettu vuonna 1972. Seurakuntakeskuksessa on seurakuntayhtymän ja Naantalin seurakunnan virastotilat, työntekijöiden tiloja, iso seurakuntasali, kappeli, kerhotiloja, kahvio, iso laitoskeittiö, pienempiä keittiötiloja ja vuokra-asunto. Rakennuksessa on mahdollisuus termostaattiventtiilein toteutettuun huonekohtaiseen lämmönsäätöön.

Nuhjalan seurakuntakoti (650 m², kaukolämpö) on rakennettu vuonna 1975. Vuonna 2011 tehdyn kuntotutkimuksen perusteella rakennusta ei kannata enää korjata. Seurakuntakoti on laitettu myyntiin ja siellä ollut päiväkerhotoiminta siirrettiin Isotalontielle vuokratiloihin elokuussa 2013.

Rymättylän seurakuntakoti (öljylämmitys) on rakennettu vuonna 1977. Kokoontumistilojen (378 m²) lisäksi rakennuksessa on seurakunnan virastotilat (81 m²). Rakennus tarvitsee joko peruskorjauksen tai täydellisen uusimisen. Käyttövesi on tarpeettoman kuumaa, mutta korjausta ei ole vielä tehty sen kalleuden vuoksi.

Merimaskun seurakuntakoti (sähkölämmitys) on rakennettu vuonna 1983 ja laajennettu 2005. Kokoontumistilojen (445 m²) lisäksi rakennuksessa on seurakunnan virastotilat (56 m²).

Soiniemen leirikeskukseen (sähkölämmitys) kuuluu päärakennus (350 m²), majoitusrakennus (185 m²) ja rantasauna (138 m²). Paikka on entinen Soiniemen kartanon syytinkitila ja seurakunta hankki sen vuonna 1977. Päärakennus on vuodelta 1949. Majoitusrakennus on rakennettu 1979 ja rantasauna 1998. Majoitusrakennus pitää uusia jollain aikavälillä. Päärakennuksessa on keittiö ja ruokailutilat sekä jonkin verran majoitustilaa. Kaikkiaan majoitustilaa löytyy 50 hengelle. Päärakennuksen mittavat peruskorjaukset valmistuivat vuonna 2003. Peruskorjauksen yhteydessä öljylämmitys vaihdettiin sähköön.

Päärakennuksessa ja majoitusrakennuksessa pidetään talviaikaan yllä noin 16 asteen peruslämpö. Lämpötilaa ei lasketa tämän alemmas, koska lämpötilan nosto vie oman aikansa ja käyttötarvetta ei aina tiedetä kovin paljon etukäteen. Saunarakennuksen lämpötilaa (20 astetta) ei lasketa käyttökertojen välillä varaavan lattialämmityksen ja ahkeran käytön vuoksi.

Leirikeskus Majakka (sähkölämmitys) käsittää vuonna 1968 rakennetun päärakennuksen (126 m²), vuonna 1983 rakennetun rantasaunan ja 2008 rakennetun erillisen WC-rakennuksen. Päärakennuksessa on kokoontumis-, majoitus- ja keittiötilat. Majoitustilaa on 27 hengelle, mutta tiloja ei enää käytetä majoittumiseen niiden huonon kunnan vuoksi. Majoitus hoidetaan teltoin. Saunalla on puulämmitteinen kiuas ja muuripata. Keittiössä ja WC-rakennuksessa pidetään yllä 10 asteen peruslämpö.

Rymättylän rukoushuone (noin 200 m², sähkölämmitys) on kaksikerroksinen, puurakenteinen ja valmistunut vuonna 1912. Rakennuskaavassa se on merkitty suojelukohteeksi. Rymättylän seurakunta sai sen lahjoituksena vuonna 1975, kun rukoushuoneyhdistyksen toiminta loppui. Seurakuntien yhdistyessä rukoushuone ei siirtynyt yhtymän omistukseen, vaan pysyi seurakunnalla. Käyttäjinä ovat pääasiassa partiolaiset ja vain osa huoneista pidetään lämpiminä. Rakennuksessa ei ole vesipistettä eikä viemärointiä. Pihalla on kuivakäymälä.

Naantalin pappila (rakennettu 1900, peruskorjattu 2002) ja **Pikku-Pappila** (rakennettu 1800, peruskorjattu 60-luvulla) ovat kaukolämmössä. **Rymättylän pappilassa** (rakennettu 1888, peruskorjattu 2010) ja **kanttorilassa** (rakennettu 1948) ja **Merimaskun pappilassa** (rakennettu 1913, peruskorjattu 1987) on öljylämmitys ja niissä voi käyttää lämmitykseen myös puuta. Pappilat ja kanttorila toimivat asuintoina ja

Pikku-Pappila varastona. Pihapiireissä on aittoja, saunoja, varastoja ja talousrakennuksia. Rymättylän pappilan salia käytetään seurakunnan kokoustilana. Pappilassa pyritään pitämään huonelämpö 20 asteessa.

Ilmastointi

Seurakuntakeskuksen ilmastointijärjestelmässä on lämmön talteenotto. Virastosiipeen on asennettu jälkikäteen huonekohtaisesti säädettävissä oleva ilmajäähdytys, jota voi käyttää huoneen viilentämiseen kesän kuumina päivinä. Ilmastointi pidetään päällä koko talossa aamu kello 5.30–24.00. Myös Nuhjalassa on kello-ohjattu ilmastointi, mutta ei lämmön talteenottoa. Merimaskun seurakuntakodissa on koneellinen käsin ohjattava ilmastointi.

Yksittäisiä ilmastointilaitteita on hankittu Nuhjalaan ja Soiniemen leirikeskukseen majoitusrakennukseen parantamaan ilmanlaatua. Soiniemen keittiölle on asennettu ilmajäähdytyskone parantamaan työskentelyolosuhteita pienessä ja kuumassa keittiössä.

Valaistus

Suurin osa sisätilojen valaistuksesta hoidetaan loisteputkin ja energiansäästölamppuin.

Energiansäästölamppujen ulkonäkö rajoittaa niiden käyttöä joissakin kohteissa kirkkoissa.

Seurakuntakeskuksen käytävä- ja aulavalaisuudessa käytetään paikoin vain yhtä lamppua tai loisteputkea kahden lampun valaisimissa tinkimättä kuitenkaan riittävästä valaistustehosta.

Ensimmäiset led-valot asennettiin Hakapeltoon bussin odottelukatokseen ja siunauskappelin sisääntulokatokseen vuonna 2008. Muuallakin niitä ei ole vielä korkean hankintahinnan vuoksi hankittu.

Hehkulamppuja on jonkin verran varastoissa ja niitä on yhä käytössä ainakin seuraavissa kohteissa:

- Merimaskun seurakuntakodin eteisauloissa
- Rymättylän kirkkoherranviraston aulassa
- Naantalin kirkontornin portaikossa ja muissa harvoin käytettävissä paikoissa

WC-tiloihin jää helposti valot päälle pitkiksi ajoiksi. Turhien valojen sammuttamisessa on opeteltavaa myös muissa tiloissa. Aamulla töihin tullessa sytytettyjä valoja ei huomata sammuttaa päivällä, vaikka niitä ei enää tarvittaisikaan. Valojen sammuttaminen on hyvä ottaa aika ajoiksi puheeksi kaikissa työntekijäkokouksissa.

Liiketunnistimella toimivat valot ovat käytössä seurakuntakeskuksen yleisö-WC-tiloissa, mutta WC-koppeihin asti liiketunnistin ei ylety, vaan niissä on tavallisella valokytkimellä toimivat lamput. Liiketunnistin on myös EU-ruokakassihuoneessa ja sen luona käytävällä. Merimaskussa on liiketunnistimella syttyviä valoja jätekatoksessa, ilmoitustaulujen yhteydessä ja hautausmaalle johtavassa läpikäytävässä. Rymättylässä leirikeskus Majakan WC-tilojen valaistus toimii liiketunnistimella. Ulkovalot toimivat hämäräkytkimellä.

Naantalin kirkon hautausmaan kunnostustyön yhteydessä vuonna 2007 uusittiin myös hautausmaan ja kirkon julkisivun valaistus. Hehkulamput ja halogeenivalonheittimet vaihdettiin energiansäästö- ja monimetallilamppuihin. Energiansäästön lisäksi uudistuksella saatiin lisää valotehoa.

8.2. Kulttuuriperinnön suojelu

Seurakuntayhtymän kaikki neljä kirkkoa ovat suojeltuja rakennuksia ja museovirasto on aina mukana kirkkoihin liittyvissä hankkeissa. Viimeksi valmistui Naantalin kirkon iso korjaustyö keväällä 2012. Kirkon edellisestä isosta remontista on aikaa viisikymmentä vuotta. Seuraava iso peruskorjaus toteutettaneen Rymättylän kirkossa 2015–2020. Naantalin, Rymättylän ja Merimaskun kirkkoissa on paanukatot. Tervaukset

on pyritty tekemään ajallaan. Etelä- ja länsipuolella tervausväli on ollut 4 vuotta tai hieman enemmän. Pohjoispuolella väliä on voitu pidentää jopa 10 vuoteen.

Kaikkien kirkkojen arvoesineistä on tehty irtaimistoluettelot.

Naantalın pappilan ja Soiniemen leirikeskukseen päärakennuksen korjauksissa on pyritty säilyttämään mahdollisimman paljon vanhoja rakennusosia. Pappilan korjauksessa (vuonna 2002) käytettiin apuna maakuntamuseota.

Naantalın kirkon vanhoja poispurettuja rakennusosia on otettu talteen ja varastoitu Hakapellossa olevaan latoon. Myös Rymättylän kirkon vanhoja urkupillejä on otettu talteen ja varastoitu hautausmaalle.

8.3. Uudis- ja korjausrakentamisen ympäristökriteerit

Mittavaa uudisrakentamista ei ole suunnitteilla. Uudet tilatarpeet tullaan mahdollisuuksien mukaan hoitamaan vuokratiloin. Rakennusten peruskorjaus- ja kunnostustöitä toteutetaan suunnitelmallisesti investointiohjelman mukaan.

Tavanomaisia rakennusnormeja pidemmälle meneviä energiansäästöön liittyviä hankkeita ei ole toteutettu. Toisaalta remonteissa energiatehokkuus nousee muutenkin, koska remonteissa noudatetaan kulloinkin voimassaolevia rakennusmääräyksiä ja jatkuvasti kiristyviä energiatehokkuusvaatimuksia. Etenkin lämmitysjärjestelmien korjaukset nostavat energiatehokkuutta.

Energiakatselmuksissa 2010 ja 2011 esiin nousseita energiatehokkuutta nostavia korjauksia toteutetaan talousarvion puitteissa. Toistaiseksi niistä on toteutettu vain muutama (katso taulukko luvussa 8.5).

Materiaalivalinnoissa on oltu tarkkoja ja käytetty sekä ympäristölle että ihmisille vähiten haittaavia tuotteita. Tilatessaan rakennustyöt ulkopuolisilta yrityksiltä seurakuntayhtymä on kirjannut tarjouspyyntöön ja sopimukseen rakentamisen ympäristövelvoitteet.

8.4. Energian ja veden kulutus

Kaukolämmön, sähkön ja veden kulutusta on seurattu laskutuksen lisäksi myös kulutuslukemin, mutta säännöllistä vuosiraportointia kulutusmääristä ei ole toistaiseksi ollut. Kiinteistöhoitaja on lukenut kaikkien kanta Naantalissa olevien kiinteistöjen mittarit (kaukolämpö, sähkö, vesi) kerran kuussa ja verrannut lukemia edelliseen vuoteen. Muualla mittarit on luettu noin kerran vuodessa.

Lämmitys

Kaikkiin tiloihin on hankittu seinällä pidettävät lämpömittarit, joista on helppo tarkistaa tilan todellinen lämpötila.

Kaukolämpöön kuuluvia kiinteistöjä ovat Naantalın kirkko ja hautausmaan huoltorakennus, seurakuntakeskus ja Nuhjalan seurakuntakoti. Vuoden 2012 alusta kaukolämmön jakelija ja myyjä Naantalissa on ollut Turku Energia. Turku Energian vuonna 2012 myymästä kaukolämmöstä on tuotettu uusiutuvilla energialähteillä (puu, yhdyskuntajäte, biokaasu, lämmön talteenotto, lämpöpumput) 22,35 %. Tilastokeskuksen määritelmän mukaan yhdyskuntajätteestä 50 % on uusiutuvaa energiaa.

Kaukolämmön kulutusta on seurattu kuukausittain manuaalisesti luettavilla kiinteistökohtaisilla mittareilla. Nykyisin kulutusta voi seurata Turku Energian tarjoaman web-palvelun kautta. Palvelusta on saatavilla myös sääkorjatut kulutuslukemat.

Kaukolämpö, sääkorjattu energiankulutus	v. 2010 MWh	v. 2011 MWh	v. 2012 MWh
Naantalin seurakuntakeskus	447,3	496,1	484,1
Naantalin kirkko	213,4	202,0	230,0
Nuhjalan seurakuntakoti	128,4	100,6	94,9
Naantalin pappila + Pikku-Pappila	88,9	79,9	77,7
YHTEENSÄ	878	878,6	886,7

Sähköllä lämmitettäviä tiloja ovat Velkuan kirkko, Hakapellon siunauskappeli, molemmat leirikeskukset, Merimaskun seurakuntakoti, Merimaskun hautausmaan huoltorakennus, Lämpölä, Rymättylän hautausmaan huoltorakennus ja rukoushuone.

Öljyllä lämmitettäviä tiloja ovat Rymättylän kirkko, seurakuntakoti, pappila ja kanttorila sekä Merimaskun kirkko ja pappila. Merimaskun pappilassa asuva vuokralainen hoitaa itse lämmitysöljyn tilauksen.

Öljylämmityskattilat huolletaan kerran vuodessa. Rymättylän kirkolla ja seurakuntakodilla on maanalaiset öljysäiliöt. Rymättylän kirkon polttimeen on asennettu öljynkulutusmittari. Merimaskun kirkon ja pappilan sekä Rymättylän pappilan ja kanttorilan öljysäiliöt ovat maan päällä. Kaikki öljysäiliöt tarkistetaan 10 vuoden välein. Viimeksi tarkistus on tehty vuonna 2009.

Lämmitysöljy, toimitusmäärien mukaan	v.2010 m3	v. 2011 m3	v. 2012 m3
Rymättylän kirkko	9,983	8,388	8,413
Rymättylän seurakuntakoti	14,769	11,074	7,037
Merimaskun kirkko	12,409	10,086	7,564
Rymättylän pappila	6,842	6,703	3,700
Rymättylän kanttorila	2,372	4,215	3,300
YHTEENSÄ			30,014

Sähkö

Sähkö on kilpailutettu Kirkkohallituksen kautta Kuntahankinnoissa. Valintakriteerinä on ollut hinta. Nykyinen sähkösopimus Jyväskylän Energian kanssa on voimassa vuoden 2013 loppuun. Vuonna 2014 sähkön toimittaa Oulun Sähkönmyynti Oy. Vuonna 2012 hankitusta sähköstä oli tuotettu uusiutuvilla energialähteillä 24 %, fossiilisilla energialähteillä ja turpeella 49 % ja ydinvoimalla 27 %.

Naantalın Energian ja Fortumin sivuilta voi seurata kaikkien kiinteistöjen sähkönkulutusta hyvinkin tarkkaan, sillä kaikissa kiinteistöissä on etäluettavat mittarit. Kanta Naantalın alueella sähkösiirron hoitaa Naantalın Energia, Rymättylässä, Merimaskussa ja Velkualla Fortum.

Sähkö	v. 2010 kWh	v. 2011 kWh	v. 2012 kWh
Naantalın seurakuntakeskus	236.040		241.910
Naantalın kirkko ja hautausmaa	68.600		66.520
Hakapellon kappeli ja hautausmaa (sähkölämmitys)	136.080		125.925
Nuhjalan seurakuntakoti	31.220		42.340
Soiniemen leirikeskus (sähkölämmitys)	175.380		158.804
Rymättylän seurakuntakoti + kirkko + huoltorakennus (huoltorakennuksessa sähkölämmitys)	76.308		70.000
Rukoushuone (sähkölämmitys)	12.481		12.467
Merimaskun seurakuntakoti (sähkölämmitys)	95.790		45.000
Merimaskun kirkko ja hautausmaa (huoltorakennuksessa sähkölämmitys)	29.527		29.000
Leirikeskus Majakka (sähkölämmitys)	16.331		13.000
Velkuan kirkko (sähkölämmitys)			30.000
YHTEENSÄ			834.966

Vesi

Kanta Naantalissa veden todellista kulutusta on seurattu kuukausittain. Muualla mittarit on luettu vain mittarilukemailmoitusta varten. Vedenkulutuksen riittävän tiheä seuranta auttaa havaitsemaan putkiston piilovuodot ajoissa. Näin tuli ilmi Hakapellossa kesällä 2012 ollut vuoto. Kanta Naantalissa vesimittarit on muutettu jokin aika sitten etäluettaviksi.

Vuosiraportit kulutuksesta saa kaupungin nettisivuilta lukemina ja havainnollisina pylväsdiagrammeina. Poikkeuksena Soiniemen leirikeskus, jonne vesi tulee Masku-Nousiainen vesilaitokselta ja leirikeskus Majakka, jonne vesi tulee Ahteentaantien vesiosuuskunnalta. Hautausmailla kulutus vaihtelee suuresti kesän kastelutarpeen mukaan.

Vesi	v. 2010 (m3)	v. 2011 (m3)	v. 2012 (m3)
Naantalın seurakuntakeskus + Pappila + Pikku-Pappila	780	777	673

Naantalin hautausmaa ja kirkko	287	288	198
Hakapellon hautausmaa ja kappeli	297	150	129
Nuhjalan seurakuntakoti	515	350	199
Soiniemen leirikeskus (arvio)			300
Rymättylän seurakuntakoti			87
Rymättylän huoltorakennus			27
Merimaskun seurakuntakoti			97
Merimaskun huoltorakennus			8
Leirikeskus Majakka (arvio)			7
Velkuan hautausmaa ja kirkko			12
YHTEENSÄ			

8.5. Energiakatselmus

Energiakatselmuksia on tehty kuudessa energiankulutuksen kannalta oleellisimmassa kiinteistössä. Suunnitelmissa ei ole katselmoida lisää kiinteistöjä.

Katselmuksia on tehty Motivan mallin mukaan. Työ- ja elinkeinoministeriöltä saatu avustus oli 40 %. Suorittajana oli YIT Kiinteistötekniikka Oy. Vuonna 2010 katselmoitiin Naantalin seurakuntakeskus, Soiniemen leirikeskus ja Rymättylän hautausmaan huoltorakennus. Toisessa erässä vuonna 2011 katselmoitiin Hakapellon kappeli, Rymättylän seurakuntakoti ja virasto sekä Merimaskun seurakuntakoti.

Energiakatselmuksen tuloksena laadittiin lista toimenpiteistä, joilla on mahdollista pienentää kohteiden lämmön, sähkön ja veden kulutusta ja kustannuksia. Toimenpide-ehdotuksille on esitetty arvio saavutettavista säästöistä, toimenpiteen kokonaiskustannusarvio ja takaisinmaksuaika. Tiukan taloustilanteen vuoksi ehdotetuista toimenpiteistä on voitu toistaiseksi toteuttaa vai osa.

Energiankulutuksen pienentämiseen voi vaikuttaa jo pelkillä käyttötapojen muutoksilla. Kaikilla kiinteistöillä tulisikin aika ajoin varmistaa, että kiinteistöä käyttävillä on tieto miten he voivat pienentää energiankulutusta. Esimerkiksi Merimaskun seurakuntatalolla ymmärrettiin laittaa vasta tänä vuonna (2013) lämmön puhallin pois päältä kesäksi. Aiempina vuosina se on ollut päällä kesälläkin ja tiloissa on ollut kuuma. Myös käyttöveden pitäminen liian kuumana kuluttaa turhaan energiaa.

TOIMENPITEEN KUVAUS	SÄÄSTÖ YHTEENSÄ EUR/a	TAKAISIN- MAKSUAIKA a	INVE- STOINTI EUR	TOTEU- TETTU
Rymättylän hautausmaan huoltorakennus 2010				

Paineenalennusventtiilin asennus vesijohtoon	155	3,2	500	
Ilmalämpöpumpun asennus toimistoon	402	6,2	2500	
Soiniemen leirikeskus 2010				
TK 2 ilmastointikoneen käyntiaikojen muutos	436	0,0	0	
Lämmityksen etäohjaus ja lämpötilojen pudotus	1510	2,0	3000	
Vesijohtoverkoston paineenalennus	322	3,1	1000	
TK 1 ilmastointikoneen tarpeenmukainen ohjaus	596	3,4	2000	
3 kpl ilmalämpöpumppujen lisäys	2265	4,0	9000	
Naantalın seurakuntakeskus 2010				
Kaukolämmön tilausvesivirran pienentäminen	850	0,0		
TK 4 ilmastointikoneen käyntiaikamuutos	1538	0,1	100	
TK 3 tarpeenmukainen ilmanvaihto ja käyntiaikamuutos	2198	3,2	7000	
TK 2 tarpeenmukainen ilmanvaihto ja käyntiaikamuutos	1519	4,0	6000	
Vesijohtoverkoston painetason alentaminen	339	4,4	1500	
TK1 tarpeenmukainen ilmanvaihto ja käyntiaikamuutos	1098	4,6	5000	
TK5 tarpeenmukainen ilmanvaihto ja käyntiaikamuutos	562	7,1	4000	
TK6 lto:n lisäys ja käyntiaikamuutos	3783	7,9	30000	
Patteriventtiilien ja termostaattien vaihto sekä lämmitysverkoston perussäätö	1170	8,7	10200	
Hakapellon kappeli 2011				
Ilmalämpöpumppu	606	9,9	6000	
Merimaskun seurakuntakoti 2011				
Tk:n säätötavanmuutos	945	6,3	6000	
Rakennusautomaation hankinta	630	9,5	6000	
Rymättylän seurakuntakoti 2011				
Ilmastointiverkon säätöpiiri	1274	4,7	6000	

Verkostojen putkien eristäminen	255	5,9	1500	
Patteriverkoston tasapainotus	425	7,1	3000	

8.6. Energiavastuuhenkilö

Energiavastuuhenkilöksi on nimetty kiinteistönhoitaja Pekka Airas.

8.7. Neuvonta ja opastus

Kiinteistönhoitaja on neuvonut ja opastanut työntekijöitä energian ja veden säästöön liittyvissä asioissa.

PISTEET:

8.8. Ekologinen rakentaminen

Ekologinen rakentaminen tarkoittaa rakentamismääräyksiä pidemmälle menevien ympäristö- ja energiatehokkuusvaatimusten asettamista.

Vuonna 2007 Hakapellon hautausmaalle puutarha-alan laajennussuunnitelman tehneeltä yritykseltä on pyydetty ja saatu ekologisen rakentamisen suunnitelma.

Seurakuntakeskuksessa on poistoilman lämmön talteenotto.

Ilmalämpöpumppuja ei ole asennettu toistaiseksi yhteenkään kiinteistöön. Energiakatselmuksissa niitä on ehdotettu Soiniemen leirikeskukseen, Hakapeltoon ja Rymättylän hautausmaan huoltorakennukseen.

Rymättylän ja Merimaskun kiinteistöjen lämmityksen toteuttaminen tulevaisuudessa tulee päätettäväksi 10–20 vuoden sisällä, kun nykyiset lämmityskattilat tulevat uusimiskään. Yhtenä vaihtoehtona voi olla siirtyminen maalämpöön.

8.10. Uusiutuva energia

Uusiutuvan energian osuus kaikesta seurakuntayhtymän käyttämästä energiasta (lämpö ja sähkö) on noin 20 %. Laskuihin ei ole otettu mukaan puilla lämmittämistä.

Laskemisessa käytetty seuraavia lähtötietoja vuodelta 2012: Öljyä kului noin 30 000 litraa. Kevyen polttoöljyn energiasisältö on noin 10 kWh/litra. Sähköä kului 834,966 MWh ja siitä on uusiutuvaa energiaa (24 %) 200,391 MWh. Kaukolämpöä kului 886,7 MWh ja siitä on uusiutuvaa energiaa (22,35 %) 198,177 MWh.

8.11. Ympäristömerkitty energia

Seurakuntayhtymällä ei ole käytössä ympäristömerkittyä energiaa.

8.12. Energiansäästöviikko

Naantalın seurakunnassa on vietetty valtakunnallista Energiansäästöviikkoa lokakuussa 2007. Työntekijät saivat päivittäin sähköpostitse energiansäästövinkin ja työntekijöille, luottamushenkilöille ja seurakuntalaisille jaettiin EnergiaVartija-esitettä.

Vuonna 2010 Energiansäästöviikko oli esillä ympäristöryhmän kokouksessa. Päätettiin, että seurakuntayhtymän tiedottaja laittaa yhtymän kotisivulle linkin energiansäästöviikosta ja haastaa työntekijät ja luottamushenkilöt osallistumaan viikkoon.

8.13. Tilojen käyttöasteen tehostaminen

Tilojen käyttöastetta voi seurata sähköisen varauskirjan avulla. Kiinteistökohtaisia vuosikoosteita ei ole laadittu.

Vuokratilojen avulla on helpompi reagoida tilatarpeen muutoksiin kuin omia kiinteistöjä rakentamalla. Yhtymällä on käytössä kaksi vuokratilaa, joista toinen, Nuhjalan Isotalontielle oleva on otettu käyttöön elokuussa 2013, kun omasta tilasta jouduttiin siirtymään pois sen huonon kunnan vuoksi. Vuokrattu tila on huomattavasti pienempi kuin aiemmin käytössä ollut. Toinen vuokrattu tila on Ruonan kerhotila. Se on ollut käytössä jo vuosia ja sitä käyttävät myös muut toimijat.

8.14. Muut toimenpiteet

Naantalın kirkon paanukaton korjauksen yhteydessä vuonna 1999 vintille asennettiin laatikoita, joissa on naakoille 12 pesäpaikkaa. Toiveena oli saada naakat takaisin perinteiseen ympäristöönsä ja tässä onnistuttiinkin. Naakkapönttöjä on myös kirkonmäen puissa. Pesäpaikoista ovat huolehtineet Turun yliopiston tutkijat.

Myös Rymättylän kirkon ympäristössä elää naakkayhteisö, jonka on annettu pesiä rauhassa kirkon rakenteissa.

Alkukesästä 2013 Rymättylän pappilan maille rakennettiin talkoilla perinteistä riukuaitaa. Yhtenä tavoitteena oli vanhan perinteen opettaminen. Tarpeet aitaan saatiin talven metsätöiden kuusenlatvuksista. Pappilassa oli kesällä 2013 muutama vuokralammas.

Merimaskun hautausmaalta turvallisuussyistä kaadettuja vaahteroita ja koivuja on tuotu Rymättylän pappilaan, pilkottu klapeiksi ja käytetty lämmitykseen.

8.15. Toimenpiteet vuosille 2014–2018

- Selvitetään mahdollisuus ottaa käyttöön ESCO-rahoitusmalli kiinteistöjen energiatehokkuutta nostavissa korjauksissa. (2014, talousjohtaja)
- Osallistutaan vuosittain järjestettävään Energiansäästöviikkoon (viikko 41) ensisijaisena tavoitteena motivoida henkilökuntaa energiansäästöön. (alkaan 2015, ympäristövastaava, ympäristöryhmä)
- Laitetaan toimistosiihen huoneisiin ilmajäähdytyslaitteen käyttöohjeet. (2014, kiinteistönhoitaja)
- Vedenkulutuksen seuranta tarkennetaan lukemalla vesimittarit useammin kuin kerran vuodessa myös Rymättylässä ja Merimaskussa. (alkaan 2014, seurakuntamestari Puonti)
- Seurataan energian (kaukolämpö, lämmitysöljy, sähkö) ja veden kiinteistökohtaista kulutusta ja laaditaan niistä vuosittaiset kulutusraportit ympäristöraportin yhteyteen. (alkaan 2014, energiavastaava) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS
- Uudis- ja korjausrakentamisessa huomioidaan ympäristöasiat jo suunnittelusta lähtien. (jatkuva, talousjohtaja)

9. RUOKA JA KEITTIÖT

9.1. Ympäristöselvitys

Naantalın seurakuntakeskuksessa ja Soiniemen leirikeskuksessa on suurtalouskeittiöt. Seurakuntakeskuksessa on lisäksi pieni, mutta suurtalouslaittein varusteltu keittiö alakerran kahviossa (Kohtaamispaikka). Muita seurakuntakeskuksen pieniä keittiötiloja ovat henkilökunnan kahvihuone, taloustoimiston taukotila ja nuorisotilan keittiö. Rymättylässä ja Merimaskussa on keittiöt seurakuntakodeissa. Soiniemen saunalla on pieni keittiö, samoin leirikeskus Majakan päärakennuksessa ja saunalla.

Soiniemen suurtalouskeittiölaitteet uusittiin vuonna 2002 toteutetun remontin yhteydessä. Seurakuntakeskuksen alakerran kahvion laitteet on uusittu vuonna 2004. Seurakuntakeskuksen ison keittiön laitteet ovat alkuperäiset vuodelta 1992. Laitteet on huollettu vuosittain. Rymättylässä keittiölaitteet on uusittu: astianpesukone on vuodelta 2007 ja jää-pakastinkaappiyhdistelmä on hankittu 2012.

Säännöllistä ruuanvalmistusta on vain Soiniemen leirikeskuksessa kesällä leirikauden aikaan. Seurakuntayhtymän emäntä vastaa Soiniemessä seurakuntien omien leirien ruokailuista. Kesällä keittiössä on töissä lisäksi apuemäntä. Muiden järjestämällä leireillä järjestäjät hoitavat itse ruokahuollon.

Kaikkia varsinaisia keittiötiloja, lukuun ottamatta seurakuntakeskuksen suurtalouskeittiötä, käyttävät myös pitopalvelut, vapaaehtoiset ja kokkikerhot.

Seurakuntakeskuksen suurtalouskeittiö on vuokrattu pitopalveluyrittäjälle, jolta seurakuntalaiset voivat tilata tarjoilut juhliin ja muistotilaisuuksiin. Yrittäjän palveluja käyttävät myös seurakuntayhtymä ja Naantalın seurakunta. Suurimman osa Naantalın seurakunnan ja seurakuntayhtymän järjestämien tilaisuuksien ja kokousten tarjoiluista leipoo ja valmistaa yhtymän oma emäntä. Pienet tarjoilut valmistetaan kahvion keittiössä. Isojen tapahtumien yhteydessä käytetään yläkerran isoa keittiötä.

Soiniemeen ja seurakuntayhtymään hankittavat elintarvikkeet tilataan lähituottajia käyttävästä tukusta (Kimmon Vihannes). Tukun auto tuo tilaukset kesällä Soiniemeen useamman kerran viikossa ja talvella kerran kuussa seurakuntakeskukseen. Joitain tuotteita käydään hakemassa itse Kespron noutotukusta. Lähikauppaa käytetään muun muassa seurakuntakeskuksella tarvittavien voileipäleikkeiden hankintaan.

Teollisia puolivalmisteita ei juurikaan käytetä, vaan ruoka valmistetaan perusraaka-aineista. Perunat ja juurekset hankitaan kuoripäällisinä ja kuoritaan itse. Raakapakasteina hankitaan karjalanpiirakoita, croissantteja ja kalapuiikkoja. Leirien ruokahävikki pyritään pitämään mahdollisimman pienenä muun muassa laittamalla päivältä tähteeksi jääneitä ruokia tarjolle iltapalalle. Seurakuntakeskuksen kahvion ylijääneet leipomukset pakastetaan myöhempää käyttöä varten.

Kertakäyttö- tai yksittäispakattuja tuotteiden käyttö on melko olematonta. Kertakäyttöastioita ei tarvita edes leirinuotioilla, sillä nuotioiltoja ei juurikaan järjestetä.

Rymättylässä ja Merimaskussa kokoustarjoilut hankitaan paikallisista kaupoista. Rymättylässä eri piirien kahvitusten tarjoilut hoituvat osallistujien vuoronperään tuomilla omilla leipomuksilla.

Työpaikkaruokailusta on tehty sopimus kaupungin henkilöstöruokalan kanssa. Ruokalalla on Pohjoismainen ympäristömerkki.

9.2. Ympäristömerkityt tuotteet

Hankinnoissa on pyritty ensisijassa edullisuuteen. Tuotteella oleva ympäristömerkki tai merkittömyys ei ole ohjannut valintoja. Toisinaan ympäristömerkitty tuote voi olla se edullisin, kuten kävi ilmi tarkasteltaessa viimeksi hankittua leivinpaperia.

Seurakuntakeskuksen ja Soiniemen keittiöillä ei ole käytössä yhtään ympäristömerkittyä pesuainetta, mutta leivinpaperi on ympäristömerkittyä. Rymättylän seurakuntakodilla käytetään ympäristömerkittyä konetiskiainetta ja marraskuussa 2013 siirryttiin ympäristömerkittyyn käsitiskiaineeseen. Merimaskussa on käytössä ympäristömerkitty huuhtelukirkaste. Ympäristömerkityt tuotteet on lueteltu luvussa 4.7.

9.3. Reilun kaupan tuotteet

Naantalın seurakunnan ja seurakuntayhtymän tarjoiluissa käytetään Reilun kaupan kahva. Aiemmin hankittiin myös Reilua teetä, mutta siitä on luovuttu kustannussyistä. Käytössä on Meiran Reilu kahvi, ja emäntä hankkii sitä Kohtaamispaikan kahvioon, Soiniemen leirikeskukseen ja seurakuntakeskuksella oleviin työntekijöiden taukotiloihin. Taukotiloissa käytetään jonkin verran muutakin kahvia. Joitakin vuosia sitten nuorisotyökin käytti Reilun kaupan kahvia, mutta ei enää.

Kohtaamispaikan kahvion seinällä on esite, jossa kerrotaan, että siellä on tarjolla Reilua kahvia.

Merimaskussa ja Rymättylässä on Reilua kahvia vain satunnaisesti.

9.4. Ravintosuositukset

Leireillä noudatetaan ravitsemussuositustavoitteita ja erikoisruokavaliot saa pyydettäessä. Kasviksia käytetään runsaasti. Hedelmiä on tarjolla iltapalalla.

PISTEET:

9.5. Lähituotteet ja 9.6. Luomutuotteet

Ostoja suoraan paikallisilta tuottajilta ei ole tehty, mutta tukku, jota käytetään, hankkii tuotteita lähituottajilta. Luomutuotteita ei ole hankittu. Seurakuntakeskuksessa ja Soiniemellä kahvileivät ja sämpylät leivotaan yleensä itse.

Rymättylässä tarjoilut ovat yleensä seurakuntalaisten itse lähituotteista valmistamia. Merimaskun perhekerhossa on kerran kuussa seurakuntakodilla valmistettu omakustannushintainen keittolounas.

9.7. Kasvisruoka

Kasvisruokaa on tarjolla leireillä sitä erikseen pyytäneille.

9.8. Reilun kaupan pisteet

Soiniemessä ja seurakuntakeskuksella käytetään lähes yksinomaan Reilun kaupan kahvia. Muita Reiluja tuotteita ei ole käytössä.

9.9. Ympäristöpassi

Ympäristöpassi suoritetaan netin kautta. Emäntä käyttää nettiä hyvin vähän, eikä ole siksi innostunut suorittamaan ympäristöpassia.

9.10. Muut toimenpiteet

Taukotiloissa on käytössä kestoastiat ja astianpesukoneet, jotka käynnistetään vasta täysinä.

9.11. Toimenpiteet vuosille 2014–2018

- Kerrotaan pöytäesityksellä tai muulla sopivalla tavalla, että tarjolla on Reilun kaupan kahvia. (Naantalın seurakuntakeskuksessa järjestettävät tilaisuudet, Soiniemen leirikeskus) (alkaen 2014, emäntä ja tarjoiluja järjestävät työntekijät)
- Jokaisella Soiniemen leirillä on ainakin yksi lounas tai päivällinen kasvisruokaa. (alkaen 2014, emäntä)

10. TOIMISTOT

10.1. Ympäristöselvitys

Seurakuntayhtymän ja Naantalın seurakunnan toimistotilat ovat seurakuntakeskuksessa. Rymättylän ja Merimaskun seurakuntien toimistot ovat seurakuntakotien yhteydessä. Toimistojen jätehuollosta on kerrottu luvussa 6.

10.2. Energiansäästö

Energiatohokkuuden kannalta on hyvä suosia yhteisiä monitoimilaitteita henkilökohtaisten tulostimien sijaan. Verkkoon kytketty monitoimilaitte on seurakuntakeskuksessa, Rymättylässä ja Merimaskussa. Seurakuntakeskuksessa on lisäksi 6 pienempää verkkotulostinta ja 10 muuta tulostinta. Rymättylässä ja Merimaskussa on kummassakin 3 tulostinta, joista yksi toimii verkkotulostimena. Naantalın kirkolla on yksi tulostin.

Monitoimilaitteet siirtyvät automaattisesti virransäästötilaan, kun ne ovat käyttämättä tietyn ajan. Sammutus yöksi on ohjelmoitu kellolla. Tietokoneissa ostohetkellä valmiina olleita virransäästöasetuksia ei ole muutettu.

Kannettavan tietokoneen energiankulutus on huomattavasti pienempi kuin pöytäkoneen. Tietokoneita uusittaessa työntekijä saa periaatteessa valita kumman haluaa, mutta valintaan vaikuttaa myös työn luonne. Koko yhtymässä on 27 verkossa olevaa pöytäkoneita ja 15 kannettavaa tietokonetta. Fakseja on yhteensä 3: taloustoimistossa, Naantalın kirkkoherranvirastossa ja Rymättylässä.

Työntekijöille on annettu ohje, että tietokoneet tulee sammuttaa päivän päätteeksi. Tietokoneiden sammuttaminen toimii melko hyvin.

10.3. Toimiston hankinnat

Toimistolaitteet (tietokoneet, näytöt, pienet tulostimet) hankitaan it-aluekeskuksen kautta. It-aluekeskuksen hankinnoissa otetaan huomioon ympäristöasiat ja laitteilla on joko Energy Star - tai TCO -merkki tai molemmat. Tietokoneet uusitaan viiden vuoden välein. Isot monitoimilaitteet on hankittu leasing

periaatteella ja niillä on Energy Star -merkki. Laitteita hankittaessa yhtenä valintakriteerinä on ollut niiden ympäristöä säästävät ominaisuudet.

Seurakuntakeskuksessa käytettävän kopiopaperin hankinta kilpailutetaan kaksi kertaa vuodessa ja yhtenä valintakriteerinä on ollut ympäristömerkkien vaatimukset. Tällä hetkellä käytössä olevalla paperilla on pohjoismainen ympäristömerkki.

Muut toimistotarvikkeet kuten lehtiöt, kynät ja kansiot tilataan tarpeen mukaan ostosopimusliikkeistä. Toistaiseksi ei ole kysytty tai selvitetty mitkä tuotteet olisivat ympäristön kannalta parhaita vaihtoehtoja. Työntekijät voivat käyttää myös paikallista kirjakauppaa.

Rymättylän ja Merimaskun seurakunnat ovat hankkineet toimistopaperit ja muut toimistotarvikkeet paikallisesta kirjakaupasta. Rymättylään viimeksi hankitulla paperilla oli EU:n ympäristömerkki ja Merimaskuun hankitulla sekä pohjoismainen että EU:n ympäristömerkki. Vuodesta 2014 lähtien koko yhtymän toimistopaperit kilpailutetaan yhdessä Kuntahankintojen kautta.

PISTEET:

10.4. Uusiopaperi ja muut uusiotuotteet

Kirjekuorissa on merkintä FSC Mixed Sources, mikä tarkoittaa, että vähintään 70 % tuotteeseen käytetystä materiaalista on FSC-sertifioitua tai kierrätettyä.

10.5. Paperin kulutuksen vähentäminen

Seurakuntakeskuksella kuluu toimistopaperia vuodessa noin 600 riisiä.

Paperin kulutusta on pyritty vähentämään monistamalla kaikki hallintoon liittyvät paperit kuten esityslistat, pöytäkirjat ja talousarviot aina kaksipuolisina. Kaksipuolisuuteen pyritään kaikessa muussakin kopioinnissa.

Seurakuntakeskuksen isolle verkkotulostimelle tulostettaessa perusasetuksena on kaksipuolinen ja mustavalkoinen tulostus. Monitoimilaitteen kanssa samassa kerroksessa työskentelevät (taloustoimisto, kirkkoherranvirasto, tiedotus, papisto, kanttorit, lapsityö) käyttävät sitä isojen tiedostojen tulostukseen. Pienet muutaman sivun tulostukset tehdään oman huoneen tulostimeen, jossa ei ole automaattista kaksipuolista tulostusmahdollisuutta.

Kellarikerroksessa työskentelevät (nuorisotyö, diakoniatyö) tulostavat yleensä ensin omalle tulostimelle yksipuolisesti ja käyttävät monitoimilaitetta monistamiseen. Yksi syy huonekohtaisen tulostimen käyttöön on asioiden salassapito. Kiinteistöhoitajan huone on myös kellarikerroksessa ja hän käyttää monitoimilaitetta isojen tiedostojen tulostukseen.

Monitoimilaitteelle on nimetty kaksi vastuuhenkilöä, jotka neuvovat koneen käytön uusille työntekijöille ja opastavat tarvittaessa muitakin. Nestekidenäyttöistä konetta on satunnaisenkin käyttäjän helppo käyttää.

Toimintojen muuttaminen sähköisiksi säästää paperia ja vähentää liikkumista toimipisteiden välillä. Käytössä on ostolaskujen sähköinen kierrätys. Tilojen sähköinen varauskirja on kaikkien luettavissa lähes kaikissa toimipisteissä. Yhteisen kirkkoneuvoston ja valtuuston pöytäkirjat lähetetään luottamushenkilöille paperisina, mutta työntekijät lukevat ne sähköisesti. Muiden kokousten pöytäkirjat ja muistiot lähetetään myös luottamushenkilöille sähköisesti. Sisäinen tiedotus toimii pääasiassa sähköpostilla.

Naantalın ja Velkuan kirkoissa on jumalanpalveluksia varten tehdyt pitkäaikaiseen käyttöön tarkoitetut käsiohjelmat. Naantalın kirkossa on myös konfirmaatiomessun käsiohjelmat. Yksittäisiin tilaisuuksiin tehtyjä käsiohjelmia käytetään erikoisjumalanpalveluksissa ja konserteissa. Osa käsiohjelmista painetaan painotalossa.

Osa työntekijöistä käyttää sisäisessä postituksessa kertaalleen jo käytettyjä kirjekuoria. Värikköä hukkapaperia ja vanhoja käyttämättömiä äänestyslippuja käytetään muistilappuina.

Paperin käytön vähentäminen on ollut esillä yhteisen kirkkoneuvoston kokouksessa tilintarkastuksen yhteydessä loppuvuodesta 2010. Yhteinen kirkkoneuvosto totesi, että seurakuntayhtymän ja seurakuntien kaikissa yksiköissä tulee vähentää paperin käyttöä kirkon ympäristödiplomin edellyttämällä tavalla.

Kokoukseen tuotavaa paperimateriaalia on yhteisen kirkkoneuvoston kokouksissa syksystä 2009 lähtien vähennetty seuraavasti:

- samaa asiakirjamateriaalia ei monisteta uudelleen kaikille osallistujille, vaan käsittelyltään keskeneräistä asiaa koskeva materiaali on pyydetty ottamaan uudelleen mukaan. Tämä koskee myös materiaalia jonka käsittely on alkanut jo johtoryhmässä tai jonka käsittely päättyy valtuuston kokoukseen. Luottamushenkilöiden tulee säilyttää sellainen asiakirjamateriaali, jonka käsittely on kesken (pois lukien salainen/ei-julkinen materiaali, jonka säilytyspaikka on seurakuntayhtymän arkisto).
- kirkkohallituksen yleiskirjeitä ei ole 12.11.2009 kokouksesta lähtien toimitettu kaikille erikseen, vaan kokoukseen tuodaan kansiossa yhdet kappaleet johon voi tutustua (ovat nähtävänä myös internetissä)
- tuomiokapitulin kiertokirjeitä ei ole 12.11.2009 kokouksesta lähtien toimitettu kaikille erikseen, vaan kokoukseen tuodaan kansiossa yhdet kappaleet johon voi tutustua (ovat nähtävänä myös internetissä)
- talousjohtajan viranhaltijapäätöksiä ei ole 4.2.2010 kokouksesta lähtien toimitettu kaikille erikseen, vaan kokoukseen tuodaan kansiossa yhdet kappaleet johon voi tutustua
- ilmoitusasioista on pyritty kirjoittamaan tiivistelmät esityslistaan, sen sijaan, että kaikista monistettaisiin erilliset liitteet
- tietyn asian käsittelyyn liittyvästä oleellisesta tiedosta on pyritty kirjoittamaan tiivistelmä esityslistaan, sen sijaan, että monistettaisiin erillinen liite
- seurakuntaneuvostojen antamat lausunnot tms. kirjoitetaan esityslistaan, sen sijaan, että monistettaisiin erillinen liite
- materiaali monistetaan kaksipuolisena

Asiakirjamateriaalin monistusta kokouksien osanottajille tullaan jatkossa rajoittamaan edelleen siltä osin kuin se on mahdollista riittävän tiedonsaannin häiriintymättä.

Dokumenttikameran käyttö yhteisen kirkkoneuvoston ja valtuuston kokouksissa on myös vähentänyt paperin kulutusta.

10.7. Muut toimenpiteet

Videotykkejä on seurakuntakeskuksessa 2 ja Merimaskussa 1.

10.8. Toimenpiteet vuosille 2014–2018

- Muutetaan Merimaskussa ison verkkotulostimen oletusasetukseksi kaksipuolinen ja mustavalkoinen tulostus. (2014, Merimaskun seurakuntasiihteeri)

- Toissijaiseen tulostukseen pienillä tulostimilla käytetään mahdollisuuksien mukaan toiselta puolelta jo käytettyä paperia. (alkaen 2014, kaikki työntekijät)

11. HAUTAUSMAAT JA VIHERALUEET

11.1. Ympäristöselvitys

Seurakuntayhtymällä on hoidettavana viisi hautausmaata ja kiinteistöjen piha-alueet. Naantalın kirkon ympäristö on kaupungin hoidossa, sillä kirkon ja sitä ympäröivän puiston maapohja kuuluu kaupungille.

Ostopalveluna hoidetaan Naantalın seurakuntakeskuksen ja pappilan nurmialueiden leikkuu sekä Soiniemen leirikeskukseen ja Nuhjalan piha-alueiden hoito, Rymättylässä hautausmaan ja seurakuntakodin vieressä olevan isohkon nurmialueen leikkuu ja tarvittaessa osa Hakapellon nurmikkoalueiden leikkuusta. Ostopalveluna hankitaan myös kaikki arkkuhautojen kaivuutyöt sekä Rymättylän, Merimaskun ja Velkuan sankarihautojen ja hoitohautojen kukkaistutukset ja niiden hoito.

Seurakuntayhtymän hautausmaille on haudattu vuosien 2009–2011 aikana keskimäärin 143 vainajaa/vuosi, joista arkkuhautaan 51, uurnahautaan 73 ja muistolehtoon 7 vainajaa/vuosi. Lisäksi sirottelualueelle on siroteltu 12 vainajan tuhkat.

Naantalın kirkon hautausmaa (1,03 ha) on toiminut 1800-luvulta, mahdollisesti jopa 1700-luvulta asti.

Vuonna 2007 tehdyn laajentamisen yhteydessä alueella suoritettiin arkeologisia tutkimuksia.

Laajennusosaa (0,5 ha) kutsutaan Nunnalahden uurnahautausmaaksi. Vanhalle alueelle ei saa enää uusia arkkuhautapaikkoja, eikä niitä rakennettu laajennusosaankaan. Laajennusosassa on uurnahauta-alue, muistolehto ja sirottelualue. Vanhaa hautausmaata ympäröi kiviaita ja laajennusosa on erotettu siitä pensasaidalla. Nunnalahdentien puoleisella sivulla on rauta-aidalla.

Hakapellon hautausmaa (2,5 ha) sijaitsee noin viiden kilometrin päässä Naantalın keskustasta. Se on perustettu vuonna 1984 ja rakentaminen vaati mittavat maanvaihtotyöt. Vuonna 2008 valmistuneessa peruskorjauksessa alueelle rakennettiin lisää uurnahautapaikkoja, muistelupaikka ja koko aluetta kiertävä takorautainen aita.

Merimaskun hautausmaa (0,9 ha) koostuu kirkon ympärillä olevasta hautausmaasta ja sen välittömään läheisyyteen vuonna 1994 valmistuneesta uudesta hautausmaasta. Vanha hautausmaa on perustettu 1600-luvulla ja sen ympärillä on ollut hirsiaita jo 1800-luvulta asti. Saman mallin mukaan rakennettu uusi hirsiaita valmistui kesällä 1995. Vanhalle hautausmaalle päästään viidestä portista, mm. historiallisen läpikäytävän eli porttihuoneen kautta, jonka seinähirret ovat 1700-luvulta.

Rymättylän hautausmaa (1,5 ha) on otettu käyttöön 1600-luvulla. Kirkon ympärillä olevaa hautausmaata on laajennettu useaan otteeseen, viimeksi vuonna 1996. Hautausmaata ympäröi harmaakiviaita, johon liittyy keskiaikainen porttihuone. Hautausmaalla on tiilinen hautakappeli vuodelta 1785.

Velkuan hautausmaa (0,18 ha) on perustettu vuonna 1793. Kirkkoa ja hautausmaata ympäröi kivimuuri.

Hautausmaat eivät sijaitse tärkeillä pohjavesialueilla. Naantalın kirkon hautausmaalta on löytynyt vanhoja kiviladontoja, jotka ovat ilmeisesti toimineet salaojina. Uusille hautausmaille on rakennettu salaojat perustamistöiden yhteydessä.

Lannoitus

Hakapellon ja Naantalin hautausmaan maaperän ravinnetaso on tutkittu vuonna 2004. Kummankin hautausmaan fosfori- ja kaliumtasot olivat riittävät, joten nurmi- ja pensasalueiden lannoitteeksi vaihdettiin fosforiton Suomensalpietari. Levitysmäärä on ollut 2 kg aarille. Lannoitukset tehdään keväällä.

Hakapellon hautausmaan salaojien vesi tutkittiin kesän 2013 alussa salaojaputkien päistä otetuilla näytteillä. Putkista valuneen veden väri oli herättänyt ihmetystä alueella liikkuneissa. Veden laatu oli normaali ja ruskea väri johtuu alueella luontaisesti olevasta runsaasta raudan määrästä. Jossain määrin yllättävää oli typen ja fosforin korkeat pitoisuudet. Hautausmaan lannoituksen lisäksi veden laatuun vaikuttaa myös lähialueen vuokrapeltojen lannoitus. Vaikutusta voi olla myös hautausmaan perustamisessa vahingossa tapahtuneella kaksinkertaisella kalkituksella. Ainakin tulevana vuonna (2014) Hakapellon nurmialueiden lannoittamisesta luovutaan kokonaan. Myös Naantalin kirkolla lannoittaminen jätetään väliin vähintään vuodeksi.

Kukkapesiin ja yleiskukkaistutuksille käytetään Neko luonnonlannoitetta (N:P:K suhde 5:1:11). Harkinnassa on kestolannoitteiden käyttöönotto. Kukkapesien multa vaihdetaan tarpeen mukaan. Hakapellossa kukkapesät ovat käytössä kaikilla hoitohaudoilla ja Naantalissa noin puolessa. Kukkapesä suojaa kukkia puiden juurilta ja pidättää kauemmin kosteutta.

Rymättylässä nurmialueita ja pensaita ei ole lannoitettu joka vuosi. Viime vuosina on ollut käytössä hitaasti liukenevaa Neko luonnonlannoite, jota käyttää myös hoitohaudoista vastaava yrittäjä. Merimaskussa nurmialueiden lannoittaminen on aloitettu vasta viime vuonna. Velkuan hautausmaalla lannoitetaan pääasiassa vain istutuksia.

Naantalin kirkon hautausmaalla tarvittava multa hankitaan Isosuolta. Mullassa on kompostia, turvetta ja hiekkaa ja se on peruskalkittu. Myös kaikille muille hautausmailla hankitaan valmiiksi kalkittua ja lannoitettua multaa.

11.2. Hoito-ohjeet ja koulutus

Hautausmailla ei ole kirjallista ympäristöhoito-ohjetta. Kesätyöntekijöille hautausmaiden hoitokäytännöt tulevat tutuiksi työhön opastettaessa.

11.3. Perennahoito

Perennahoitoa ei ole ollut tarjolla. Haudoilla olevat perennat ovat omaisten istuttamia. Merimaskussa istutettiin kesällä 2012 perennat sellaisille hoitohaudoille, joilla ei enää ollut riittävästi hoitopääomaa jäljellä. Perennahoitoa tullaan tarjoamaan vaihtoehtoisena hoitomuotona kesästä 2015 lähtien.

Nykyisin tarjolla oleva haudan hoitosopimus sisältää istutuskunnostuksen, kukkien istutuksen, tarvittavan kesäaikaisen hoidon ja syyssiivouksen. Naantalin kirkon hautausmaalla ja Hakapellossa siihen kuuluu lisäksi haudan havutus. Velkualla ei ole hoitohautakäytäntöä.

PISTEET:

11.4. Hautausmaan kulttuurihistoriallisten arvojen inventointi

Naantalın kirkon hautausmaan vanhat muistomerkit on inventoitu ja merkkihenkilöistä on tehty selvitys. Työ valmistui vuonna 2007. Aiheesta on koottu vuonna 2012 julkaistu teos ”Naantalın kirkkomaa, historiaa ja tarinaa”. Naantalın kirkon ja hautausmaan historiasta on olemassa useita muitakin julkaisuja.

Kaikilla hautausmailla on säilytetty vanhoja hautamuistomerkkejä. Naantalın kirkon hautausmaalla on kunnostettu valurautaisia ristejä sekä aitauksia, mutta hautojen reunakivet on pääosin poistettu.

11.5. Luonnonmukaisen hoidon alueet

Naantalın pappilanmäen Piispantien puoleista lehtomaista rinnettä hoidetaan kevyesti lähinnä pusikkoa siistimällä. Rinteessä kasvaa mm. sinivuokon valkokukkaista muotoa.

Merimaskun hautausmaalta huoltorakennukselle päin viettävä rinne leikataan siimaleikkurilla silloin tällöin, jotta se ei pääsisi vesakoitumaan. Rinteessä kasvaa metsämaitikkaa ja muita metsämaan aluskasveja.

Naantalın hautausmaalla annetaan kiurunkannusten ja skillojen kukkia rauhassa kaikkialla minne ne ovat levinneet, vaikka hautausmaa kuuluu pääosin tehokkaimmin hoidettuihin alueisiin.

Hakapellon hautausmaan takaosassa on puolen hehtaarin laajuinen kevyemmin hoidettu nurmialue, joka leikataan vain noin kerran kuussa.

11.6. Perennat ja muut istutukset

Naantalın kirkon ja hautausmaan puille on laadittu seuranta- ja hoitosuunnitelma vuonna 2006 tehdyn perusteellisen kuntomäärityksen pohjalta. Joitakin puita jouduttiin poistamaan heti huonokuntoisuuden vuoksi.

Myös Merimaskun hautausmaalta on poistettu lahovikaisia puita sekä harvennettu kirkon ympärillä olevaa metsää. Aloite puiden kaadosta Merimaskussa tuli seurakuntaneuvostolta Tapani-myrskyn (joulukuu 2011) jälkeen. Tavoitteena on, että puut eivät aiheuta vahinkoa rakennuksille, hautakiville ja muulle omaisuudelle.

Rymättylän kirkon hautausmaan puita on harvennettu vuosina 2010–2012 tavoitteena saada kirkko näkyviin ja hautausmaa siistimpään kuntoon. Harvennuksia tullaan tekemään vielä lisää. Syksyllä ja talvella 2012 metsää harvennettiin myös Rymättylän keskustassa Ahteentaantien varrella.

Hautausmaiden istutuksissa käytettävät puut ja pensaat ovat suurimmaksi osaksi kotimaisia.

Yksivuotisia kesäkukkia käytetään hoitohautojen lisäksi piha-alueiden kukkalaatikoissa. Myös kaikille sankarihaudoille istutetaan alkukesästä orvokit, jotka vaihdetaan myöhemmin varsinaisiin kesäkukkiin. Kesäkukat kilpailutetaan vuosittain. Kukat on hankittu lähialueen puutarhoilta Rymättylästä tai Liedosta.

11.7. Haitallisista torjunta-aineista luopuminen

Kasvinsuojeluaineet ja rikkakasvihävitteet säilytetään lukollisissa konehalleissa.

Kasvinsuojeluaineiden käyttö on ollut vähäistä. Naantalissa ja Hakapellossa torjunta-aineruiskutuksia on tarvittu pääasiassa vain härmää ja homeita vastaan. Käytössä on ollut rymättyläläisen puutarhayrittäjän tekemää sekoitusta (sisältää mm. Topsinia), jota hän käyttää myös omassa toiminnassaan. Yrittäjältä on saatu myös Topsin ja Ortiva nimisiä kasvinsuojeluaineita. Torjunta-aineiden vähäinen tarve johtunee osin

kasvisolukoita vahvistavan ja vastustuskykyä lisäävän Allgrow -nimisen aineen käytöstä. Ainetta on annettu kastelueden mukana pari kertaa kesässä. Kirvoista tai muista tuhohyönteisiä ei juuri ole ollut haittaa. Ruusuissa olevia kirvoja on ruiskutettu tolulla. Muurahaiset hävitetään haudoilta pyynnöstä.

Rymättylässä hautausmaan työntekijöiden ei ole enää tarvinnut käyttää kasvinsuojeluaineita, kun siellä luovuttiin kirvaehkistä ruusuista. Satunnaiset kirvaesiintymät hoidetaan mäntysuovalla tai tolulla. Hoitohaudoilla olevien kasvien mahdollisista torjunta-aineruiskutuksista huolehtii hautojen hoidosta vastaava yrittäjä.

Hautausmailla on haluttu säilyttää perinteiset hiekkakäytävät. Pääkäytävät ovat hiekkaa ja hautojen välissä on nurmikäytävät. Naantalien kirkon hautausmaalla osa pääkäytävistä on kuitenkin käytännön syistä päällystetty asfaltilla ja nurmikäytävillä on laattoja.

Naantalissa ja Hakapellossa käytetään hiekkakäytävillä etikkapohjaista Bio Neko rikkakasvihävitettä. Se sopii hyvin myös laattojen välisiin kasvustoihin. Hakapellossa on käytetty myös Roundup rikkakasvihävitettä (tehoaine glyfosaatti) pahimpiin rikkapesäkkeisiin. Merimaskussa ja Rymättylässä rikkakasvit poistetaan pääosin haraamalla ja glyfosaattia sisältävä aine otetaan käyttöön vain jos haraamalla ei ehditä pitää käytäviä puhtaina. Rymättylässä ja Velkualla rikkakasvihävitettä on jouduttu käyttämään sateisina kesinä, mutta silloinkin enintään kaksi kertaa kesässä. Pensasryhmien alle on levitetty katetta torjumaan rikkakasvustoja ja pienentämään haihduntaa. Istutusten seasta rikkakasvit poistetaan kitkemällä.

Kulkuväylien liukkaudentorjunta hoidetaan sepelillä Naantalissa, Merimaskussa ja Velkualla. Sepeli on samaa väriä kuin hiekkakäytävä. Rymättylässä käytetään sepelin lisäksi myös merisuolaa, jolla on sulatettu hautausmaan portaille syntyvä jää. Talvessa suolaa kuluu noin yksi 25 kilon säkki.

11.8. Kasteluvesi

Rymättylän hautausmaalla käytettiin pitkään Kirkkojärvestä pumpattua vettä. Noin kolme vuotta sitten jouduttiin siirtymään kunnan veteen, kun pumppaamo oli mennyt huonoon kuntoon ja osakkaat päättivät, ettei sitä kannata kunnostaa. Kaikilla muillakin hautausmailla on käytössä kunnan vesi. Naantalien kirkon hautausmaalla käytetystä vedestä joudutaan maksamaan jätevesimaksu. Muilla siitä on saatu vapautus.

Nurmikentistä kastellaan vain vasta kylvetyt alueet. Kastelut pyritään hoitamaan aamusta, jolloin haihtuminen on pienempää kuin päivällä. Kastelu hoidetaan letkuilla, kannuilla ja osin siirrettävillä sadettimilla. Hakapellon hautausmaalle rakennettiin perustamisen yhteydessä automaattisadetuslaitteisto. Laitteiston käytöstä jouduttiin luopumaan tuolloin kasteluun käytetyn luonnonveden laatuongelmien vuoksi.

11.9. Työkoneet

Jokaisella hautausmaalla on omat työkoneet. Yhteiskäytössä ovat vain kanttauskone ja tiivistyskone. Työkoneita valittaessa on kiinnitetty huomio niiden vähäpäästöisyyteen ja hiljaisuuteen.

Naantalissa pienkoneet huolletaan itse ja isojen koneiden huollot teetetään huoltoliikkeissä. Huoltomies tulee paikan päälle tekemään työn ja ottaa mukaansa huollossa syntyvät jäteöljyt ja öljyiset jätteet. Merimaskussa ja Rymättylässä koneet viedään tarvittaessa liikkeeseen huollettaviksi. Rymättylässä pienten koneiden öljynvaihdot teetetään paikan päällä yrittäjällä ja Merimaskussa ne tehdään itse. Traktoreiden huolloista pidetään huoltokirjaa.

Pienten koneiden tankkaukset tehdään ulkona. Pihat ovat hiekkaa ja tankkauksissa on pyritty huolellisuuteen, jotta polttoainetta ei valuisi maahan. Käytössä olevista polttoaineista kerrotaan luvussa 14.4. Hakapellon, Merimaskun ja Rymättylän konehalleissa on tavalliset lattiakaivot. Naantalin hautausmaan konevaja on lattiakaivoton. Öljy- tai polttoainevuotojen varalle olevaa imeytysainetta oli vain Hakapellossa.

Naantalin hautausmaan työkoneet:

- dieselkäyttöinen pienkuormaaja vm. -09
- ajoleikkuri vm. -99 (4t)
- kaksi ruohonleikkuria (4t)
- nurmikon reunaleikkuri (4t)
- siimaleikkuri (4t)
- lehtipuhallin (2t)
- sähkösaaha
- sähkötrimmeri

Hakapellon hautausmaan työkoneet:

- pieni dieselkäyttöinen traktori etukuormaajalla vm. -96
- ajoleikkuri vm. -13 (4t + katalysaattori)
- lumilinko (4t)
- ruohonleikkuri (4t)
- kaksi raivaus-saha/siimaleikkuria (4t)
- moottorisaha (2t)
- oksasilppuri (4t)
- reppupuhallin (2t)
- pensasleikkuri (sähkö)
- pensasleikkuri (2t)
- lehtipuhallin (4t)
- maantiivistäjä (sähkö)
- sähkötrimmeri

Rymättylän työkoneet:

- pieni dieselkäyttöinen traktori etukuormaajalla vm. -89 (siirretty Naantalin kirkolta v.2009)
- ajettava ruohonleikkuri
- kolme pientä ruohonleikkuria
- lumilinko
- jyräjä
- lehtipuhallin (4t, ei juurikaan käytetä)
- moottorisaha (2t)
- siimaleikkuri (2t)
- pieni ladattava ruohotrimmeri (sähkö)

Merimaskun työkoneet:

- kaksi pientä ruohonleikkuria (toisella pohjoismainen ympäristömerkki)
- lumilinko
- lehtipuhallin (2t)
- raivaussaha (2t)
- moottorisaha (2t)

11.10. Lajistokartoitukset

Naantalin kirkkopuiston ja siihen läheisesti liittyvien rakentamattomien alueiden kasvillisuuskartoitus on tehty kaupungin toimeksiannosta vuonna 1999. Nousiaisten seudun luonnonsuojeluyhdistys on julkaissut Velkuan kirkon ympäristön kasveista tehdyn inventoinnin vuonna 2002.

11.11. Muut toimenpiteet

Naantalin kirkon hautausmaalla on jo monena kesänä järjestetty kerran kuussa hautausmaakerros paikallisen oppaan vetämänä.

Kaikilla yhtymän hautausmailla on järjestetty perinteiset syyssiivoustalkoot. Naantalissa ja Hakapellossa on lisäksi kevätsiivoustalkoot.

Naantalissa on lainattava urna, jota voi käyttää vainajan tuhkan tuomiseen sirottelualueelle.

11.12. Toimenpiteet vuosille 2014–2018

- Hoitohaudoille tarjotaan vaihtoehtona perennahoitoa. (2015, seurakuntapuutarhuri) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS
- Hankitaan kasvinsuojeluaineiden käyttöturvatiedotteet kaikille hautausmailla. (2014, seurakuntapuutarhuri) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS
- Hankitaan kaikkien hautausmaiden konehalleihin imeytysainetta tai -mattoa mahdollisten öljyvuojojen varalle. (2014, seurakuntapuutarhuri)
- Työkoneita hankittaessa ympäristöominaisuudet ovat yhtenä valintakriteerinä. (2014-, seurakuntapuutarhuri)

12. LEIRIKESKUKSET ja LEIRIALUEET

12. 1. Ympäristöselvitys

Seurakuntayhtymällä on kaksi leirikeskusta, Soiniemi Naantalissa ja Majakka Rymättylässä. Lisäksi yhtymällä on kaksi leirialuetta, toinen **Hunkerin saarella** Merimaskussa ja toinen **Samsaaren itäkärjessä** Rymättylässä.

Hunkerissa on partiolaisten rakentama saunamökki, leirikatos ja kuivakäymälä. Saari on meripartiolippukunta Reimareiden käytössä. Merimaskun seurakunta on järjestänyt siellä vuosittain yhden lastenleirin.

Rymättyläläinen meripartiolippukunta Märssyvahdit leireilee säännöllisesti Samsaarella. Alueella on partiolaisten rakentama sauna-varastorakennus ja kuivakäymälä.

Soiniemen leirikeskus (1,6 ha) sijaitsee meren rannalla reilun viiden kilometrin päässä Naantalin keskustasta. Paikka on entinen Soiniemen kartanon syytinkitila ja seurakunta hankki sen vuonna 1977.

Kesä on täynnä leirejä, mutta talvella käyttöaste on alhainen. Talvella on eniten käyttöä saunarakennuksella, jota vuokrataan muun muassa perhejuhliin. Aktiivista markkinointia ulkopuolisille ei ole.

Leirikeskus Majakka sijaitsee Kirkkojärven rannalla. Paikkaa käyttävät ahkerasti myös partiolaiset.

Leirikeskusten rakennuksista on kerrottu luvussa 8 ja jätehuollosta luvussa 6.

12.2. Ympäristöohjelma

Leirikeskuksille ei ole laadittu omaa ympäristöohjelmaa, vaan se on osa seurakuntayhtymän yhteistä ympäristöohjelmaa.

12.3. Jätevesien käsittely viemäriverkkoon liittämättömillä kiinteistöillä

Soiniemen leirikeskus, Hakapellon siunauskappeli ja Velkuan kirkko eivät kuulu kunnalliseen viemäriverkkoon. Toistaiseksi kaikilta näiltä kiinteistöiltä puuttuvat jätevesien käsittelyjärjestelmien kuvaukset ja huolto- ja hoito-ohjeet. Tavoitteena on tehdä ne Soiniemeen ja Hakapeltoon syksyn 2013 aikana. Saostuskaivot on tyhjennetty kaksi kertaa vuodessa. Tyhjennysväli on määritelty Naantalin kaupungin ympäristönsuojelumääräyksissä vuodelta 2003.

Soiniemen leirikeskuksen jätevesien käsittelyjärjestelmä uusittiin saunan rakentamisen yhteydessä vuonna 1999. Jätevedet johdetaan viiden saostuskaivon kautta pallokentän viereen rakennetulle imeytyskentälle. Saunalla on lisäksi oma jätevesikaivo, jonka kautta saunan jätevedet pumpataan ylös jätevesien käsittelyjärjestelmään. Kaikki kaivot tyhjennetään keväällä ennen leirien alkua ja syksyllä leirien päätyttyä. Tulevaisuudessa leirikeskus tullaan liittämään kunnalliseen viemäriverkkoon, joka ulottuu jo leirikeskuksen portille.

Hakapellossa jätevedet johdetaan saostuskaivon kautta vuonna 2002 rakennettuun suodatuskenttään. Puhdistettu vesi laskee läheiseen ojaan ja siitä Vaarjoen kautta mereen. Jätevesimäärä on pieni suhteessa järjestelmän puhdistuskapasiteettiin. Suunnitelmissa ei ole liittää Hakapellon siunauskappelia kunnalliseen viemäriin.

Velkuan kirkolle tulee kunnan vesi ja sisällä kirkossa on vesipisteenä sakariston lavaaari. Jätevesi johdetaan saostuskaivon kautta ojaan. Palvan saarella, jossa kirkko sijaitsee, ei ole lainkaan kunnallista viemäriä. Talvella on käytössä mökkimitoitettu erotteleva kuivakäymälä ja kesällä paikalle tuodaan BajaMaja. Kuivakäymälässä on ämpärit, joista makki tyhjennetään lehtikompostiin. Suunnitteilla on uuden huoltorakennuksen ja saniteettitilojen rakentaminen.

Rymättylän seurakunnan pappila ja kanttorila on liitetty kunnalliseen vesi- ja viemärijärjestelmään vuonna 2007 ja leirikeskus Majakka saunoineen vuonna 2008 (katso luku 5.7). Saunalla on käytössä kesävesi. Rymättylän kirkossa ei ole vesipistettä eikä viemäriä.

Merimaskun seurakuntakoti ja pappila on liitetty kunnallistekniikkaan joitakin vuosia sitten.

12.4. Luontoarvojen suojeleminen

Soiniemen alueen metsät ovat lähinnä tuoreita tai kuivahkoja kangasmetsiä, joiden valtalajina on mänty. Alueella on myös metsittyvää hakamaata ja viljelystä poistettua peltoa. Puutarhakasveja on levinnyt luontoon monin paikoin. Rantaviivassa on sisäsaariston tapaan tyyppillinen leveä järviruokovyöhyke. Järviruoko pyritään pitämään suodatinmaton avulla poissa laiturin vieressä olevalta uimarannalta. Lähes joka vuosi merialueella on havaittu selvää sinileväkukintaa. Kaupungin terveystarkastaja käy kerran kesässä ottamassa näytteen uimarannan vedestä.

Naantalin kaupunki on teettänyt vuonna 1997 Soiniemen ja Luikkionlahden ranta-alueen kasvillisuuskartoituksen. Samana vuonna kartoitettiin myös Soinisten alueen linnusto. Kasvi- ja lintulajisto

on monipuolinen, mutta lakisääteisesti suojeltavia kohteita ei löytynyt. Alueen eläimistöön kuuluvat ainakin kyy, vaskitsa, rusakko, kettu, minkki, peura ja hirvi.

PISTEET:

12.5. Pesäpöntöt ja luontopolut

Soiniemen pihapiirissä on pikkulintujen ja telkkien pesäpönttöjä. Vuosihuoltoja ei ole tehty. Pysyvää luontopolkureittiä tauluineen ei ole, mutta luontopolkuja on tehty aina tarvittaessa.

12.7. Leirikeskuksen ympäristöohjeet

Leirikeskuksilla ei ole kirjallisia ympäristöohjeita, joissa kerrottaisi yleiset käyttäytymissäännöt jätteiden lajittelusta luontoarvojen vaalimiseen ja oikeaan luonnossa liikkumiseen.

12.8. Muut toimenpiteet

Soiniemen rantalaidun on ollut vuokrattuna lammaslaitumeksi vuosina 2008–2012. Laidunnus lisää luonnon monimuotoisuutta ja pitää maiseman avoimena perinteisenä maaseutumaisemana.

Majakan pihapiiri siivotaan keväisin nuorisotyöryhmän järjestämällä talkoilla. Keväällä 2013 pidettiin oksienkeruutalkoot, jolla siivottiin metsän harventamisesta syntyneet risut pois telttaleirin tieltä.

12.9. Toimenpiteet vuosille 2014–2018

- Laaditaan Soiniemen ja Hakapellon jätevesien käsittelyjärjestelmille kuvaukset ja huolto- ja hoito-ohjeet. (2014, kiinteistöhoitaja, seurakuntapuutarhuri) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS
- Selvitetään täyttääkö jätevesien käsittely nykyiset vaatimukset ja tehdään mahdollisesti tarvittavat kunnostustoimet. (2014, kiinteistöhoitaja, seurakuntapuutarhuri) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS

13. METSÄT

13.1. Metsäsuunnitelma

Naantalin seurakuntayhtymän omistaa metsää 198,8 hehtaaria. Varsinaista metsämaata on 142,2 hehtaaria ja suurin osa siitä sijaitsee Naantalissa. Ruskolla sijaitseva alue on 6,2 hehtaaria. Metsäsuunnitelman 2010–2019 on laatinut Metsänhoitoyhdistys Lounametsä. Suunnitelman ovat hyväksyneet Lounais-Suomen metsäkeskus ja seurakuntayhtymän yhteinen kirkkovaltuusto.

Metsät ovat pääasiassa ulkoilu- ja virkistymetsiä ja varsinaista talousmetsää on vähän. Hakkuita on ollut vähän ja ennen jokaista hakkuuta on suoritettu maastokartoitus, jonka tarkoituksena on ollut selvittää onko kyseisellä alueella metsä- tai luonnonsuojelulain mukaisia arvokkaita elinympäristöjä.

Oman piirteensä metsänhoitoon tuo saaristo. Suurimpia saaria, joissa seurakuntayhtymällä on metsiä, ovat Hunkeri, Samsaari (itäosa 29,3 ha) ja Liettinen (länsiosa).

Samsaaren leirisaari on pyritty säilyttämään luonnontilaisena. Vain vaaraa aiheuttavat puut on kaadettu ja käytetty polttopuiksi. Metsäsuunnitelmassa saari on merkitty ulkoilumetsäksi ja esitetty tehtäväksi joitakin harvennushakkuita ja yksi avohakkuu. Talousjohtajan mukaan Samsaari tullaan suunnitelmasta poiketen pitämään toistaiseksi luonnontilaisena. Esiitettyjen hakkuiden taloudellinen tuotto olisi olematon.

Samsaareissa on tehty luontoarvokartoitus kesällä 2008. Aineistosta oli tarkoitus tehdä opinnäytetyö, joka ei kuitenkaan koskaan valmistunut, eikä kartoituksestaan ole jäljellä mitään kirjallista raporttia. Kartoitustyössä avustamassa ollut rymättyläläinen Matti Rinne kertoi, että alueelta ei löytynyt mitään sellaisia luontoarvoja, joiden mukaan saaren voisi suojella lakisääteisesti.

Samsaareen on mahdollista toteuttaa omaehtoinen suojelu, jota puoltavat sen kasvavat luonto- ja virkistysarvot. Saareissa olevan tiheän kuusimetsän (1,4 ha) luontoarvot lisääntyvät nopeasti seuraavien kymmenen vuoden aikana, kun pystyynlahoaminen alkaa. Metsäsuunnitelman mukaan kuusikko hakattaisi ja tilalle kasvatettaisi uusi metsä. Leirialueen läheisyyteen on esitetty harvennushakkuita ja lahojen kuusten poistoa. Saareissa on pari kosteikkoa, suopainanteita ja leirialueen lähellä haapatiheikkö, jossa on lehtokasvillisuutta.

Seurakuntayhtymän mailla on Luonnonmaan muinaishautojen suojelukohteen (0,8 ha kuvio 21) lisäksi omaehtoisesti suojeltuja kohteita: Luonnonmaalla luonnontilainen vanha sekametsä ja leirikallio (1,5 ha kuviot 30,1 ja 31) ja Rymättylässä Papinpolun eri-ikäinen metsikkö (3,4 ha kuvio 173).

Merimaskussa Hevosluodon edustalla oleva Koirasaari (1,4 ha kuvio 103) on merkityksellinen kaukomaiseman kannalta. Sinne ei ole suunniteltu hoitotoimenpiteitä eikä hakkuita.

Hevosluodossa on toiminut vielä 1950-luvulla kalastajatila lampaineen. Suurin osa tilan rakennuksista on tuhoutunut. Kivijalat ovat löydettävissä. Alueen luonto- ja kulttuuriarvot säilyvät vain ihmiskäden avulla. Hevosluodon alueelle on teetetty vuonna 1997 vahvistettu rantakaavan. Kaavan mukaan Koirasaari ja Hevosluodon pohjoisosa ovat luonnonsuojelualuetta ja Sannaistenlahden pohjoisrannalla, entisen kalastajatilan alueella, on kuusi loma-asuntotonttia. Nykyisin alue on partiolaisten leirikäytössä. Alueella on lisäksi vaatimatonta loma-asuntoa.

Lounais-Suomen ympäristökeskuksen (nykyisin osa ELY-keskusta) kesällä 2004 teettämän inventoinnin mukaan Hevosluodossa sijaitseva pähkinäpensaslehto (2,3 ha) täyttää luonnonsuojelulaisissa määritellyt kyseiselle luontotyyppille asetetut ehdot. Lounais-Suomen ympäristökeskus on tehnyt alueen rajauspäätöksen 16.8.2005. Rajaus ei välttämättä estä rantakaavan mukaista rakentamista, vaan rakentamiselle on mahdollista hakea poikkeamislupaa. Mikäli poikkeamislupahakemus hylätään voi kiinteistön omistaja saada siitä korvauksen.

Luonnonsuojelulain luontotyyppien suojelu poikkeaa perinteisistä luonnonsuojelualueista perustamistavan ja suojelutavan suhteen. Suojelulla pyritään säilyttämään luontotyyppien ominaispiirteet, eikä tavoitteena ole aina alueen täydellinen koskemattomuus. Monien luontotyyppien säilyminen jopa edellyttää jatkuvaa hoitoa ja käyttöä.

Nykyisessä metsäsuunnitelmassa Hevosluodon kuvio 100 (0,5 ha) on merkitty maininnalla 'mahdollinen luonnonsuojelulain mukainen pähkinäpensaslehto' ja esitetty pähkinää varjostavan puuston reilua poistoa. Pähkinäpensaita on runsaasti myös kuviolla 104 (0,4 ha) ja silläkin tulisi poistaa varjostavaa puustoa. Suunnitelmaan on kirjattu myös metsittyneen pellon ennallistaminen (0,9 ha kuvio 106).

Naantalin seudun luonnonsuojeluyhdistys on kritisoinut Kaupunkiutisissa 7.11.2013 julkaistussa kirjoituksessaan Naantalin kaupungin ja seurakuntayhtymän suunnitelmia asuntojen rakentamisesta Meri-Naantalissa olevaan Lammasluotoon. Suurin osa Lammasluodosta kuuluu seurakuntayhtymälle. Alue on vuokrattu kaupungille ja siellä toimii purjehdusseura. Tällä hetkellä luoto on osoitettu venevalkamaksi.

Samassa kirjoituksessa yhdistys on myös pahoillaan siitä, että Naantalin seurakuntayhtymä raivasi taannoin Rymättylän pappilan mailta ikaikäisen papin polun ja tuhosi metsikön arvokkaan sammalpuron. Metsä hakattiin, vaikka alue oli rauhoitettu metsänhoitosuunnitelmassa 1990-luvulla. Seurakuntayhtymä on pyytänyt tästä selvityksen Lounametsältä, jonka kanssa yhtymä suunnittelee ja toteuttaa kaikki metsänhoidolliset toimet ja hakkuut.

13.2. Luonnonsuojelulain noudattaminen

Metsäsuunnitelman laadinnan yhteydessä tehtiin myös luonnonsuojelulain mukaan suojeltavien luontotyyppien kartoitus. Metsäsuunnitelmassa on mainittu luonnonsuojelulain mukaan mahdollisesti suojeltavana kohteena Hevosluodon pähkinäpensaslehto. Alueesta onkin jo tehty rajauspäätös, mutta se ei ollut suunnitelman tekijöiden tiedossa.

13.3. Metsien sertifiointi

Seurakuntayhtymä on metsänhoitoyhdistys Lounametsän jäsen ja mukana alueellisessa PEFC-järjestelmän mukaisessa ryhmäsertifiointissa.

PISTEET:

13.4. Osallistuva metsäsuunnittelu

Diplomikäsikirjassa kuvattua osallistuvaa metsäsuunnittelua ei ole ollut.

13.5. Vastuuhenkilöiden koulutus

Metsänhoidosta vastaava seurakunnan työntekijä on talousjohtaja.

13.6. Luonnonmuistomerkin tai luonnonsuojelualueen perustaminen

Seurakuntayhtymällä ei ole seurakuntayhtymän tai seurakuntien aloitteesta rauhoitettuja luonnonmuistomerkkejä tai luonnonsuojelualueita.

13.7. METSO-ohjelma

METSO-kartoitusta ei ole tehty eikä sen teko ole suunnitelmissa. Meneillään on selvitys voisiko Lammasluodon saada mukaan METSO-ohjelmaan.

13.8. Perintömetsä

Seurakuntayhtymällä ei ole perintömetsiksi rekisteröityjä alueita. Perintömetsäsopimus tehdään metsänomistajan ja WWF:n kanssa. Kirkkohallitus on suositellut seurakunnille osallistumista perintömetsäkampanjaan. Esimerkiksi metsälain 10 §:ssä mainitut erityisen tärkeät elinympäristöt sekä leirikeskusten lähiympäristöt voivat olla sopivia perintömetsäkohteita.

13.10. Kesähakkuiden lopettaminen

Hakkuuajat on pyritty ajoittamaan siten, ettei niistä aiheudu haittaa lintujen pesinnälle. Metsäsuunnitelmassa on ajoitettu joitakin harvennushakkuita kesälle.

13.11. Uhanalaisten lajien inventointi

Seurakuntayhtymä ei ole tehnyt uhanalaisten lajien inventointeja.

Luonnonsuojelu-, metsä- ja vesilakien mukaisista arvokkaista elinympäristöistä on olemassa Naantalin kaupungin vuonna 1997 teettämä selvitys. Osa Merimaskun luontokohteista on inventoitu 1996 ja siinä on mainittu seurakuntayhtymän omistama Hevosluodon pähkinäpensaslehto.

Metsäsuunnitelman ulkopuolisista alueista mainittakoon vajaan hehtaarin suuruinen Jakoluodon saari. Yleiskaavan mukaan saari kuuluu virkistysalueisiin. Saaresta on tehty luontokartoitus vuonna 1993 (Routio, Irene: Väskin, Jakoluodon ja Hiipan saarien luontokartoitus: linnut ja putkilokasvit. Naantalin kaupungin kaavoitus- ja ympäristölautakunta 1993).

13.12. Eirakenteinen metsänhoito

Eirakenteista metsänhoitoa ei ole ollut eikä sitä ole suunnitteilla. Eirakenteisessa metsässä säilytetään jatkuvasti eri-ikäistä puustoa. Menetelmällä pyritään vähentämään avohakkuiden tuomia haittoja, säilyttämään luonnon monimuotoisuutta ja parantamaan metsämaan hiilensidontakykyä.

13.13. Muut toimenpiteet

Keväällä 2012 käytettiin hevosmetsuria raivaamaan Hakapellon kappelin läheisyydestä tapaninpäivän myrskyn kaatamia puita.

Hakkuujätteet ovat olleet lähiseudun asukkaiden ja seurakuntien työntekijöiden vapaasti hyödynnettävissä. Viimeksi hakkuujätteitä oli tarjolla Rymättylässä talvella 2012–2013 toteutettujen hakkuiden jäljeltä.

13.14. Toimenpiteet vuosille 2014–2018

- Metsäsuunnitelmassa esitetyt kesähakkuut toteutetaan lintujen pesintäajan ulkopuolella. (alkaen 2014, talousjohtaja)
- Samsaari pidetään toistaiseksi luonnontilaisena. (2014-, talousjohtaja)

14. LIIKENNE

14.1. Liikenneselvitys

Seurakuntayhtymällä ei ole kirjallista matkustussääntöä. Jos sellainen laaditaan, tulee sen suosia energiatehokkainta kulkumuotoa. Julkinen liikenne toimii hyvin vain Naantalin ja Turun välillä. Kauemmas matkustettaessa käytetään yleensä julkisia liikennevälineitä. VR:n kanssa on tehty laskutus sopimus.

Seurakuntien yhdistyminen on lisännyt työhön liittyviä ajoja muun muassa kokousten ja kiinteistönhoidon osalta. Vertailukohtana voi käyttää esimerkiksi vuotta 2006, jolloin Naantalin seurakunnassa ajokilometrit

yhtä työntekijää kohti olivat keskimäärin 1071 km. Vuosina 2010–2012 työntekijät ovat käyttäneet omaa autoa työtehtävien hoitoon seuraavasti (maksettujen kilometrikorvausten mukaan):

vuosi	km yhteensä	henkilöstömäärä	km / työntekijä
2010	72098	51	1310
2011	60166	50	1203
2012	62386	49	1273

Julkisen liikenteen busseilla pääsee vain osaan toimipisteistä. Rymättylässä, Merimaskussa ja Velkualla linja-autoja liikkuu vähän ja kesäaikaan liikenne hoidetaan palveluliikenteenä kerran pari päivässä. Hakapellon hautausmaalle pääse kutsutaksilla muutamana sunnuntaina kuukaudessa ja perjantaisin palveluautolla. Lähes kaikkiin seurakuntayhtymän tiloihin on esteetön pääsy pyörätuolilla.

14.2. Ajoneuvojen energiankulutus ja huolto

Seurakuntayhtymällä ei ole omia autoja.

14.4. Polttoaineen valinta

Naantalissa ja Hakapellon hautausmailla on käytetty jo vuosia ympäristöystävällistä pienkonebenssiiniä eli ns. vihreää bensaä sekä nelitahtisissa että kaksitahtisissa koneissa. Bensa ostetaan isoissa 200 litran tynnyreissä. Vihreä bensa palaa tavallista bensaä puhtaammin ja on parempi vaihtoehto niin ympäristölle, työntekijälle kuin itse laitteellekin.

Vihreä bensa oli käytössä kaikilla yhtymän hautausmailla vielä kesällä 2012, mutta kesällä 2013 enää Naantalissa ja Hakapellossa. Rymättylän, Merimaskun ja Velkuan hautausmailla siirryttiin säästösyistä huoltoasemalta ostettavaan 98 bensaan. Aiemmin niillä tarvittu bensa haettiin Naantalissa hautausmaalta. Vihreää bensaä tullaan kuitenkin laittamaan kaikkiin bensakoneisiin talvisäilytyksen ajaksi. Vihreä bensa säilyy huomattavasti paremmin kuin tavallinen bensa ja näin voidaan varmistaa laitteiden hyvä käyntiinlähtö keväällä.

Moottoriöljyinä käytetään täyssynteettisiä öljyjä. Moottorisahoissa on käytetty myös kasvipohjaista teräöljyä. Naantalissa kirkolla lumityöt tekevä yrittäjä käyttää kasvipohjaista hydraulikkaöljyä. Kaksitahtisten koneiden polttoaine on sekoitettu itse kaikilla hautausmailla.

PISTEET:

14.6. Kimppakyydit ja yhteiskuljetukset

Linja-autokuljetukset kilpailutetaan matkakohtaisesti. Toistaiseksi kilpailutukseen ei ole otettu mukaan ympäristönäkökulmaa. Talouden tiukentuessa on luovuttu joistain aiemmin toimintaa kuuluneista bussikuljetuksista. Esimerkiksi Soiniemen rippileireiltä ei enää tulla sunnuntaisin jumalanpalvelukseen Naantalissa kirkkoon.

Soiniemessä pidettäville leireille ei yleensä ole yhteiskuljetusta, mutta kimppakyydit ovat tavallisia. Palveluautolla on pysäkki noin kilometrin päässä leirikeskuksesta, mutta joskus palveluauto tuo kyydittävät perille asti.

Työntekijöiden kimppakyytejä on pyritty järjestämään koulutusmatkoille. Myös hankintamatkoja on pyritty yhdistämään.

14.7. Kävelyn ja pyöräilyn edistäminen

Useimmilla työntekijöillä matka kotoa työpaikalle on sen verran pitkä, ettei sen taittaminen pyörällä tai jalan ole realistista. Osalla lisäksi työtehtävät vaativat päivittäistä auton käyttöä. Pyöräileville ja muillekin työntekijöille on suihku- ja vaatteidenvaihtotilat seurakuntakeskuksessa, hautausmaiden huoltorakennuksissa ja seurakuntakodeilla.

Pyörätelineitä on seurakuntakeskuksen parkkipaikalla. Hyvin sijoitetuilla pyörätelineillä seurakunta voi kannustaa sekä työntekijöitä että seurakuntalaisia polkupyörien käyttöön.

14.8. Toimintojen logistiikan kehittäminen

Toimipisteiden välimatkat ovat pitkät. Tavoitteena on hoitaa mahdollisimman monta asiaa yhdellä ajolla. Selvitystä logistiikan parantamismahdollisuuksista ei ole tehty.

Naantalın, Rymättylän ja Merimaskun seurakuntien yhdistyessä virastopalveluja ei keskitetty Naantalın keskustaan, vaan kirkkoherranvirastot ovat avoinna niin Rymättylässä kuin Merimaskussakin muutamana päivänä viikosta. Jos virastopalvelut olisi keskitetty Naantaliin, olisivat seurakuntalaisten asiointimatkat pidentyneet huomattavasti.

14.10. Muut toimenpiteet

Parkkialueilla on autojen lämpöpaikkoja:

- Naantalissa seurakuntakeskuksessa 10, joista 6 henkilökohtaista. Kuuden paikan ajastus ohjautuu yhteisestä ajastimesta, joka on päällä useita parin tunnin jaksoja aamu kuudesta ilta yhdeksään. Neljässä uusimmassa lämpöpaikassa lämmityksen voi kytkeä päälle haluamanaan aikana ja enintään kahdeksi tunniksi. Lämpöpaikkoja haluttaisi lisää, mutta sulakkeiden koko ei kestä niiden lisäämistä.
- Merimaskun seurakuntakodilla 8 ajastettavaa lämpöpaikkaa
- Hakapellossa 4

14.11. Toimenpiteet vuosille 2014–2018

- Otetaan ympäristöystävällinen pienkonepolttoaine käyttöön kaikissa kaksitahtisissa pienkoneissa. (alkaen 2014, seurakuntapuutarhuri) ON DIPLOMIN MINIMIVAATIMUS